

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2018 / 05 FİYATI: 5 TL

19 Mayıs Atat rk  Anma Gençlik ve Spor Bayramımız Kutlu Olsun

**Prof. Haberal'a
 zbekis-
tan'ın En
Büyük
Nişanı Verildi**

Sh: 10

**Prof. Dr.
Haberal'a
Bilim
 d l **

Sh: 18

**Cengiz  zakıncı:
Amerika
Lozan
Antlaşmasını
Neden
Onaylamadı**

Sh: 40

**Cihangir Dumanlı:
Genç Cumhuriyet
Bağımsız Yargı**

**Necdet Pamir: Necef
Ulusal
Enerji
Politikası
Nasıl
Olur?**

Sh: 51

**Tekin
 zertem:
Eğer...**

Sh: 13

**Necef
Uğurlu:
Bir
İnsanlık
Skandalı**

Sh: 68

**Yaşar  zt rk:
Enver
Ercan**

Sh: 103

“Gökler karışmaz aklın işine!”

-Dante-

Yazar Berk Yüksel, Ana Tanrıça Serisi'nin ikinci romanı olan Karanlığa Başkaldırı'da okuyucuyu gizemin derinliklerine sürüklüyor. Martin Luther, Francis Bacon, Nostradamus, Leonardo Da Vinci, Mediciler, Gül-Haç Kardeşliği, Johann Valentin Andreae, Paracelsus, Fama Fraternitatis, Dante, Shakespeare, Şövalyeler derken bu gizemli macera, okuyucunun elinden bırakamayacağı bir tarihi dönem romanı haline dönüşüyor.

Berk Yüksel'in altıncı kitabı olan bu romanda, aydınlığın karanlığa karşı verdiği mücadele tarihin bu kesitinde iki ana kahramanın gözünden yansıtılıyor.

“Mücadelen kadar varsın!” diyor yazar. Taassup ve dogmanın ve her devrin hegemonlarının ışığı hapsedme, aklı ve bilgiyi sınırlama çabasının prangalarını kıran ve karanlığa meydan okuyan “Kahramanlar” insanlığa ümit oluyor...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükheth Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Caddesi
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkirioğlu,
Kaya Karan, Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Prof. Dr. Kemal An,
Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Sedem Demir,
Dr. Cihangir Dumanlı, Haluk Erdemol, Konur Ertop,
Gülbüz Evren, Metin Gören, Nilay Karatosun,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,
Sezin San Sungunay, İzlen Şen Tokar,
Melek Şirin Tolga, Necef Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri,
Mehmet Ünver, Dr. Öğüt Yazman, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Resmi Efendi Sk. No: 46
Altunizade, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: APA Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hadimköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 24 / 04 / 2018

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3 Zaman** *Dr. Ufuk Akyol*
5 Yarbay Mustafa Kemal
Kaya Boztepe

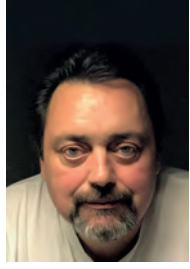

10 Prof. Dr. Haberal Özbekistan'da Çocuklardaki İlk Böbrek Nakline Öncülük Yaptı

- 13 Eğer...** *Tekin Özertem*
18 Prof. Dr. Mehmet Haberal'a Bilim Ödülü
21 Atatürk ve Dış Ticaret
A. Erdem Akyüz
25 Genç Cumhuriyetle Bağımsız Yargı
Dr. Cihangir Dumanlı
28 Hakimiyeti Milliye Yazıları
30 CHP'deki Gelişmeler
Cengiz Önal
35 Vehip Paşa *Zeki Sarıhan*
39 Müebbet Mahkûmlar
Mete Akyol
40 Amerika Lozan Antlaşması'nı Neden Onaylamadı?
Cengiz Özakıncı
51 Ulusal Enerji Politikası Nasıl Olur? *Necdet Pamir*
56 Tarihi Aydınlatılar, Tarihi Karartılar *Konur Ertop*
61 Fransa'nın Anadolu'da Yaptığı Katliamları Gizleme Politikası
Gülbüz Evren

İÇİNDEKİLER

- 65 19 Mayıs 1919** *Metin Gören*
68 Bir İnsanlık Skandalı
Necef Uğurlu
75 Menekşe Fedakâr Bir Anaydı
Mehmet Ünver
79 Dert Dinlenir *Nuray Bartoschek*
83 Demokrasi'den Soğuduk mu?
Barbaros Eneç
89 Osmanlı Devleti'nde Hukuk
Av. Burcu Tayanç
95 En Tehlikeli Noktadayız
Sabriye Aşır
101 İnsan *Berk Yüksel*
103 Enver Ercan *Yaşar Öztürk*
108 Muazzez İlmiye Çığ'dan Mektup Var
111 Boğatepe Köyü ve Atatürk Devrimleri *Ömer Dedeoğlu*
117 Anne Babalığın Temel Taşları
Nilay Karatosun
121 Hıdırellez *Metin Turan*
127 Mutfaktaki Meksika Dalgası
Reha Tırtıcı
130 Bismarck *Erhan Kanyılmaz*
135 Troia *Tulga Albustanlıoğlu*
139 Hallstatt *İzlen Şen Toker*
143 Bağlanma Kuramı
Sedem Demir
147 Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
50 Bilginizi Denetleyin
82 Dünyalık
100 İlk Dersimiz Türkçe
151 Çözümler
152 Yarının Büyükleri
154 Bulmaca
156 Satranç
158 Bize Gönderilen Kitaplardan
160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Zaman

Çocuğunuzun ilk patiğini sakladınız değil mi? Yirmi sene sonra sandığın içinde birşeyler ararken karşınıza çıkıverdiğinde hayretle bakakaldınız. Ne kadar küçükmüş! Özenle tekrar yerine kaldırdınız. Odadan çıkarken komodinin üzerindeki bebeklik fotosuna ilişti gözleriniz. O tombul, yumuşacık yanaklardan şimdi fışkırırcasına çıkan sakallar geldi aklınıza. Ne güzel bir foto. Bir gülümseme ile çıktınız odadan, ne aradığınızı çoktan unuttunuz.

Sonra belli belirsiz bir hüznü çöktü omuzlarınıza. Biliyorsunuz ki hepsi zamanla solup yok olacak bu anlarınız, anılarınız.

Ne değerli anılarınız var yaşam boyu biriken.

İlkokula başladığınız gün okul kapısında annenizle çekilmiş bir foto. O anı ne kadar da net hatırlıyorsunuz. Huysuzlanmış, poz vermek istememiştiniz babanıza. Ya üniversite mezuniyetiniz?.. Askerlik anılarınız da daha dün gibi aklınızda. İlk işe başladığınız gün, ilk arabanız, ilk sevgiliniz, daha sonrakiler...

Hepsi, ama hepsi nasıl da değerli.

Böylesi bir değer nasıl olur da yok olur?

Zaman, elindeki palayı nereye vurduğunu önemsemeyen bir Amazon yerlisinin duyarsızlığıyla, arkadan gelenlere yolu açmak için herşeyi tüketiyor, yok ediyor.

Ne kadar acımasız, ne kadar merhametsiz bu "zaman".

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Gençler cesaretimizi takviye ve idame eden sizlersiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık ve medeniyetin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.*
- *Gençler cesaretimizi takviye ve idame eden sizlersiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık ve medeniyetin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.*
- *Genç fikirli demek, doğrultuyu gören ve anlayan hakikî fikirli demektir. Milletin hakîm emelleri, görüş noktası budur. Hepimiz ona uymaya mecburuz. (1925)*
- *Türk çocuklarında kabiliyet her milletinkinden üstündür. Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, büsbütün Türk çocukları kendileri için lâzım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.*
- *Spor, yalnız beden kabiliyetinin bir üstünlüğü sayılamaz. İdrak ve zekâ, ahlâk da bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler, zekâ ve kavrayışı yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim.*

K Atatürk

KADERİN CİLVESİ

19. Tümen Kumandanı Yarbay Mustafa Kemal

Kendisini çok iyi yetiştirmişti. Çok zekiydi. Müthiş bir matematik kafası vardı. Seneler sonra öz Türkçe olarak dilimize kattığı matematik terimleri henüz çocuk yaşta onun kafasında oluşmaya başlamıştı. Meraklıydı. Merak ettiği bir konuyu tüm detaylarına kadar araştırıp öğrenmeden huzur bulmazdı. Askeri okulda herkes yattıktan sonra gizli gizli battaniyenin altında fener yakarak kitap okur, bazen okuyarak sabahlardı. Bilgiye olan açlığını sadece kitaplarla değil, yabancı yazarların makaleleri ve basını da takip ederek bastırmaya çalışırdı. Felsefeden sanata, tarihten edebiyata

kadar her konuda çok derin bilgi sahibiydi. “Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir, ileri” emrini vermeden önce yaptığı hazırlık ve uyguladığı taktik dost, düşman herkesin hayranlığını uyandırmıştı. “Büyük Zafer” sonrası kendisine “Bu eşi benzeri görülmemiş bir taktik, tebrikler” diyenlere “Hayır” demişti. “Hannibal’ın Cannes’da uyguladığı manevranın aynısı”!

Bu parlak zekâ, bilgi, kültür ve karizmasıyla birleştğinde ortaya çıkan resim her ne kadar hayranlık uyandırıyorsa, bir o kadar da korku ve kıskançlık yaratıyordu. Özellikle de bulundukları makamlara hak etmeden gelen ittihaçlılar onu potansiyel bir tehlike olarak görmekteydiler. Öyle ya, bu adam bir anda ayaklarını kaydırabilirdi. Her ortamda bir yıldız gibi parlayan ve insanları kolayca etkisi altına almayı başarabilen bu yakışıklı “Sarı Kurt”, göz önünde olmalıydı.

Bu yüzden de vatana hizmet için kıvranan Mustafa Kemal’in kaderinde devamlı sürgünde olmak vardı. Sofya’ya askeri ateşe olarak gönderilmişti. Hayatı boyunca Mustafa Kemal’i hasım gören Enver Paşa, 1914 yılında Padişah Abdülmecit’in torunu Naciye Sultan ile evlenip saraya damat olduktan sonra haketmediği makamları üçer, beşer basamak atlayarak yükselmiş ve henüz 34 yaşında saltanatın en kudretli ismi olmuştu. Kimseye danışmadan,

konuşmadan bir oldu bitti ile Osmanlı’yı savaşa sokan Enver Paşa, en büyük iki destekçisi Talat ve Cemal Paşa ile beraber bir hayal aleminde yaşamaktaydılar. Mustafa Kemal bu savaşa, savaşın şekline, zamanına ve Almanların bu derece Osmanlı makamlarının içine girerek söz sahibi olmalarına karşıydı. Bu konuda fikirlerini açıkça paylaşmaktan da çekinmiyordu.

Mustafa Kemal yanlış gördüğü kararları ve itirazlarını üst makamlara bildiriyor, bıkmadan, usanmadan uyarılarda bulunuyor ancak bu uyarılarına cevap alamıyordu. Bir fırsatını bulup da Genelkurmay’da yüksek bir makamı işgal eden sözde dostuna ulaşip fikirlerini anlattığı zaman arkadaşları onun

sözünü kesmiş, “Kemal, Kemal, bizi rahat bırak” diye seslenmişti. “Biz öyle şeyler yapacağız ki sen de memnun kalacaksın, dünya da hayretler içinde kalacak” demişti.

Sarı Kurt acı bir tebesüm ile dinlemiş ve “Evet, çok şeyler yapacaksınız. Fakat yapacağınız şeyler korkarım ki memleketi çıkılmaz bir girdaba sokmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Eğer ben ve benim gibi düşünenler o zaman hayatta bulunursak, sizin bugün söylediklerinizi takdirle anmayacağız. Dilerim ki o zaman bizi çıkılmaz zorluklar içinde terk etmeyesiniz” demişti.

Sarı Kurt artık Sofya’da kordip-lomat olarak oturup olup biteni salonlardan izleyecek biri değildir. Israrla görev talep etmektedir. Bu savaşı o istememiş, karşı çıkmış ve uyarılarda bulunmuştur ancak madem ki savaş çıkmıştır, ona düşen cepheye gidip çarpışmaktır. Evinden de çıkar, eşyalarını boşaltır, gider sefarete yerleşir. Tayin haberi çıkar çıkmaz vakit kaybetmeden cepheye koşmak istemektedir. İsteddiği görev gelmezse cepheye bir er olarak gidip çarpışmayı bile göze almıştır.

Bu sıkıntılı bekleyiş sırasında Enver Paşa bir başka hayal uğruna Doğu Cephesi’ne gitmiş, başlamış olan soğuklara, askerin hazırlıksız olmasına rağmen zamansız ve lüzumsuz bir maceraya girişmiş,

Enver Paşa'nın sorumlusu olduğu Sarıkamış faciası tarihimize bir kara leke olarak kazınmıştır.

bu macera tarihimize bir kara leke olarak kazınmıştır. Savaş başladığında merkezi Erzurum’da bulunan Üçüncü Ordu’nun önlem aldığı sınır bölgelerinde hareketlenmeler de başlamış ancak kış aylarının gelmesiyle beraber bu hareketler durulmuş Türk ordusu da sınırın epey gerisinde bulunan Köprüköy’e mevzilenmişti. Sarp kayalar, geçit vermez dağlardan oluşan bu bölge özellikle de kış aylarında bir tehlike içermemekteydi.

Doğu cephesini teftiş sırasında yanında bulunan Alman subayların etkisinde kalarak bir taaruz emri veren Enver Paşa’ya başta Üçüncü Ordu Kumandanı Hasan İzzet Paşa

olmak üzere tüm Türk subayları karşı gelerek kendisini uyardılar. Enver Paşa kendisini uyaran ve kurmay okulundan kendisinin hocası olan Hasan İzzet Paşa'yı görevden aldı ve cephe gerisine gönderdi. Hiç bir silahlı mücadelesinin içinde bulunmamış, bir birlik, kolordu veya ordudan vazgeçtik, askerlik hayatında henüz bir taburu bile yönetmemiş, bu konuda hiç bir bilgi, beceri ve tecrübesi olmadan saray salonlarında göğsünü nişanlarla doldurmuş olan Enver Paşa bir Napolyon edasıyla gülümsedi. Cehaletin verdiği güç ve egosunun etkisiyle emri yineledi, "Taaruz edilecek." İşte bu emir ile beraber Sarıkamış faciası başlamış, koskoca bir ordu adeta son neferine kadar eriyerek, çoğu asker bir fişek bile sıkamadan donarak can vermiş, şehit olmuştur.

Ayağında çarığı bile olmayan askerler vardır. Yazlık üniformalar, araçsız, gereksiz, işesiz, hazırlıksız gençleri sınıra 40 kilometre mesafede Sarıkamış mevsimine süren Enver Paşa hatasını görmüyor, görse de kabul etmiyordu. Arada sıkışan, birbirleriyle bağlantılarını kaybeden, aç, susuz, bitkin kalıp süratle erimeye başlayan asker, eksi 30 derecede, inanılmaz bir kar fırtınası, ve tipi altında ezilmekteydiler.

Gençliğinden arkadaşı olan ve aynı zamanda kendisi de hanedan damadı olan Hafız İsmail Hakkı Paşa 10. Kolordu'nun başında biraz daha kendi başına buyruk olarak sol mevzide açılmıştır. Enver Paşa

ise kesin bir dille onu uyarmış ve Sarıkamış'a önce kendisinin gireceği emrini vermiştir. Bir hafta kadar önce emrine verilen 40.000 mevcutlu 10. Kolordu'dan geriye kalan yorgun, bitkin, aç ve susuz asker sayısı 1800'dür. Kendi komuta ettiği 9. Kolordu ise ancak bir alay büyüklüğündedir ancak bütün bu şartlara rağmen Enver'in kafasında Beyaz atı ile Sarıkamış'a girmek vardır. Emir verir. "Derhal taaruz'a geçilecek!"

Sarıkamış çukuru önlerinde Rus çevirmesinden son anda kurtulan Enver Paşa geriye kaçarken İsmail Hakkı Paşa etrafına bakar ve 40.000 kişi başladığı yürüyüşten geri kalan 80 kişiyi görünce diz çöker ve hıçkırarak ağlamaya başlar ve haykırır, "Her şey bitti!"

Bütün bunlar olurken Mustafa Kemal'e nihayet görev emri çıkmıştır. Bu üzücü olaylardan hemen sonra görev kağıdını alıp uçarcasına İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Enver Paşa'yı beklemektedir. Enver Paşa bütün basını durdurur ve Sarıkamış hakkında tek kelime yazılmamasını emreder. Sivas'tan haber gönderir. Sarıkamış konusunda tüm açıklamaları sadece ve sadece kendisi yapacaktır. Basın'ın büyük bir bölümü zaten iktidarda güçlü olan Enver Paşa'yı ya desteklemekte ya da korkularından eleştirme cesaretini gösterememektedir. Mustafa Kemal de İstanbul'da onunla konuşmayı beklemektedir. Enver Paşa gelir ve ağzından ilk

dökülen cümle şöyledir.

“Düşmana büyük bir darbe indirdik!”

Alman işbirliği ile Enver Paşa diktatörlüğünün Türk milletine ikinci hediyesi bu olmuştur.

Mustafa Kemal Enver Paşa’yı beklerken yeni atanmış olduğu 19. Tümen Kumandanlığını herkese sormuş fakat kimseden bir cevap alamamıştır. Ortada böyle bir tümen yoktur, varsa da kimsenin haberi yoktur. Hikayenin gerisini tam bir şaşkınlık yaşayan Mustafa Kemal’den dinleyelim.

“Enver Paşa geldi. Zayıf düşmüş, rengi solmuş bir halde idi. Söze ben başladım.

‘Biraz yoruldunuz!’

‘Yok o kadar değil.’

‘Ne oldu?’

‘Çarpıştık, o kadar.’

‘Şimdiki vaziyet nedir?’

‘Çok iyidir.’

Enver’i daha fazla üzme iste-
medim. Sözü kendi işime getirdim.

‘Teşekkür ederim, numarası 19 olan bir tümene beni kumandan tayin buyurmuşsunuz. Bu tümen nerdedir, hangi kolordu ve ordunun emrinde bulunmaktadır?’

“Haa” der Enver Paşa. “Bunu genelkurmayla görüşürseniz daha kesin bilgi alabilirsiniz.”

Sonradan anlaşılır ki ortada henüz böyle bir tümen bile yoktur. Mustafa Kemal’den kurtulup “Görev istedin biz de verdik” dercesine onu sonradan ismini çok duyacağımız Liman Von Sanders

Paşa’nın emrinde yeni kurulacak bir tümene atamışlardır. Yoldan ve ayakaltından uzak, önemsiz, kıyıda bir iş.

Tarihin bir cilvesidir bu.

Hiç itiraz etmeden göreve koşup Tekirdağ’da fırkasının kuruluşunu tamamlayan Mustafa Kemal Tümen Karagâhını da Gelibolu yarımada-
sından Maydos’a taşır. Anlamıştır ki düşman gelecektir. Avucunun içi gibi bildiği bu bölgede düşmanın nereden geçeceğini kestirmekle meşguldür aklı.

Mustafa Kemal Çanakkale’de

Buğulu çakmak gözlerini ileriye dikmiş bakmaktadır. Kanlı çarpışmaların, arası 5 metre olan cephe-
lerin, havada çarpışan kurşunların hikayelerinin yazıldığı Çanakkale, Mustafa Kemal’i beklemektedir. Hezimete giden harekâtı kendi insiyatifi ile ele alıp bir imkânsızı gerçekleştiren, adının bir efsane komutan olarak tarihe geçme-
sini sağlayacak olan 19. Tümen Kumandanı Yarbay Mustafa Kemal, “Çanakkale Geçilmez” destanını yazmak üzere harekete geçer. •

kayaboztepebd@gmail.com

Prof. Dr. Haberal Özbekistan'da Çocuklardaki İlk Böbrek Nakline Öncülük Yaptı

2014 yılında Kazakistan'da çocuklarda ilk karaciğer naklini gerçekleştiren Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği'nin Seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, geçtiğimiz ay da Özbekistan'da çocuklardaki ilk böbrek nakline öncülük yaptı.

Haberal ve beraberindeki Başkent Üniversitesi ekibi, Özbekistan'da üç başarılı böbrek nakli gerçekleştirdi.

Başkent Üniversitesi Kurucusu

ve Dünya Organ Nakli Derneği'nin Seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, Özbekistan tıp tarihinde bir ilki gerçekleştirdi ve Özbekistan'da çocuklardaki ilk böbrek

nakline öncülük yaptı. Türk dünyası ülkelerine eğitim ve sağlık alanlarında bilimsel katkılarda bulunmaya devam eden Prof. Dr. Haberal, bu kez ekibiyle birlikte Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te çocuklarda ilk böbrek naklini gerçekleştirdi.

ÜÇ BAŞARILI BÖBREK NAKLİ YAPILDI

Şubat ayında Özbekistan Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Abdülhakim Khadjibaev ve beraberindeki hekimler, Ankara'da Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın konuğu olmuş ve Başkent Üniversitesi'nde bir ay boyunca transplantasyon eğitimi görmüştü. Özbekistan heyeti bu ziyaretlerinde, Özbekistan'daki ilk organ nakline Prof. Dr. Haberal'ın öncülük etmesini istemişlerdi. Heyetin bu daveti üzerine Prof. Dr. Haberal geçtiğimiz ay Özbekistan'ın

başkenti Taşkent'e gitti. Başbakan Yardımcısı Kahraman Akmalov ve Özbekistan Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ve Acil Tıp Hastanesi'nin Yönetmeni Prof. Dr. Abdülhakim Khadjibaev tarafından karşılanan Prof. Dr. Mehmet Haberal, hemen Acil Tıp Hastanesi'nde ilk operasyonu başlattı.

Prof. Dr. Haberal ve beraberindeki Başkent Üniversitesi hekimleri,

Prof. Haberal'a Özbekistan'ın en büyük nişanı olan Sultan Nişanı, kılıcı ve giysileri takdim edildi. Ayrıca Sağlık Bakanlığı Acil Tıp Merkezinin fahri profesörlük diploması ve madalyası da sunuldu.

Yurtdışında Türkiye'yi en üst düzeyde gururla temsil eden Prof. Dr. Mehmet Haberal, Türk kökenli devletlere destek vererek, Atatürk'ün manevi mirasına sahip çıktığını bir kez daha gösterdi. Türkiye'nin bilim ihraç eden ülke konumunda olduğunu vurgulayan Haberal, Türk dünyası ülkelerine özellikle eğitim ve sağlık alanında destek vermeye devam edeceklerini söyledi.

Başbakan Yardımcısı Kahraman Akmalov, Haberal'a desteğinden dolayı teşekkür ederek Özbekistan'ı simgeleyen bir hediye takdim etti.

biri çocuk, ikisi yetişkin olmak üzere üç canlıdan böbrek nakliyle Özbekistan'da da yeniden yaşam yolculuğunun mimarı oldular. Haberal, iki günde yapılan üç başarılı böbrek nakli ameliyatının ardından hastaları da ziyaret etti. Sağlık durumları iyi olan hastaların aileleri, Prof. Dr. Haberal ve ekibine

teşekkürlerini sundular. Haberal, başarılı geçen nakillerin ardından merkezin anı defterini de imzaladı ve Özbek meslektaşlarına başarılar diledi. Özbekistan basınının da büyük ilgi gösterdiği Prof. Dr. Haberal, basın mensuplarına röportaj verdi.

Başbakan Yardımcısı Kahraman Akmalov ve Özbekistan Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Abdülhakim Khadjibaev, Başbakanlık binasında konuk ettikleri Prof. Dr.

Haberal'a desteğinden dolayı teşekkür ettiler. Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın onuruna düzenlenen yemekte de Haberal'a Özbekistan'ın en büyük nişanı olan Sultan Nişanı, kılıcı ve giysileri takdim edildi. Haberal'a, Sağlık Bakanlığı Acil Tıp Merkezinin fahri profesörlük diploması ve madalyası da sunuldu. •

Prof. Dr. Haberal ve ekibi Acil Tıp Hastanesi yöneticileri ve doktorlarıyla birlikte

Sihirli bir sözcüktür “eğer”. Neden mi? Düşünmeye yöneltir bireyleri de ondan. Sihir gücünün ortaya çıkması, çıkabilmesi için de öncelikle birey olabilmek gerekir. Birey olmak, kendine özgü nitelikleri yitirmeden var olabilmek demektir.

İnsanı insan yapan, diğer canlılardan ayıran, farklılaştıran özelliği düşünme yeteneğidir. Düşünmeyen, düşünme yeteneğini yitiren insanları birey olarak tanımlamak da bu yüzden mümkün değil.

Düşünmek: Aklından geçirmek, göz önüne getirmek; bir sonuca

varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek, zihniyle arayıp bulmak, bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak, akıl etmek, ne olabileceğini önceden kestirmek,

tasalanmak, kaygılanmak, farz etmek demek.

Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak basıp Anadolu Direnişi'ni örgütlemeye koyuluşunun doksan dokuzuncu yılı bu yıl. Ne yazık ki ulusça özünü, anlamını gereğince kavrayamadık Anadolu Direnişi'nin. Eğer bu direniş başarıya ulaşmamış olmasaydı

Atatürk CHP'nin II. Kurultayında 6 gün boyunca Nutuk'u okudu

diye gereğince düşünemedik. Sanat da gereğince yerine getiremedi bu anlamda toplumsal ve kültürel işlevini. Ne yeterince roman, öykü, şiir, oyun yazılabildi hamasetten uzak, ne de film yapılabildi. Özgür düşünceye ket vurarak, çağdaşlaşmaktan korka korka başladık bu işi "Bir Türk dünyaya bedeldir." safsatasına sığınıp, "Kol kırılır yen içinde kalır." diye diye... Sonunda kırılıp yen içinde kalan kol kangren, direnişin iki değerli komutanı, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu önderleri de "iki ayyaş" denilerek

nitelenir oldu.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in önderliğinde başlayan Anadolu Direnişi'nin anlamını ve değerini kavrayabilmek için o günlerde olup bitenleri akıldan geçirmek, göz önüne getirmek; bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve muhakeme etmek gerek. I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı

Devleti'nin müttefikleri Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan, savaşı sürdüremeyeceklerini anlayınca birer ikişer ateşkes antlaşmaları imzalayarak savaştan çekilmiş; Osmanlı Devleti de 30 Ekim 1918 günü Mondros Ateşkes Antlaşması'nı kabul etmek zorunda kalmıştı. 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı Saltanat Şurası'nda

incelendikten (!) sonra onaylanan Sevr Antlaşması sonucunda da Rumeli ve Anadolu İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Ermenistan arasında paylaşılmaya terk edilmişti.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından yüz altmış gün sonra Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da toplanan II. Kurultayında altı gün boyunca okuduğu Nutuk'da o

günleri bakın nasıl anlatmış:

“1919 yılı Mayısının 19’uncu günü Samsun’a çıktım. Genel durum ve görünüş:

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu topluluk, Genel Savaşta (Birinci Dünya Savaşında) yenilmiş, **Osmanlı ordusu her yanda zedelenmiş**, koşulları ağır bir **ateşkes anlaşması** (mütarekename) imzalanmış. Büyük Savaşın uzun yılları boyunca, ulus, yorgun ve yoksul bir durumda. Ulusu ve ülkeyi Genel Savaşta sürükleyenler, kendi yaşamlarının kaygısına düşerek, yurttan kaçmışlar. Padişah ve Halife olan (Saltanat ve halifelik katında oturan) Vahdettin, soysuzlaşmış, kendini ve yalnız tahtını koruyabileceğini umduğu **alçakça önlemler** araştırmakta. **Damat Ferit Paşa**'nın başkanlığındaki hükümet, güçsüz, onursuz, korkak, yalnız padişahın isteklerine uymuş, onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi

bir duruma boyun eğmiş.

Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta.

İtilâf devletleri, ateşkes anlaşması hükümlerine uymayı gerekli görmüyorlar. Birer uydurma nedenle, İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana ili Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep İngilizlerce işgal edilmiş. Antalya ile Konya'da İtalyan birlikleri, Merzifon'la Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı devletlerin subay ve görevlileri ve özel adamları çalışmakta. Daha sonra, sözüme başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce, 15 Mayıs 1919'da İtilâf Devletlerinin uygun bulmasıyla **Yunan ordusu İzmir'e çıkarılıyor**.

Bundan başka, yurdun dört bir bucağında Hristiyan azınlıklar, gizli, açık, özel istek ve amaçlarının elde edilmesine, devletin bir an önce çökmesine çaba harcıyorlar.

Sevr şartlarına göre Osmanlı İmparatorluğu (1920)

Sonradan elde edilen güvenilir bilgi ve belgeler, İstanbul Rum Patrikliğinde kurulan Mavri Mira Kurulu'nun (belge: I) illerde çeteler kurmak ve yönetmekle, gösteri toplantıları ve propagandalar yaptırmakla uğraştığını doğruladı. Yunan Kızılhaçı, Resmi Göçmenler Komisyonu, Mavri Mira Kurulu'nun çalışmalarını kolaylaştırmaya yardım ediyor. Mavri Mira Kuru-

sindirip padişahın himayesine sığınsaydı da Anadolu Direnişi'ne öncülük etmeseydi; Anadolu ve Rumeli'nin bu boyunduruğu kabul etmeyen insanları -ki kabul edenlerin, Anadolu Direnişine savaşıarak karşı çıkanların sayısı hiç de küçümsenecek gibi değil- Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yanında saf tutmayıp da direniş başarıya ulaşmasaydı...

Eğer, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci Cumhuriyet kurulamasa...

Eğer, Cumhuriyet Devrimleri gerçekleşmemiş olsaydı...

Ne olurdu, bir düşünelim.

Eğer, Halide Edip

Adivar ve kimilerinin savunduğu Morison firmasının desteklediği Amerika Birleşik Devletleri Mandası ya da İngiliz Muhibleri/ Dostları Cemiyeti'nin başta Sultan Vahdettin olmak üzere üyeleri tarafından arzulanan İngiliz Mandası kabul edilmiş olsaydı...

Eğer, günümüzde kimilerinin gözdesi, başından fesi eksik etmeyen zatın büyük bir iştahla dile getirdiği gibi işgaller hep sürseydi...

Eğer, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci Cumhuriyet kurulamasa...

Eğer, Cumhuriyet Devrimleri gerçekleşmemiş olsaydı...

Ne olurdu, bir düşünelim. Bitmedi.

Düşünmemiz, hem de iyi düşünmemiz gereken bir şey daha var:

Ne oldu, nasıl oldu da kanla irfanla^[1] kurulan Türkiye Cumhuriyeti'mizi "Muassır medeniyetler

lu'nca yönetilen Rum okullarının izci örgütleri, yirmi yaşını aşmış gençleri de içine alarak her yerde geliştiriliyor.

Ermeni Patriği Zaven Efendi de, Mavri Mira Kurulu ile düşünce birliği içinde çalışıyor. Ermeni hazırlığı da tam olarak Rum hazırlığı gibi ilerliyor.

Trabzon, Samsun ve bütün Karadeniz kıyılarında kurulan ve İstanbul'daki merkeze bağlı **Pontus Cemiyeti** kolaylıkla ve başarıyla çalışıyor..."

Şimdi kendi kendimize soralım:

Eğer, Mustafa Kemal, "adam sen de" diyerek bu durumu içine

seviyesine” ulaştıramadığımız.”

Bunu yapabilmek için üşenmeden, sıkılmadan yakın geçmişimizin tarihini öğrenmek ve Nutuk’u okumak gerek. Bu da öncelikle gelecekte olacakları sezmış olan Atatürk’ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlere düşüyor:

“Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti’ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir.

İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümesili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi

emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr-ü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk İstiklâl ve Cumhuriyeti’ni kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!”

Mustafa Kemal, 20 Ekim 1927

19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramımız Kutlu Olsun. •

tekinozertembd@gmail.com

1. Bilme, anlama, sezme.
Gerçeğe ulaştırıcı güçlü sezgi.

Prof. Dr. **Mehmet Haberal'a** **Bilim Ödülü**

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği'nin seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, öncü nitelikteki uluslararası bilimsel çalışmalarından dolayı Batı Karadeniz Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonu (BAKZİFED) tarafından bilim ödülü verildi.

“**T**ürkiye'nin Değerleri Ödüllendiriliyor” sloganıyla Batı Karadeniz Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonu tarafından düzenlenen “BAKZİFED Ulusal Bilim, Ekonomi, Girişim, AR-GE, Tasarım, Medya, Yerel Yönetim, Çevre, Kültür, Sanat, Edebiyat,

Hukuk ve Spor Ödülleri” sahiplerine takdim edildi. Safranbolu'da gerçekleştirilen törene eski Devlet Bakanı Önay Alpago, Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği'nin seçilmiş Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, eski CHP Milletvekili Prof. Dr.

Süheyl Batum, Yenimahalle Belediye Başkanı Fethi Yaşar, eski TBMM Başkan Yardımcılarından Yılmaz Ateş, eski Safranbolu Belediye Başkanı Kızıltan Ulukavak, Anadolu Organize Sanayi Bölgesi (AOSB) Başkanı Hüseyin Kutsi Tuncay, en iyi program yapımcısı ve sunucusu ödülü

Ödül töreni öncesinde Batı Karadeniz Sanayici ve İşinsanları Dernekleri Federasyonu'nun genel merkezi açılışına da katılan Prof. Dr. Mehmet Haberal başta eğitim olmak üzere bölge ile ilgili konularda görüş alışverişinde bulundu. (Soldan) Eski Devlet Bakanı Önay Alpago, BAKZİFED Yönetim Kurulu Başkanı Bahri Küpeli, Yenimahalle Belediye Başkanı Fethi Yaşar, Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcısı Mehmet Ceylan.

alan Gazeteci İsmail Küçükkaya ve çok sayıda tanınmış isim katıldı. Safranbolu'nun UNESCO Dünya Mirası Listesine alınmasında çok büyük katkıları bulunan Kızıltan Ulukavak törende yaptığı konuşmada, Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi yıllarını ve bu lisenin

önemini anlattı. Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi'nin, ünlü ve Türkiye'ye yararlı insanlar yetiştiren bir eğitim kurumu olduğunu vurgulayan Kızıltan Ulukavak, salonda ödül almak için bulunan Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Fikret Gökçe'yi örnek gösterdi.

BAKZİFED Yönetim Kurulu Başkanı Bahri Küpeli ise BAKZİFED Ödülleri'nin pek çok açıdan önemsenmesi gereken özellikler taşıdığını belirterek, "Bizleri buluşturan bu ödül töreni, demokrasi ve özgürlükler, insan hakları ve emek, medya ve sivil toplum kuruluşları, kültür ve sanat adına büyük sıkıntıların yaşandığı bir dönemde geleceğe dönük umutları arttıran bir iklimi sahaştırdı." dedi.

Yenimahalle Belediye Başkanı Fethi Yaşar, Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Metin Feyzioğlu

Kızıltan Ulukavak, Prof. Dr. Mehmet Haberal

Prof. Haberal:
**“Bu ülkeyi
 bize emanet
 ettiler. Birinci
 görevimiz bu
 emanete, Türkiye
 Cumhuriyeti’ne
 sahip çıkmaktır.”**

gibi isimlerin ödül almasının, Önay Alpago gibi bir ismin Seçici Kurul Başkanı olmasının önem ve anlamının bulunduğunu belirten Küpeli, herkesi çağdaş, demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne sahip çıkmaya çağırırdı. Törende, Yenimahalle Belediye Başkanı Fethi Yaşar, Yenimahalle’ye değer katan örnek projeleri nedeniyle Yılın En Başarılı Yerel Yöneticisi ödülünü aldığı törende birlik, beraberlik mesajı verdi.

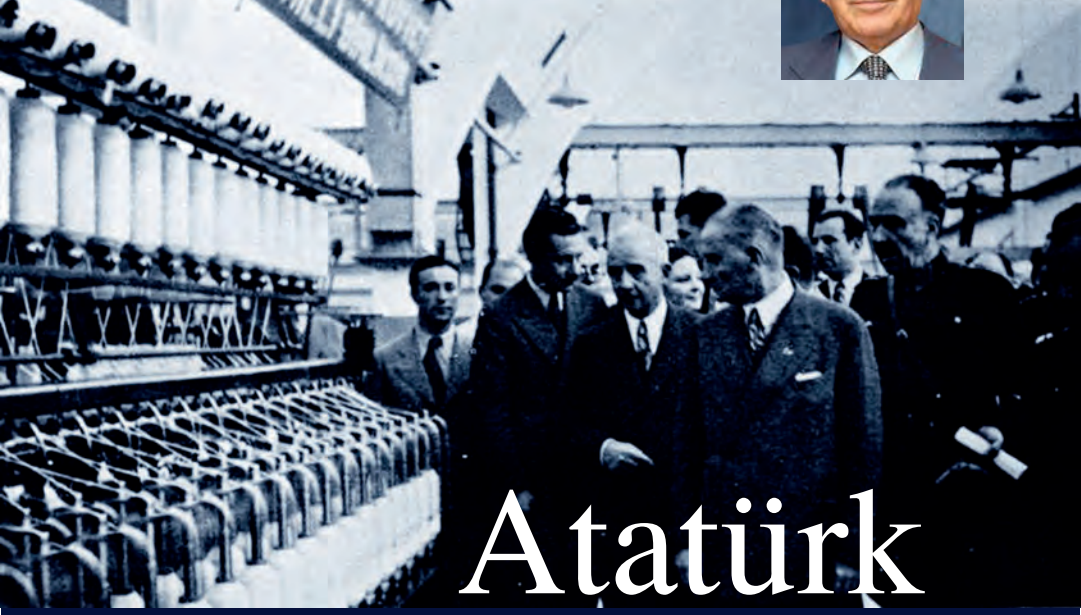
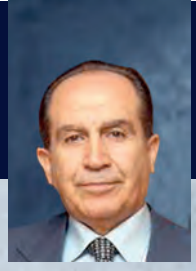
TBMM Eski Başkan Yardımcılarından Yılmaz Ateş, hem ödül takdim ettiği hem de konuşma yaptığı törende, bir anısını anlatırken şunları söyledi: “1997-98

yıllarıydı, yeni milletvekili olmuşum. Sekreterim, ‘sizi Prof. Mehmet Haberal arıyor’ dedi. Buyurun hocam dedim. O da, tebrik ettikten sonra, ‘Olumsuz duyguları anlatırken cömert, olumlu duyguları anlatırken ketumuz’ dedi. Bu sözler beni çok etkiledi, hayatımda dönüm noktasıdır. Bu ülkede üretilene sevgi, saygı destek gerekiyor.”

HABERAL: BİRBİRİMİZE İNANIR VE GÜVENİRSEK HER ŞEYİ BAŞARABİLİRİZ

“Bilim Ödülü”ne layık görüldüğü ödül töreninde kürsüye gelen dünyaca ünlü bilim insanı Prof. Dr. Mehmet Haberal ise, salondakileri selamladıktan sonra Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün gösterdiği hedeflere dikkat çekti ve bu yöndeki eserlere talip olduklarını söyledi. Yaşamının dönüm noktası olarak gördüğü süreçleri anlatan Prof. Haberal, fırıncılık yaptığı günlere, odun ışığıyla ders çalıştığı dönemlere vurgu yaptı. Ardından Türkiye ve dünya çapında imza attığı başarıları dile getiren Prof. Dr. Mehmet Haberal, “Ne mutlu ki ülkemiz var.” dedi. Tüm şehitlerimize rahmet dileyen Prof. Haberal, “Bu ülkeyi bize emanet ettiler. Birinci görevimiz bu emanete, Türkiye Cumhuriyeti’ne sahip çıkmaktır.” diye konuştu. Şehitlerimize vefa borcumuzu ödemezsek sefa süremeyeceğimizi vurgulayan Prof. Haberal, “Birbirimize inanırsak, güvenirsek her şeyi başarabiliriz.” dedi. •

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Dış Ticaret

Dış ticaret; ülkeler arasında yapılan mal ve hizmet alım-satım işlemleri olup, geneli itibarıyla ithalat ve ihracat'tan oluşur.

Bilindiği üzere bir ülkenin, başka bir ülkeden her türlü ürün almasına ithalat yani "dış alım" denir. Bir ülkede üretilen her türlü ürünün, diğer ülkelere döviz karşılığı satılması ise ihracat' yani "dış satım" olarak ifade edilmektedir.

Ülkelerin ekonomik kalkınmasında, dış ticaretin çok önemli bir

rolü vardır ve bir ülkenin ekonomik ve hatta siyasi büyüklüğü; dışardan aldığı mallarla değil, kendi ürettiği ve dışarıya sattığı mallarla ölçülür. 24 Ocak 1980 ve takip eden dönemlerde tüm hükümet programlarında "Türkiye ihracata dayalı kalkınma modelini seçmiştir" doğrultusunda ifadeler yer almaktadır.

Büyük bir asker ve büyük bir devlet adamı olan Atatürk, bu gerçeği görmüş, ekonomisi sağlam temellere oturmayan ülkelerin tam

Atatürk 15 yılda yerli ve tam bağımsız bir ekonomi kurmayı başarmıştı.

bağımsız olamayacağı gerçeğini dile getirerek, öncülük ettiği ekonomik hamlelerle Türkiye ekonomisinin sağlam temeller üzerine oturmasına öncülük etmiştir.

Bir asker olarak gösterdiği deha ve uzmanlığı ile göz kamaştıran Mustafa Kemal asıl büyük başarıyı sivil ve devrimci bir devlet adamı olarak göstermiştir. Türkiye'nin gelişmiş batı dünyası ile açılmış mesafesini kapatarak çağdaş bir ülke olması için vizyoncu bir devrimci olarak kısa sürede aldığı kararlar ve çizdiği rota ile Türkiye'yi aydınlık geleceklere hazırlamıştır. Yaptıkları ile tüm dünyanın haklı takdirini kazanmıştır.¹

Mustafa Kemal, 1 Mart 1922 tarihinde TBMM'nde yaptığı konuşmada "Bugünkü savaşı-mızın hedefi, tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık için, ekonomik

bağımsızlığa sahip olmak şarttır. Maliyesi bağımsızlıktan yoksun bir devletin, diğer organları da bağımsız olamaz" demıştır.

Daha Cumhuriyetin ilanından önce 17 Şubat 1923 tarihinde topladığı İzmir İktisat Kongresinin açılış konuşmasında: "Efendiler, Türk tarihi incelendiğinde, bütün yükseliş ve çöküş nedenlerinin iktisat sorunlarından başka bir şey olmadığı görülecektir. Siyasî ve askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar iktisadî zaferle taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler kalıcı olamaz, az zamanda sönerler. Bu bakımdan, en kuvvetli ve parlak zaferlerimizin sağlayabildiği kazançlarımızın kalıcı olması için; ekonomimizin kuvvetlendirilmesi ve ekonomik egemenliğimizin sağlanması gerekir." diyerek ekonominin gücünü ve ihracatın önemini açık ve net bir şekilde ortaya koymuştur.

Ekonomiye ve özellikle ihracata önem veren bu ekonomik görüşün temeli, çok daha önceki tarihte, BMM'nin kuruluşundan 17 gün sonra 10 Mayıs 1336 (1920) tarihinde alınan 4 sayılı İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu Kararı) atılmıştı.

Altında BMM Reisi Mustafa Kemal ile diğer vekillerin imzası bulunan **İhracatın Serbestisi Hakkında Kararname** adını taşıyan düzenleme ile *"İhracatın bila*

kaydū şart serbestisi ve Heyeti İcraiyeden maada hiçbir makamın bu serbestiyi ihlal ve takyide selahiyet-tar olamayacağı takarrür etmiştir." denilerek, ticaret ve ihracat yasal güvence altına alınmıştı.

Dış ticaret bağlamında, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) olmadığı, uluslararası ticareti düzenleyen genel kabul görmüş evrensel kuralların bulunmadığı, Dünya Ticaret Merkezi (ITC) Tip Sözleşmeleri diye bir olgunun var olmadığı; Uluslararası

Cumhurbaşkanı Atatürk Bursa Merinos Fabrikası tesislerini gezerken (2 Şubat 1938)

Türkiye 1930'dan itibaren tam on altı yıl boyunca, dış ticaret fazlası vermiş ve bugün dahi gıpta edilecek bir rekor kırmıştır.

Ticaret Odası'nın Incoterms'ü diye bir şeyin akılların ucundan bile geçmediği, o sıkıntılı ortamda, Milli Mücadele'nin en hararetli ve hareketli günlerinde ihracatın ve ihracatın serbestisinin düşünülmesi

ve bu konuda bir kararname çıkarılmasının son derece önemli bir mesleki not olarak kaydedilmesinde fayda bulunmaktadırlar.²

İhracata büyük önem veren Türkiye 1930 ile 1947 yılları arasında (tek bir

yıl hariç) tam on altı yıl boyunca, dışardan aldığı mallardan yani ithalattan daha fazla mal ve ürün satarak yani ihracat yaparak, dış ticaret fazlası vermiş ve bugünün gelişmiş dış ticaret dünyasında dahi gıptayla bakılması ve değerlendirilmesi

Atatürk, Yerli Mallar sergisini gezerken
(10 Kasım 1934)

Atatürk: Tam bağımsızlık elbette siyasi, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir.

gereken bir rekor kırmıştır.

Milli Mücadele döneminde, bir ülkenin kurtuluş ve yeniden kuruluş mücadelesi verilirken, bu mücadeleyi yürütenlerin tamamen siyasi ve askeri olaylara odaklanmaları kadar

doğal bir şey olamaz. Ancak böyle hayati bir mücadele esnasında başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, tüm TBMM üyeleri ile birlikte ordu komutanlarının ihracata vermiş oldukları önem ve değer her türlü takdirin üstündedir.³

Başta da ifade ettiğimiz üzere; büyük bir asker ve büyük bir devlet adamı olan Atatürk, öncülük ettiği ekonomik hamlelerle ve ihracata verdiği önem ile bu alanda da ülkesine hizmet etmiştir. Her alanda olduğu kadar ekonomik bağımsızlığın da gerekli olduğunu *“Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarının herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek mânasiyle bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükûna erişeceğimiz inancında değiliz.”* sözleri ile ifade etmiştir.⁴

Her konuda olduğu gibi; Türk Dış Ticareti’de de Atatürk zamanında altın çağını yaşamıştır.

erdemakyuzbd@gmail.com

Kaynakça:

- 1- Ertuğrul ÖNEN, Türk Dış Ticaret Vakfı Başkanı, Vakfın yayınladığı Made in Turkey İnternet Dergisi, Haftanın Yazıları serisi 2- Ömer BERKİ, TDV Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Koordinatörü, Dış Ticaret Mevzuatı, Türk Dış Ticaret Vakfı yayınları, 2017
- 3- Özkan AYDIN, Milli Mücadele Döneminde Dış Ticaret, 2018
- 4- Nutuk II, S. 623-624

Genç Cumhuriyette

Başbakan'ı Tutuklama
Emri Veren

Bağımsız Yargı

Cumhuriyetimizin kurucuları yeni devletin temeli atarken yargının bağımsızlığına büyük önem vermişlerdir.

Bunun en açık kanıtı 1926'da Atatürk'e suikast girişimi davasında Başbakan İsmet İnönü hakkında İstiklal Mahkemesince verilen tutuklama emridir.

Cumhuriyeti ve devrimleri sindiremeyen birkaç karşı devrimci katil, daha önce İstanbul ve Ankara'da yapmayı planladıkları Cumhurbaşkanı Atatürk'e suikastı Haziran 1926'da İzmir'de gerçekleştirmek için hazırlık hareketlerini tamamlamış fakat Atatürk'ün Balıkesir'den İzmir'e gelişini ertelemesi üzerine

suikast çetesinden Giritli Şevki isimli motorcunun ihbarı ile girişim açığa çıkmıştır. Çete başı Ziya Hurşit ile tetikçiler Çopur İsmail, Laz İsmail ve Gürcü Yusuf tutuklanmışlardır.

Ziya Hurşit

Olayın Cumhurbaşkanı Atatürk'e haber verilmesi üzerine Atatürk Başbakan İsmet İnönü'ye çektiği telgrafla İnönü'nün Ankara'da kalmasını, İstiklal Mahkemesini İzmir'e göndermesini istemiştir.

Ali Çetinkaya (Başkan), Kılıç Ali ve Necip Ali (Küçüküka)'dan oluşan ve "Üç Aliler Divanı" olarak bilinen İstiklal Mahkemesi 17 Haziran'da İzmir'e hareket etmeden

başkanı Kazım Karabekir de bulunmaktadır. Doğu Cephesi Komutanı Karabekir'in tutuklanması İsmet İnönü'ye "gayrı tabii" gelmiştir. Başbakan İnönü Ankara Emniyet Müdürüne Karabekir'i serbest bırakması için emir vermiştir. Ankara Emniyet Müdürü Dilaver Bey Başbakanın emri üzerine Karabekir'i serbest bırakmış ve durumu İstiklal Mahkemesi savcılığına bildirmiştir.

Yürürlükteki 1924 Anayasası'na göre: "Yargıçlar bütün davaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar ve bu işlerine hiçbir türlü karışamaz. Mahkemelerin kararlarını TBMM ve Bakanlar Kurulu hiçbir türlü değiştiremezler, başkalaştıramazlar, hükümlerin yerine getirilmesine engel olamazlar." (madde 54)

Bu nedenle Başbakanın bu hareketi Anayasa'ya aykırıdır. İnönü, Karabekir'i serbest bırakırken anayasanın 17. Maddesindeki milletvekili dokunulmazlığına

"Üç Aliler Divanı" olarak bilinen İstiklal Mahkemesi heyeti

önce olayda iştiraklerini gördükleri kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) milletvekillerinin tutuklanmasına karar vermiştir. Tutuklananlar arasında partinin eski

şinı gerekçe göstermiştir ancak aynı maddeye göre "cinayetten suçüstü yakalanma hali milletvekili dokunulmazlığının dışındadır."

Bundan sonrasını mahkeme

üyesi Kılıç Ali'nin anılarından aktaralım:

“İstiklal mahkemesi heyeti olarak derhal durumu görüştük. Mahkememizin kararını infaz ettirmemek isteyen Başbakan İsmet Paşa'nın tutuklanmasını, hakkında soruşturma başlatılmasını ve durumun TBMM'ne arz edilmesini kararlaştırdık. Serbest bırakılan Karabekir Paşa'nın tutuklanması ve kendisine hiçbir şekilde ayrıcalık tanınmaması için Ankara Polis Müdürü'ne talimat verdik.”

Durumu öğrenen Atatürk İnönü'ye çektiği telgrafta *“Durum çok ciddidir. Hemen buraya gel”* diyordu. İsmet Paşa 20 Haziran 1926'da İzmir'e geldi. İstasyondan doğruca Atatürk'e gitti. Oradan çıkar çıkmaz özel şekilde mahkeme heyetini ziyarete geldi. Dava hakkında bilgi aldı. Sorgulamalarda bizzat bulundu. Olayın sanıldığı gibi sıradan bir polisye olayı olmadığını anladı. Karabekir Paşa'nın tutuklanmasının yerinde olduğunu kabul etti. Ve o gün mahkeme heyetine şu tezkereyi yazdı: *“...Çalışmanın sonucunun vatanın ve cumhuriyetin selameti ve güvenliği ve milletin saadeti için hayırlı ve örnek sonuçlarla taçlandırılacağına güvenimin tam olduğunu beyan ederim.”*

İnönü basına yaptığı açıklamada *“Savcılıktan aldığım malûmat benim için dehşeti ve derin elemi*

mucip oldu” demiştir.

Bu bir çeşit özür dileme niteliğindeydi. Olay bu şekilde kapanmış sayıldı. İsmet Paşa aynı gün İzmir'den Ankara'ya döndü.

Andrew Mango'ya göre Atatürk İnönü'ye özür dilettirmişti. Aybars, Atatürk'ün araya girmesi ile Başbakan İsmet Paşa ile İstiklal Mahkemesi arasında çıkabilecek çatışmanın önleniğini belirtmektedir.

İsmet İnönü ise kendi anılarında

“İstiklâl Mahkemesinin beni tevkif ettirmeye kalkıştığı söylenmiştir yazılmıştır. Bunun aslı yoktur. Tamamen uydurmadır” demektedir

Suikast teşebbüsü yargılamasının sonucunda Karabekir ile birlikte, Ali Fuat, Refet Bele, Cafer Tayyar ve Mersinli Cemal Paşalar beraat etmişlerdir.

Bu olay cumhuriyetimizin ilk yıllarında yargı bağımsızlığını, yargıçların cesur ve onurlu duruşlarını gösterdiği kadar, kurucuların yargıya olan saygı ve güvenini de göstermektedir.

İstiklal Mahkemesi üyelerinin milletvekili olmaları, o sırada mecliste çoğunluğu oluşturan ve İnönü'yü Başbakanlığa seçen Müdafa-yı Hukuk Grubundan (Halk Fırkası'na dönüşecek) olmaları dikkate alındığında olay aynı zamanda parti içi demokrasiyi göstermesi bakımından da dikkat çekicidir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Hakimiyeti Milliye

Bariş Propagandası

Bugünlerde İngiltere ve Amerika, deniz kuvvetleri sorununu konuşacaklardır. Bu iki devî masa başına getiren husus barış ideali değil, aksine kupkuru bir hesaptır:

“Londra Hükümeti, Washington

Hükümeti’nin büyük Deniz Kuvvetleri programından vazgeçmesini istiyor. Çünkü İngiltere Amerika’dan daha az zengindir. Gerek kendisi, gerekse dominyonları, iki anglo-sakson devleti arasında bir savaş çıkmasından korkmaktadırlar.” / Le Monde

Bu fırsatla kendi kendimizi, her gün Avrupa’nın her köşesinden yağmur gibi yağarak, kontrolsüz ve eleştirisiz bir şekilde gazetemize gelen barış edebiyatı üzerinde biraz düşündürmek istiyoruz. Söylenen sözlerin ve yapılan işlerin dış yüzü, insana artık savaş tehlikesi olmadığı duygusunu verebilir ve vatandaşları, savaş kadar tehlikeli hayallere sevk edebilir.

Çağımızın en temiz barış taraftarlarından biri, bu yakınlarda dört ciltlik bir kitabı Türkçeye de çevrilen Wells’tir. Büyük savaşı bir peygamber gibi haber verenlerden biri olduğu gibi, 1914 yılında şu ünlü sözü ortaya atan da odur: “Bu savaş, savaşı öldürecek...”

Gene aynı adam yeni bir savaşı, bir değil birkaç savaşı haber vermekte ve bugünkü barış çıkışının Milletler Cemiyeti, Kellogg Sözleşmesi ve bu çeşit anlaşmazlıklar çıkışının sadece insanları aldatmaya yaradığını söylemektedir.

“Lokantada yemek ister gibi barışı istemek kolaydır, ancak onu gerçekleştirmek başka bir iştir. Nasıl aklı, açlık

sorunu üzerinde yoğunlaştırmakla insan doyurulamazsa; barış hevesi de savaşı yok edemez. Asıl barış yolu serttir, çetindir. Birkaç güzel açıklama, birkaç tatlı konferans ve bir-iki söz, sürekli ve dünyayı saran bir barışın temellerini atmak

H.G. Wells:

“Lokantada yemek
ister gibi barışı
istemek kolaydır,
ancak onu
gerçekleştirmek
başka bir iştir.”

için yeterli değildir. Bunun için şimdiki devletlerin kimliklerinde, bu devletlerin dayandıkları esas düşüncelere derin bir köklü değişim gereklidir..."

Bu satırları Wells'in Berlin'de Reichstag Meclisi'nde verdiği bir konferanstan alıyoruz. Wells, Kellog Sözleşmesi'ni örnek alarak, bu sözleşmeyi imzalayan devletlerin 1928 ve 1929 yıllarında silahlanma masraflarının arttığını göstermektedir. Neden basittir: *"Bu sözleşmeyi yapanlar, sınırları sonsuza değin belirlenmiş tek başına devletlerden oluşmuş bir dünyadan başka bir dünya olabileceğini akıllarına sığdıramayanlardır. Onlara göre milletler gene istedikleri gibi yaşayacaklar, tarifeleri istedikleri gibi yapacaklar, her şey olduğu gibi olacak: Sadece bir fark olacak, o da savaşmamaya söz verme farkı... Esas hususlardan biri bu devletlerin, 'durum' ve 'düzenleme' dedikleri hususlar için bile hiçbir otorite tesis etmemiş olmalarıdır..."*

Asıl barış yolu uluslar arasıçılık yolu değil, kozmopolitlik yoludur. Ancak bunun için hepimizin, bütün insanların ilkelerinden, duygularından ve terbiyelerinden sıyrılmış olmaları gerekiyor. Bu ideal gerçekleşirse ne vatan, ne de millet olacak, herkes yeryüzünde "insan" sıfatını alacaktır.

İşin can alıcı noktasına burada değiniyoruz: Wells diyor ki, *"Ben ulusal duyguları güçlü bir ülkede (Almanya) bu konferansımı*

veriyorum. Aynı derece ulusal bir ülkeden (İngiltere) geliyorum. Kışlarımı, vatan aşkı bizden de fazla bir ülkede (Fransa) geçiriyorum. Her ülke elindeki bütün araçlarla bu terbiyeyi, barış aleyhindeki terbiyeyi kuvvetlendirmektedir: İngiliz hükümeti savaş sevgisini aşılayan, esinleyen filmleri, her zamandan daha fazla korumaktadır. İngiltere, Almanya, Amerika ve Fransa' da ders kitapları, şimdiki nesli millî kin ve sevgiyle bizden fazla besliyor. İngiltere' de, Milletler Cemiyeti İngiliz İmparatorluğu' na en yararlı bir kuruluş gibi öğretiliyor..."

Barış propagandasına en uzaktan kulak verecek milletler bizleriz. Yeryüzünü hüküm ve nüfuzları altında bulunduranlar her gün daha da silahlanır, çocuklarına her gün savaş eğitimi verirken, Türk Milleti'nin dikkatini barış seraplarına doğru çevirmek ve onu tehlikeli bir iyimserliğe sürüklemek doğru olmaz. Büyük devletler şimdiki büyük çıkarlarını daha asırlarca söze, mantığa ve felsefeye feda edecek değildirlir.

Wells: *"Bütün antlaşma ve sözleşmelere karşın yeni bir savaşa doğru gidiyoruz."* diyor. Bu tahminin doğru çıkmamasını istemek elden gelmez. Fakat barış düşüncesi kendi yolunda yürürken, tehlikeler için en hazır ve en parmağı tetikte bulunacak milletlerden biri kendimiz olduğuna hatırdan bir dakika bile çıkarmayalım.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
29 Eylül 1929

Atatürk'ün Dünyası
Cengiz Önal

İsmet İnönü'nün Son Yıllarında 95 **CHP'deki** **Gelişmeler**

İsmet İnönü, üçüncü kez geldiği başbakanlıktan 25 Şubat 1965 tarihinde ayrılmasından, yaşamının sona erdiği 25 Aralık 1973'e kadar geçen 8 yıl 10 aylık sürede,

İsmet İnönü Meclis kürsüsünde

CHP'ye yeni bir kimlik kazandırarak güçlendirmeye çalışmıştır. Ne acıdır ki; genel başkanı ve kurucusu olduğu partiden istifa etmek de aynı dönemde gerçekleşmiştir.

1961 seçimlerinden sonra toplanan Meclis'te 3400 TL olan milletvekili aylıkları 5400 TL'ye

yükseltilmişti. Dört yıl sonra bunun artırılması istenildiğinde Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen, Başbakan Suat Hayri Ürgüplü ve İsmet İnönü böyle bir artırımın doğru olmadığını belirterek, girişime karşı çıkmışlardı. İnönü ayrıca CHP adına Anayasa Mahkemesi'ne de başvurmuştu.

Bu sırada yükseköğrenim öğrencileri de girişimi kınarcasına 1961'de olduğu gibi simgesel bir "Parlamento üyelerine yardım kampanyası..." açmışlardı. Sonunda Anayasa Mahkemesi, artışların ancak bundan sonraki dönemde seçilecek parlamento üyeleri için uygulanabileceğine karar vermişti. Bu sonuç, hükümette ve koalisyon ortakları arasında sürtüşmelere yol açarken kamuoyunda İnönü ve CHP'ye yeni bir puan kazandırmıştı.

Milli Şef döneminde çok partili sisteme geçildiğinde siyasal partiler genellikle iktidar ya da muhalefet

partileri olarak anılmıştı. Partilerin programlarında yer alan ekonomik ilkeler dikkate alındığında ise Serbest Cumhuriyet Partisi'nden başlayarak bu ayrım devletçi ya da serbest ekonomiden yana olanlar diye yapılmıştı. Bununla birlikte parti sayıları çoğaldığında ve özellikle Demokrat Parti iktidarında sağ ve sol partilerden söz edilir olmuştı. Hatta DP lideri Adnan Menderes bir konuşmasında "Biz CHP'den biraz daha soldayız!" demişti.

1 961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamı içinde bir kısım yeni partiler kurulunca bu ayrım daha da belirginleşmişti. Adalet Partisi, DP'nin devamı olarak popülist liberal bir kimlikle ortaya çıkmıştı.

Yeni Türkiye Partisi ise merkezde yer almayı yeğlemişti. Sosyalist anlayışıyla kurulan, Türkiye İşçi Partisi (TİP)'nin tam solda yer alması partiler yelpazesinde yerlerin belirlenmesi yönünden daha etkili olmuştu. TİP, Marksist ideolojiyi savunmakla birlikte ihtilalcı sosyalizm yöntemlerinden yana olmayıp emperyalizm karşıtı ve bu nedenle de ABD hatta NATO'ya karşı çıkan bir siyaset izlemeye başlamıştı.

Alparslan Türkeş'in başına geçtiği Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ise milliyetçi/ırkçı dünya görüşünün yanında ekonomik

ve sosyal anlayış yönünden sosyalizmle paralellik göstermeye başlamıştı.

Bu dağılım içerisinde CHP de hem kendi içindeki bölünmüşlüğü gidermek, hem de partiler arasında yeni bir kimlikle yeni bir yer bulmayı gerekli görmüştü. Parti Meclisi'nin, İnönü'nün başkanlığında yaptığı toplantıdaki tartışmalardan sonra bir bildiri yayımlanması gerekli görülmüştü. Hükümetin düşürülmesinden bir süre önce 9 Şubat 1965'te açıklanan bildiride, görüş ayrılıklarının partiyi

Sola kayış, yakın bir gelecekte CHP'ye, bildiride de belirtildiği üzere, sosyal demokrat bir nitelik kazandırılacağına da işaret ediyordu.

merkezin solu'na çektiği belirtilerek şöyle denilmişti: *"Bu, partinin bir bacağı solda, öteki sağdadır. Aşırı merkezîyetçilikten kurtulup radikal sosyalist, daha doğrusu sosyal demokrat bir parti hüviyetine girebilmek için çaba göstermelidir. Aşırı sola ve sağa oranla ortacı görünmekle birlikte, parti uygulamada merkezin soluna doğru gidiyor!"*

Bu bildiri, CHP'nin o günkü partiler yelpazesinde kendisine göre merkez partisi konumunda olan Adalet Partisi ile solu temsil eden Türkiye İşçi Partisi arasında bir yer seçtiğini göstermekteydi. Aynı

zamanda bu sola kayış, yakın bir gelecekte partiye, bildiride de belirtildiği üzere, sosyal demokrat bir nitelik kazandırılacağına da işaret ediyordu.

İsmet İnönü: **“Aslında laikiz dediğimiz günden beri ortanın solundayız. Halkçıysan ortanın solunda olursun!”**

Aslında CHP kuruluşundan başlayarak uyguladığı “halkçılık” programı, ekonomi siyaseti ve hele 1930'larda ilke haline getirdiği “devletçilik” uygulaması ile sol eğilimli bir parti idi. İnönü de bu gerçeği şöyle belirtmişti: *“Aslında laikiz dediğimiz günden beri ortanın solundayız. Halkçıysan ortanın solunda olursun!”*

Ancak parti şimdi “ortanın solu” gibi yeni bir tanımlama ile yenilikçi atılımlara girmek istediğini açıklamış oluyordu. CHP'yi bu söylem değişikliğine götüren

etkenler arasında özgürlükçü 1961 Anayasası'nın getirdiği ortam içerisinde toplum kesimlerinden gelen isteklerin artarak güç kazanması, üretici ve yoksul kesimlerin sözcülüğünü üstlenen TİP'in toplumda destek bulması ve ABD'nin siyasal ve ekonomik desteğine duyulan güvenin azalması sayılabilir. Söz konusu bildiride bundan böyle AP kadar TİP ile de savaşılacağına söylenmesi de etkenlerin nerede olduğunu göstermektedir.

CHP'nin izleyeceği siyaset için “ortanın solu” kavramı ilk kez, 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra kullanılmıştı. Metin Toker'in aktardığına göre Ağustos-1960 sonlarında İsmet İnönü ile o dönemdeki Genel Sekreter İ. Rüştü Aksal, Heybeliada'daki

evde, partinin ne gibi bir siyaset izlemesi gerektiğini saptamaya çalışmışlardı. Toker, 31 Ağustos 1960 tarihli Akis'teki yazısında bu çalışmadan söz ederken, CHP'nin “ortanın solu”nda yer alacağını açıklamış, görüşlerini; *“CHP mevcut partiler içinde bugünün modası sosyalizmi en ziyade benimsemiş partiydi... Şimdi o yön biraz daha belirli şekilde tutulacak... CHP, ‘ortanın solu’nda yer alacaktı. Tabii daha solda partiler kurulması imkânı daima mevcuttu.”* şeklinde ifade etmişti.

Böylece partiye yeni kimlik

ya da slogan olarak kabul edilen ortanın solu niteliği Genel Başkan İnönü tarafından önerilmişti. Onunla birlikte bu yeni kimliği işleyip genişletecek olan Bülent Ecevit'te ise ortanın solu, halkçı renkler taşıyor olmuştuk.

Görülebileceği üzere CHP'de değişim rüzgârları esmeğe başlamıştı. Parti sözcüleri artık “devletçilik”, “devrimcilik”, “sosyal adalet” ve “solculuk” deyimlerini kullanıyor olmuştuk. Meclis grup toplantısında konuşan İnönü, partilerin bir “manastır” olmadığını vurgulayarak, CHP'ye her kesimden yeni üyeler almak gerektiğini belirtmiş ve “İçine yeni unsurlar almayan bir partinin hayatı kalmaz... Devrimci bir parti olarak, örneğin kadın, işçi, esnaf milletvekilleri çıkarmalıyız!” demişti.

CHP'deki bu söylem değişikliği kamuoyunda farklı biçimlerde değerlendirilirken merkez ve sağ partiler bunu bir tür “komünizm”e kayış olarak eleştirmeye başlamışlardı. Özellikle de “Ortanın Solu, Moskova'nın Yolu!” tekerlemesi ile CHP ile SSCB arasında bir ilişki bulunduğu izlenimini yaratmak istemişlerdi. Ama İnönü “ortanın solu”nun ne olduğunu açıklamayı sürdürmüştü.

29 Temmuz 1965 günkü konuşmasında şunları söylemişti: “CHP bünyesi itibarı ile devletçi

bir partidir ve bu sıfatla elbette ‘ortanın solu’nda bir anlayış vardır. Nasıl ki; 1923’teki harap ülkede bir kalkınma çaresi olmuşsa, bugün de ekonomik hayatımızın temel bir unsurudur.”

Bundan bir süre sonra 13 Ağustos 1966 tarihinde Kim dergisinde çıkan bir demecinde ise bu düşüncesini biraz daha açmıştı:

İsmet İnönü ve Bülent Ecevit

“Çağdaş uygarlığın üstüne çıkmak, ancak devletçilik ile mümkündür. Kalkınmamızı yaparken, ekonomik ve sosyal bakımdan bugünkü uygarlıkta kullanılan solcu, sağcı deyimlerinin son ölçüsünü verelim istedik. 40 yıldır ‘devletçiyiz’ derken aynı şeyi söylüyoruz. Bunun için ‘ortanın solundayız’ dedim. Aslında ‘laikiz’ dediğimiz günden beri ‘ortanın solu’ndayız. Halkçı isen ‘ortanın solu’nda olursun.”

İnönü, Trabzon'daki konuşmasında halka ortanın solunu daha kestirme yoldan anlatmak isterken;

“1961’e kadar 250 lira kazancı olan vergi veriyor; 250.000 lira kazancı olan vergi vermiyordu. Bugünkü toplum bunu kabul etmiyor. Ortanın solu işte budur. Bugünkü toplum devletin, ülkenin yetenekli çocuklarını okutmasını istiyor; ‘ortanın solu’ budur. Devlet, vatandaşların sağlığını korumak için tedbir

İsmet İnönü CHP Genel Başkanlığından ayrıldıktan sonra Cumhuriyet Senatosu'nda yer aldı (1972)

alacaktır, ‘ortanın solu’ budur. Bugünkü devlet sosyal devlettir. Bu, anayasa hükmüdür: Anayasa ‘ortanın solu’nda bir kanaatle yapılmıştır...” Akabinde halka, şu soruyu yöneltmişti: “Şimdi ‘ortanın solu’nu anladınız mı?”

Aramızdan Ebediyen Ayrılışı

12 Mart 1971 müdahalesinden sonra, CHP'nin tutumu konusunda parti içinde önemli görüş ayrılıkları belirdi ve İnönü parti

Genel Sekreteri Bülent Ecevit'le anlaşmazlığa düştü. Ecevit'e göre, müdahalenin amacı, CHP içinde egemen olan “ortanın solu” politikasına son vermek ve partinin iktidara olmasını önlemektir. İnönü müdahaleyi onaylamıyordu ve müdahaleden 2 gün sonra CHP grubunda çok sert bir konuşma yaptı. Ancak yine de

ortanın yumuşaması için yeni kabineye bakan vermeyi kabul etti. Bunun üzerine de Bülent Ecevit istifa etti.

Ecevit'le yoğun bir mücadeleye giren İnönü, Mayıs-1972'de toplanan CHP'nin 5. Olağanüstü Kurultayı'nda, politika-sının partisince onaylanmaması durumunda istifa edeceğini açıkladı.

Kurultayda Parti Meclisi Ecevit'in yanında yer alınca da 8

Mayıs 1972 tarihinde CHP Genel Başkanlığı'ndan ayrıldı.

■ 1961 Anayasa'sı eski Cumhurbaşkanı başkanlarına tabii senatör olarak Cumhuriyet Senatosu'nda yer almalarına olanak verdiğinden, İnönü, TBMM'de tabii senatör olarak çalışmalarına bir süre daha devam etti.

25 Aralık 1973 tarihinde, Ankara'da, aramızdan ebediyen ayrıldı ve hükümet kararıyla Anıtkabir'e defnedildi. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: İsmet Paşa'dan Gazi Mustafa Kemal'e Mektup

Beyceli köyünden
Osman Sarıhan'ın
Birinci Dünya Savaşı'nda ve
Kurtuluş Savaşı Başlangıcından
Askerlik Anıları ③

Vehip Paşa'nın Hizmetinde İki Buçuk Yıl

Mehmet Vehip Paşa

Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesinde Vehip Paşa'nın hizmetinde çalışan Fatsa'nın Beyceli köyünden Osman Sarıhan'ın cephe izlenimlerini bundan önceki iki sayıda vermiştik. Bu sayıda savaşın sonunda terhis oluşunu, İstanbul'da Vahdettin'in Cuma Selamlığı izlenimlerini ve Kurtuluş Savaşı başlayınca yeniden askere alınışıyla ilgili anılarını veriyoruz. Osman Sarıhan tarafından 1976'da yazara anlatmış ve kayıt altına alınmış olan bu anılar, ilk kez yayımlanmaktadır.

Savaşın sonu, Vehip Paşa'dan ayrılış

"Ben Vehip Paşa'ya üç yıl hizmet ettim. Bu daha başlangıcı. Paşa, göçünü aldı geldi. Benim için de bir katır besleniyor. Seyislerimiz var hepimizin. Paşa'ya ait bir de

cip var. Öteki kumandanların atı var. Ciple bir yere giderken beni de yanına alıyor, yaverle birlikte. Akşam, sabah dairede çayını yapıyorum. Artık göçü olduğundan yemek yemeye eve gidiyor. Böyle Suşehri'nde iki yıl kaldık. Ahrında'

Erzurum'a gittik. İkinci defa olarak.² Kar, kış...

Paşa, Erzurum'dan Trabzon'a gitmişti.³ Ben de Trabzon'a gittim. Paşa, Batum'a gitmiş.⁴ Ben de gittim. Paşa'dan bir buçuk ay izin aldım. Ve artık Paşa'dan ayrılmış oldum.

Sonra beni gene istediler. Karargâh kumandanı bizi rahat bırakmadı burada. Esat Paşa, Birinci Ordu Kumandanıydı. Enver Paşa, Esat Paşa'yı Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na gönderiyor. Vehip Paşa'yı da Birinci Ordu'ya alıyor ama orada Vehip Paşa'yı hapsediyor.⁵ Ben bir daha onun yanına gitmedim.

'Batum nasıl bir yer?'

'Sokakları çözü düzgün. Ağaçları semsiye gibi. Sokakları birbirine benziyor. Ruslar kendi aralarında bozgunluk çıkmış, savaşıla gitmediler, kendileri çekildiler.'

'Halkın yaşayışı?'

'Çok fakir. Altmış okka mısır sattılar da on beş kuruş harçlık alıp gittiler askere o zaman.'

'Tarlalar verimli değil mi?'

'Findık yok, gübre yok!'

'Askerde en çok hangi hastalıklar vardı?'

'Adlarını bilmiyorum. Karın üzerinde on, on beş asker, sırt sırta yatmış, karın üzerinde donmuş, ölümler görüyorduk. Erzurum bozgununda.'

Karargâh kumandanı beni istedi. On beş gün Giresun'da kaldım. Yollarda eğlendim. 15 gün Trabzon'da kaldım. Sonra Batum'a geçtim. Batum'da karargâh dağılmış. Orada tanışlar var. Ben binbaşının yanına gittim. Batum da bozuldu. Batum'u İngilizlere teslim ettiler. ⁶ Trabzon'a geldik.

Binbaşı: 'Sivas'a inşaat müdürü tayin oldum,' dedi. İstihkâm binbaşısıydı.

Esat Paşa, Birinci Ordu Kumandanıydı. Enver Paşa, Esat Paşa'yı Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na gönderiyor. Vehip Paşa'yı da Birinci Ordu'ya alıyor ama orada Vehip Paşa'yı hapsediyor.

Esat Paşa (önde) ve komutanlar

Enver Paşa

‘Benimle Sivas’ a gidebilir misin?’ dedi.

‘Gidemem,’ dedim.

‘Ben on gün izin aldım. İstanbul’ a gidip valideyi alacağım,’ dedi.

‘Öyleyse gelirim. Askerlik sayesinde İstanbul’ u görürüm,’ dedim. Dönerken Samsun’ da bundan ayrılır, Sivas’ a gitmem, diye düşündüm.

Vahdettin’in Cuma selamlığında

Gittik İstanbul’ a. Binbaşıya on lira harcırah veriyorlar. Sivas’ a gitmeye o iki yüz lira istiyor. Erzakını, aylığını kestiler. Binbaşı beni tayin ettirmiyor Evde bana bakıyor. Parası var binbaşının. Elbisem eskidi, elbise aldı. Ayakkabım eskidi, ayakkabı aldı. Yemek dersen bol. Bir oda var, orda yatıp kalkıyorum. İstanbul’ da Paşa’ nın yanına falan gitmedim.

Bir gün Yıldız’ a gittim. Vahdettin’ in merasimine.⁷ Mera-simde evden camiye kadar halı serili. Cuma günü. İki tarafta her sınıftan asker dizili. At arabasıyla evden çıktı, arabasının yanı başlarında “kavas” diyorlar; eyinleri başları,⁸ sırmalı, tabancaları var. At da, araba da kılavudanlı. Peşleri sıra onar adımla yaverleri var. Üç tane. Araba, halının üzeri sıra yavaş yavaş geliyor. Kapıya geldi. Burada mızıkta vuruldu. Padişah çıktı camiye ama namaz kılıyor mu kılmıyor mu bilen yok bunu. Namaz kıldık. Çıktı. Nasıl geldiyse öyle gitti. Yalnız iki tarafa selam veriyor.

Sivildi. Kuru yağız bir adam. Askerler dağıldı, halılar toplanmaya başladı. Biz de bırakıp gittik.

Binbaşıyı Hadımköy’ e tayin ettiler. İzmir alınmıştı.⁹ Ben 15 gün izin alıp geldim.

Yeniden askere alınış ve köye dönüş

Geri dönmedim. Birkaç ay kaldım. Beni Samsun’ a sevk ettiler. 15. Furka’ da. Orda dört ay kaldım.

Padişah Vahdettin Cuma selamlığında

Samsun’ da hasta neferler kalmış. Takibe gitmiş dağlara yukarı. Biz orda kaldık. On beş gün sonra asker takipten geldi. Sabah-leyin bölükte bir fosurtu çıkmış. Neymiş, Çarşamba’ da bir tabur teşkilatı kurulacaktı. Her bölükten 15 kişi gidecekti. Bölük emini elinde bir kâğıtla geldi. Dedi ki:

‘Adlarını okuduklarım buraya gelsin, dedi. Bizim isimimizi de okudu. Bölükte alıp vereceğiniz bir şey varsa alıp verin. Bir saat sonra Çarşamba’ ya gideceksiniz,’ dedi.

‘Ben Çarşamba’ ya gidemem!’

dedim.

‘Eşek gibi gidersin!’ dedi.

‘Eşek, sözünü bilmeyene derler,’ dedim. ‘Ben insanım. Zorla mı göndereceksin?’ dedim.

‘Çık dışarı!’ dedi.

Ben gittim, oturdum.

Ben bölük kumandanına söyleyeyim de.

Beni bölük kumandanının odasına aldılar. Ayağımda çarık var. Çarığın bağı kırık. Ama ben harbiye nazırına, Enver Paşa’ya kahve yapmış adamım. Konuşmuşum. Bölük kumandanı gözüme sinek kadar görünmüyor. Vardım, tazim ettim.

‘Sen hiç askerlik yaptın mı?’ dedi.

‘Yapmaya geldim beyefendi,’ dedim.

‘Askerlikle karşı gelmek var mıdır?’ dedi.

‘Müsaade edersen söyleyeyim beyefendi,’ dedim. ‘Ne askerlikle ne sivillikte kimse kimseye karşı gelemiz. Sivillikte de askerlikte de âlîcenap adamların maiyetinde hürce yaşamış bir gencim,’ dedim. ‘Affedersiniz,’ dedim. ‘Akşam siz takipten gelirken sizin suratınızı görünce âlîcenap bir kumandan olduğunuzu anladım. Beni bir yere gönderemezsin. Bölükte beni yaşatacaksın,’ dedim.

Bölük kumandanına: ‘Başka adam bulamadın mı Çarşamba’ya göndermeye! Hadi git!’ dedi. O gidecekler gitti. Biraz sonra bölük kumandanı geldi. Bütün asker

ayağa kalktı. ‘Yeni gelenler öne çıksın,’ dedi. Vardık.

‘Fatsalı Osman, ileri gel!’ dedi. Vardım. Bölük eminine:

‘Bunu ambara götür: Elbisesini, teçhizatını giydir, getir,’ dedi.

Gittik. Giyindik, geldik. Tüfek, palaska, kütüklükler. Bir resmi tazim ettik. Ordan da firar ettim, eve geldim. Tamam işte... (Gülüyor) Sekiz buçuk yıl askerlik yaptım. Altı buçuk yılı gurbette geçti... •

zekisarihan@gmail.com

1- Ahrında: sonunda

2- Şubat 1916’da Erzurum’a giren Rus ordusu, Rusya’da patlak veren Ekim devrimi nedeniyle Aralık 1917’de şehirden çekilmişti.

3- Rusya’da 1917 Ekim Devrimi üzerine Doğu Anadolu’daki Rus orduları kendiliklerinden çekilmişti. Vehip Paşa 24 Şubat 1918’de Trabzon’a girmişti.

4- Vehip Paşa kuvvetlerinin Batum üzerine yürüme tarihi 26 Mart 1918’dir.

5- Vehip Paşa’nın, Mondros Ateşkes Anlaşması’nın imzalanmasından önce İstanbul’a geldiği anlaşılıyor. Kasım başlarında İstanbul basınında onun suüstimalleri ve “menkabeleri” hakkında yazılar çıkmaya başlamıştı. Tutuklandığı tarihi bilmiyoruz, ancak 15 Mart 1919’da Bekirâğa Bölüğünden alınarak diğer İttihatçılarla birlikte Divanı Harp’teki yargılanmaya götürüldüğü biliniyor. 2 Haziran 1919’da da Padişah Lağvedilmiş Şark Orduları Grubu eski kumandanı Vehip Paşa’nın Divanı Harbi Örfi’de yargılanmasını emretti. Ona yüklenen suç ticaretle uğraşmak, ticaret eşyasını nakletmek için erzak naklini tatil ederek görevini kötüye kullanmak idi. (Takvimi Vakayı, Sayı 3571) O ancak tutuksuz olarak yargılanmak üzere 8 Mart 1920’de serbest bırakıldı. Vehip Paşa, daha sonra Roma’da görünüyor. İçlerinde Talat Paşa da olmak üzere Avrupa’daki İttihatçı şeflerden bir kısmı 16 Ocak 1921’de Roma’da toplanarak İtilaf Devletleri ile Türkiye arasında arabuluculuk yapmaya karar vereceklerdir. Vehip Paşa, şiddetle Mustafa Kemal aleyhindeydi Malta’da tutuklu bulunan Yakup Şevki Subaşı’ya yazdığı bir mektupta Mustafa Kemal’i “renkten renge girmek”le, “diktatörlük kurmak”la suçlayarak Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey’in İtilaf Devletleri’yle yaptığı, fakat Büyük Millet Meclisi tarafından da reddedilen anlaşmalara karşı olduğu için suçluyordu. (Yakın Tarihimiz, C. III, s. 246) İttihatçılar, 21 Kasım 1921’de Roma’da yeniden buluşarak İtilaf Devletleri’ne sunmak üzere Misakı Milli’yi yumaşatan yeni bir muhtıra hazırladılar. Türk gazetelerinin haberine göre, Enver Paşa’nın Türk İhtilal Cemiyeti’ile bağlantısından dolayı İtalyan polisi tarafından 15 Ağustos 1922’de Roma’da tutuklandı. Bir İtalyan gazetesine göre Vehip Paşa, yaverinin ifşaati üzerine Arnavutluk’ta tutuklanmış ve Reçine Guele hapishanesine atılmıştı. Evrakı arasında cinayetle ilgili bir belge bulunmuştu.

6- İngiliz savaş gemileri Batum’a 17 Aralık 1919’da gelmiş, 24 Aralık 1918’de burada İngiliz askeri valisinin emrinde çeşitli milliyetlerden oluşan bir kurul oluşturuldu.

7- Son Padişah Vahdettin, Yıldız sarayında oturmaktaydı.

8- Eynileri başları: üstleri başları (giysileri)

9- İzmir işgal edilmişti demek istiyor. İzmir, 15 Mayıs 1919’da işgal edilmişti. Osman’ın İstanbul’da dört-beş ay kaldığı anlaşılıyor.

METE AKYOL'DAN YAZILAR

*Mete Akyol'un Hürriyet gazetesindeki
"Diz Dize-Göz Göze" adlı köşesinde yayımlanan yazısı*

“Müebbet Mahkûmlar”

Yaramazlık yapan çocuğun bisikleti, bir hafta süreyle kömürlüğe kapatılır. Yaramazlık yapmanın cezası, bir hafta süreyle, bisiklete binememektir. Kötü söz söylemenin cezası ise, ya biberle, ya tatlıyla yerine getirilir. Kötü söz söyleyen çocuğunun ağzına kimi anne biber sürer, kimi anne de onun ağzına üç beş gün süreyle, bir lokma olsun tatlı değdirmez.

“Çocuk suçları”nın, her ana baba yasasında, değişik bir cezası vardır.

Fotoğraftaki iki çocuk da cezalandırılmış çocuklardır. Ağızlarına biber sürülmemiştir, üç beş gün süreyle tatlı yemelerine engel olunmamıştır, bisikletleri bir hafta süreyle kömürlüğe kapatılmamıştır amma, bu cezalardan daha ağır cezalara çarptırılmışlardır.

Çünkü onlar, “Ana baba yasası”nın çok ötesindeki yasaların cezalandırdığı çocuklardır. Bu iki çocuk, konfeksiyon fabrikalarında üretilen ve büyükləri bile imrendiren renk renk, model model elbiseleri giyemezler. Onlara yasaklanmıştır çünkü, bunları giymek. İçi kürk-lü, dışı renkli çizmeleri, altı kauçuk, üstü deri, uzun bağli botları giymek de yasaktır onlar için. Demirinden plastiğine, tenekesinden tahtasına kadar her tür oyuncaya ellerini bile süremezler bu iki çocuk.

Ressamların dünyalarının sevimli hayvanlarıyla dostluk kurmaları da yasaktır, onların. Çünkü o hayvanların süsledikleri kitaplar, bu iki çocuk için, demir parmaklıkların ötesindedirler.

Parklarda çimler üzerinde koşuşmaları, salıncaklarda sallanmaları, kaydıraklardan kaymaları da yasaklanmıştır. Hem de üç beş gün süreyle, bir hafta süreyle de değil... Bu yasakların hepsi, tüm yaşamları süresince geçerlidir onlar için.

Ana baba yasasının ötesindeki yasalar, acımasızdır, affedici değildir.

Zaten çocuk suçlarının bu türü, affedilecek bir suç da değildir:

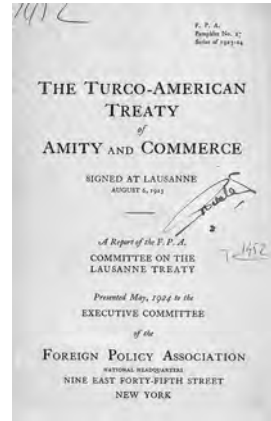
Ülkede başka ev kalmamış gibi sanki, bu iki çocuk da tutmuşlar, Erzurum'da bir gecekonduya dünyaya gelmişlerdir. •

A close-up, slightly draped American flag is visible in the top left corner of the page. The blue field with white stars and the red and white stripes are clearly visible.

AMERİKA LOZAN ANTLAŞMASI'NI NEDEN ONAYLAMADI?

Türkiye ile İngiltere, Fransa, İtalya ve bağlaşıkları arasında 24 Temmuz 1923 günü Lozan'da imzalanan ve anılan ülke parlamentolarının onaylarından sonra 6 Ağustos 1924'te yürürlüğe giren **"Lozan Barış Antlaşması"**ndan başka; bir de Türkiye ile ABD arasında 6 Ağustos 1923 günü yine Lozan'da imzalanan, fakat ABD senatosu onaylamadığı için yürürlüğe girmeyen diğer bir **"Lozan Antlaşması"** vardır.

"Lozan Antlaşması" olarak anılan 6 Ağustos 1923 günlü "Türk-Amerikan Dostluk ve Ticaret Antlaşması"

Türk-Amerikan Lozan Antlaşması'nın ABD senatosunda onaylanmayışıyla sonuçlanan 1923-1927 arası 4 yıllık süreçte; Amerika'daki Türkiye karşıtları, Amerikan kamuoyunun ve senatosunun antlaşmaya karşı çıkmasını sağlamak üzere; Türklüğe, Atatürk'e, Kurtuluş Savaşımıza ve Cumhuriyetimize karşı kin, öfke, düşmanlık ve nefret duyguları uyandıran çok büyük bir propaganda çalışması

yapmışlardır. Öyle ki, Atatürk'e ve Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı bugün yöneltilen iftiralарın temeli, 95 yıl önce, ABD'de yürütölen kara propagandaya dayanmaktadır. Amerika'nın en büyük gazetelerinden olan **The New York Times**, bu kara propagandanın en etkili aracı olarak, şöyle gerçeğe aykırı yayınlar yapıyordu:

03.02.1922 - "Senatör King: Mustafa Kemal denilen haydudun

MORGENTHAU FLAYS TURKS.

Asks Powers to Address Them Only In Terms of Force.

Characterizing the present attitude of the powers toward Turkey as "hysterical," Henry Morgenthau, former Ambassador to Turkey, in an address at the Columbia University assembly yesterday, asserted that the small band of Turks at Lausanne was dictating to the world.

ABD'nin eski Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau, Lozan Barış Konferansı sürmekte iken, ABD'yi Türkiye'ye askeri hareket düzenlemeye çağırıyor. New York Times, 10.01.1923.

vahşet ve zulmüne karşı çıkmalıyız."

02.04.1922 - "Prof. Duggan:

Türkler Avrupa'dan çekilip asıl yurtları olan Anadolu'nun bir köşesine yerleşmedikçe Yakın Doğu sorunu son bulmayacaktır. (...) Türkler uygarlığa hiç bir katkıda bulunmayan bir işgal ordusu olarak yıllardır Avrupa topraklarında bulundular."

17.05.1922 - "Yeni Gaddarlıklar.

İngiltere Türklerin yeni gaddarlıklarına karşı kabaran bir öfke dalgasıyla çalkanmakta ve İngiliz hükümeti, Yakın Doğu'da kendi siyasetini kabul ettirebilmek için çaba harcamaktadır. Son olayların bir kez daha gösterdiği gibi Yunanlar bazı hatalı davranışlarına rağmen, vahşi Türklerle karşılaştırılamayacak kadar uygar insanlardır. Bu iki ulusun uygarlık düzeyleri arasında bir kaç binyıllık bir fark bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. (...) Türkler 1915'de Ermenileri yok etmek amacıyla kullandıkları yöntemi şimdi de Anadolu'daki Rumlara uyguluyorlar.

Uyguladıkları yöntem gayet basit: Hristiyan kardeşlerimizi ölene dek yürümeye zorlamak... Yunanların da zaman zaman Türkleri kurşunlamış oldukları bir gerçektir. Ancak Yunanların Anadolu'da Türklere yaptığı katliamlar çok daha küçük çapta ve anlık bir öfkenin sonucu olarak meydana gelmiştir. Oysa Türkler Hristiyan azınlıkları yok etmek amacıyla sistematik olarak öldürmektedirler. (...) Mustafa Kemal'in ordusu Türkiye'de söz sahibi olarak kaldığı ve güçlü bir Avrupa devleti, Mustafa Kemal'i temizlemeye kesin karar vermediği sürece, Türkiye sorununa bizleri tatmin edecek bir çözüm yolu bulunamaz."

31.08.1922 - "Yunan orduları

Mustafa Kemal'i durduramadığı takdirde Yunanistan'ın desteğiyle Ege bölgesinde kurulması tasarlanan bağımsız 'İyonya Devleti' bir hayal olacaktır. Avrupa uygarlığının beşiği olan bu topraklar bir kez daha Asyalıların eline geçer ve bir milyona yakın Hristiyan

kardeşimizin geleceği katil Türklerin insafına bırakılırsa bu cinayetin başlıca sorumluları Yunanistan ile birlikte İtalya ve Fransa olacaktır."

02.10.1922 - "Anadolu'daki savaşın Türklerin zaferiyle son bulması yakın tarihin en korkunç olayıdır. Korkunç Türk bütün vahşetiyle yeniden sahneye çıkmıştır. (...) "Bu şartlar altında susmayı yeğlemek, uygar insan sınıfına yüklememiş yarı vahşilerle işbirliği yapmak anlamına gelecektir."

10.01.1923 - "Morgenthau İtilaf Devletlerinin Türkiye'ye karşı zor kullanmasını istiyor." (...) "ABD'nin eski Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau, Lozan'da bir avuç Türk'ün bütün dünyaya hükmettiğini ileri sürmüştür." (...) "Amerika halkı artık sesini duyurmalı ve korku içindeki Senato'ya isteklerini bildirmelidir." (...) "400 yıldır Türkleri Avrupa'dan kovmak için çaba harcayan Avrupalılar için Lozan, çok acı bir ders olmuştur. Türklerin Avrupa'dan kovulması şöyle dursun, Avrupalıların Türkiye'den kovulacağı anlaşılmaktadır." (...) "Türkiye'de bugüne dek yapılan bütün katliamlar bilinçli olarak yapılmıştır. Türklerin amacı toprakları üzerinde yaşayan azınlıkları ortadan kaldırmaktır." (...) "Türkleri yola getirmenin tek yolu onlara karşı silaha başvurmaktır. Çünkü bu millet yalnız ve yalnız zorbalıktan ders almaktadır."

11.07.1923 - "Türklerin Lozan görüşmelerinde peşpeşe başarılar kazanmaları, eski Türk-Amerikan Antlaşması'nın gözden geçirilmesi

amacıyla sürdürülen görüşmeleri de etkilemiş ve bazı beklenmeyen pürüzlerin çıkmasına yol açmıştır. İsmet Paşa, itilaf devletleriyle görüşmelerini tamamlamış ya da bazılarının deyimiyle itilaf devletlerinin işini bitirmiştir."

28.11.1923 - "Lozan konferansının tam bir fiyaskoyla sonuçlanmış olduğunu ileri süren Mr. Morgenthau, "Türkler kendi güçlerinden çok itilaf devletlerinin aralarındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak ileri sürdükleri şartları onlara kabul ettirmeyi başarmışlardır." (...) "ABD İngiltere ile birlikte İzmir'e asker çıkartmış olsaydı Türklerin Avrupa'dan kovulması gerçekleşebilirdi."

07.10.1923 - "Refet Paşa hali-feliğin yeniden itibar kazanması için saltanat rejimine dönüşüne taraftar." (...) "Türklerin dış yardım almadıkları sürece kendilerini toparlamalarına imkan yoktur. Savaş öncesi dönemde Türkiye'deki ticari faaliyetlerin %85'i Ermeni ve Rumların elinde bulunuyordu. Ermenilerin bunca olaydan sonra Türkiye'ye döneceklerini hiç sanmıyoruz. Ancak Türkler ne yapıp edip Rumların geri gelmesini ve ticari hayata el koymasını sağlamalıdır- lar."

29.11.1923 - "Gerard, Lozan Antlaşmasına karşı çıkıyor. Türkleri imansızlıkla suçlayan Eski Büyükelçi, antlaşmanın (ABD Senato-sunda) onaylanmamasını istiyor. (...) Gerard, "ABD'nin Kemalist cuntaya boyun eğmesini anlayamadım"

demıştır. Gerard'ın kanısına göre Mustafa Kemal rejimi son günlerini yaşamakta olup ülkeyi sarmış bulunan asayişsizlik, yoksulluk ve iktisadi kargaşa havası Türk Hükümetini yakından tehdit etmektedir. Eski Büyükelçi özetle şöyle devam etmiştir. Lozan antlaşması, kapitülasyonların ilgasını onaylamış ve 1830 yılından beri konsolosluk mahkemelerimizin kanadı altında korunmuş olan vatandaşlarımızı insafsız Türklerin insafına bırakmıştır. (...) Türkiye ile herhangi bir antlaşmaya girmememiz gerekir."

23.12.1923 - "Türkiye'yi

Kemal'in Dul Eşi mi Yönetecek? Ankara liderinin hastalığı ilginç söylentilere yol açıyor. (...) Ankara

ASK SENATE TO KILL LAUSANNE TREATY

Committee of 110 Says the
Honor of America Demands
Its Rejection.

CALLS IT HUMILIATING

Citing Seven Points, It Asserts
Turkey Got the Best of the
Bargain in Each Case.

The committee of 110 citizens, which comprises many nationally known in diplomacy, science, art and literature, yesterday made public its memorandum addressed to United States Senator Ralph H. Cameron, in which a protest is made against ratification of the treaty between this country and Turkey negotiated at Lausanne last August.

ABD Senatosuna Lozan Antlaşmasını reddetme çağırısı. The New York Times, 10.12.1923

hükümetinin varlığı, ciddi bir kalp rahatsızlığı geçirdiği söylenen Kemal Paşa'nın varlığına bağlıdır. (...) Dilden dile dolaşan ilginç bir söylentide ise Kemal'in ölümü halinde ülkeyi dul eşinin yöneteceği ileri sürülmektedir."

Türk-Amerikan Lozan Antlaşması'na karşı kara propaganda, salt gazetelerde değil, profesörlerin, din adamlarının, diplomatların imzalarını taşıyan yazıların yer aldığı kitaplar aracılığıyla da sürdürülüyordu. 15 Mart 1924 günü yayımlanan "Lozan Antlaşması ve Kemalist Türkiye" (The Lausanne Treaty and Kemalist Turkey) adlı kitabın neredeyse her sayfası şöyle suçlama, iftira, aşağılama, sövğu ve nefret söylemiyle dolup taşıyordu:

"Türk Antlaşmasına ölüm!" (s.3)

"Türk, Avrupa'da da uygar uluslar arasında da yer alamaz." (s.11)

"Rezil, kepaze antlaşma." (s.11)

"Bağımsız ve Birleşik Ermenistan'ın koşul olarak dayatılması gerekirdi."

(s.19) "Türkler üretmez. Üretim için Hristiyanlara muhtaçtır, ki onları da yok etti. Kemalist rejim bu yüzden ölmeye mahkumdur." (s.21)

"Lozan Antlaşması Amerika'nın Türklere boyun eğme antlaşmasıdır." (s.28) "Reddedilmelidir, çünkü Amerika'nın ulusal korkaklığının bir parçasıdır; ABD'nin manevi çöküşünün göstergesidir." (s.31) "Lozan Antlaşması, Amerika'nın namusunu lekeliyor." (s.32)

"Amerikan Hristiyan Misyonerlerin Türkiye'de çalışmasını engelliyor."

Dead Against the Turkish Treaty!

By ALBERT BUSHNELL HART

Professor of Government, Harvard University.

Everybody knows that on August 6, 1923, a treaty was signed at Lausanne between the Republic of the United States of America and the so-called Republic of Turkey. The President has not yet transmitted that Treaty to the Senate; but, if and when he does, and if it receives a two-thirds vote in favor, it will become the basis of our relations with Turkey, and at the same time a law of the land binding all citizens and courts of the United States.

A recent writer in the *New Republic* is overwhelmed with grief to observe that a considerable number of notable American citizens dislike that treaty and have organized to concentrate public sentiment against it. That writer supposes that the objection must arise from those clauses of the Treaty surrendering the present extraterritorial rights of Americans; and from the failure to secure any guarantees for the safety of the Armenian subjects of Turkey. If the Treaty should not be ratified, he asserts that the remnant of the Armenians will thereby be encouraged to revolt; that the Turks will then stamp the Armenians out; and that the American opponents of the Treaty will be responsible to God and man for that catastrophe.¹

¹The author of the article in the *New Republic* denounces the Turks as ruthless barbarians, when he argues that...

"Lozan Antlaşması ve Kemalist Türkiye" (The Lausanne Treaty and Kemalist Turkey) adlı kitabın 5. sayfası: Harvard Üniversitesi'nden Prof. A.B. Hart: "Türk Antlaşmasına Ölüm!"

(s.36) "Bu, Amerika'yı aşağılayan, gereksiz bir antlaşmadır."
 (s.37) "Anadoluda Hristiyanlık söndürüldü." (s.42) "Ankara rejimi kısa sürede çökecektir." (s.45)
 "Sendeleyen, yıkılacak bir rejime teslim olmayacağız." (s.43) "Sevr antlaşmasında Ermenilere verilen Anadolu toprakları Lozan antlaşmasında da Ermenilere verilmedikçe; Sevr'de Hristiyanlara verilen ayrıcalıklar, Lozan'da da tanınmadıkça; Amerikan Hristiyan Misyonerlere Türkiye'de sınırsız özgürlük sağlanmadıkça; eskiden olduğu gibi konsoloslukların yargılama yetkisi tanınmadıkça; kapitülasyonlar eskisi gibi sürmedikçe; Amerika, yanlış olarak "Türkiye Cumhuriyeti" denilen "Yakındoğu Suikastçileri" ile imzalanan Lozan Antlaşmasını onaylamayı reddetmelidir." (s.45)

"Unspeakable Turk (Adı ağza alınmaz Türk)" (s.48)
 "Şimdiki (Kemalist) Türk, yüzyıllarca Hristiyanlara saldıran, öldüren Türklerin soydaşı, mirasçısıdır." (s.48)
 "Şu anda (yıl 1924) Türklerin haremlerinde 200.000 Hristiyan kadın, çocuk ve köle var. Kemalistler 4 yıllık (1920-1924) kendi yönetimlerinde 300.000 Ermeni ve 1.000.000 Rum'u katletti. İkinin yıllık geçmişi boyunca Anadolu'da Hristiyanlar ilk kez yok edildiler." (s.51) "Kemalistler dört yılda 1.300.000 Hristiyan'ı katletti; şimdi de imhayı

tamamlamaya girişmiş bulunuyorlar. Kemalist hükümetin devrilmesi an meselesidir." (s.54) "Lozan antlaşması Hristiyanları köleleştirmekte, evlerinden kovmaktadır. Bu antlaşmayı reddetmek, Amerika'nın hiç bir çıkarına zarar vermez." (s.55) "Türkiye ekonomik olarak can çekiyor. Ekonomiyi elinde

“Amerika, yanlış olarak ‘Türkiye Cumhuriyeti’ denilen ‘Yakındoğu Suikastçileri’ ile imzalanan Lozan Antlaşmasını onaylamayı reddetmelidir.”

tutan Ermeniler, Rumlar yok; Türkiye'nin üretimde deneyimli insan gücü kalmadı; İttihatçılar Kemal'i devirmek ve saltanatı yeniden kurmak için çalışıyor." (s.69, 70)

ABD-Türkiye Lozan Antlaşması'nın Amerikan senatosunda onaylanmasını önlemek için Amerikan kamuoyunu böylesi yalanlarla Türklüğe, Atatürk'e, Kurtuluş Savaşımıza, Cumhuriyetimize düşman etmeye yönelik bu kitaptan 20 gün sonra, 5 Nisan 1924 günü New York'ta, Hotel Astor'da, Lozan Antlaşması'nın onaylanmasını savunan Prof. Edward M. Earle, Albert W. Staub, Dr. James L. Barton ve antlaşmanın onaylanmasına karşı olan James W. Gerard, Prof. A. D. F. Hamlin, Henry W. Jessup'un katıldığı bir tartışma toplantısı düzenlenecek ve tartışma tutanağı **"Lozan Antlaşması: Amerika Birleşik Devletleri Onaylayacak**

Türk-Amerikan Lozan Antlaşması'nın onaylanmasına şiddetle karşı çıkan Eski ABD Büyükelçisi James W. Gerard.

mı?" (The Lausanne Treaty: Should The United States Ratify It?) başlığıyla kitap olarak basılıp dağıtılacaktı. Antlaşmanın onaylanmasına karşı çıkan konuşmacıların kitapta yer alan görüşleri özetle şöyleydi:

James W. Gerard: "Büyük savaşta 200.000 Ermeni Türkiye'ye karşı müttefiklerin yanında savaşa katıldı. Başkan Wilson Anadolu'nun Doğu'sunu bağımsız Ermenistan yapma sözü verdi. Sevr'de bu yazıldı." (s.5) "Lozan antlaşması ise Amerika'nın Ermenilere verdiği sözü yerine getirmiyor." (s.6) "ABD Dışişleri Bakanı Hughes'in katiller olarak tanımladığı Kemalistlerle bir antlaşma yapmak için bu acele nedir? Bu, iktidarı eline geçirmiş bir maceracı grubun rejimidir. Bunlar halifeyi de ülkelerinden kovdular. İstanbul'u elinde tutan İttihatçılar ve din adamları bir gün bunları devirip başka bir iktidar kurulmasını sağlayacaktır. Gelirleri giderlerini karşılamıyor; Anadolu halkı açtır. Devrileceklerdir. Niçin beklemeyelim? (...) Bu katiller hükümetini niçin tanımak zorunda olalım? Bu acele nedir? Bekleyelim. Hükümetlerinin yaşayıp yaşama-yacağını görelim. Kemal Paşa'nın kan dökücü katillerinin hükümetini tanımak için acele etmeyelim." (s.7)

Henry W. Jessup: "Bizden bu katillerle el sıkışmamız isteniyor... Ortada yüzyıllardan beri değişmemiş ve değişmeyecek Türk karakteri var." (s.25) "Böyle adamlarla bu antlaşmayı onaylamaya itiraz

ediyorum." (s.26)

Everette P. Wheeler: "ABD Türkiye'ye hiçbir zaman savaş ilan etmediği için (...) uluslararası hukukun esas ilkelerine göre, ABD ile Türkiye arasındaki 1830 ve 1862 antlaşmaları, Ankara Hükümeti'ni bağlayıcıdır." (...) "1830 antlaşması: Türkiye'de yerleşen Amerikan vatandaşları, hiçbir şekilde rahatsız edilip tecavüze uğramayacak ve işlerinde rahat bırakılacaklardır, hükmünü içermektedir. Bu madde 1862 antlaşmasıyla teyit edilmiştir. (...) Temel ilkeler göz önünde tutularak, Türkiye'deki Amerikan vatandaşlarının yukarıda sözü edilen antlaşmalar uyarınca doğan haklarının korunması ve uğradıkları zararların karşılanması (...) gerektiği takdirde bu amaçla kara ve deniz kuvvetlerini kullanmak, ABD Cumhurbaşkanının görevidir kanısında olduğumu beyan ederim. Lozan Antlaşması'yla tanındığı söylenen haklar 1830 antlaşmasıyla sağlanmış olan hakların gerisindedir. 1830 haklarımızdan niçin vazgeçelim?" (s.31)

Görüleceği üzere, Lozan Antlaşması'na karşı çıkanlar, Osmanlı döneminde, 1830'da Halife Sultan II. Mahmud ve 1862'de Halife Sultan Abdülaziz'in Amerika ile imzaladığı ve Osmanlı devletinin yıkılışına yol açan antlaşmaların Türkiye Cumhuriyeti tarafından da geçerli sayılmasını istiyor ve eğer Türkiye 1839, 1862 antlaşmalarını tanımayacak olursa, ABD

Başkanının Amerikan donanmasıyla, deniz ve kara birlikleriyle Türkiye'yi işgal etmeye hakkı olduğunu savunuyorlardı.

ABD ve Türkiye arasında 6 Ağustos 1923 günü Lozan'da imzalanan Antlaşma, Amerikan kamuoyunu 4 yıl boyunca Türk-lüğe, Atatürk'e, Kurtuluş Savaşı-mıza, Cumhuriyetimize kin, öfke, nefret duygularıyla dolduran bu gibi propaganda yayınlarından sonra 1927'de ABD Senatosu'nda görüşülecekti. 13 Ocak 1927 günlü oturumda Senatör **William H.**

King:

"Kemalistler 1919'da güce eriştikten sonra Merzifon'da, Pontus'ta, Kilikyada, İskenderun'da, İzmir'de ve Musul'da toplu katliamlar yaptılar (...) 2.000.000'dan çok Hristiyan'ı evlerinden vahşetle çıkardılar, soydular, öldürdüler. (...) ABD Başkanı Harding Ermenistan'ın haklarını koruma sözü vermişti. Biz Ermenilere ihanet ettik. (...) Kemal Paşa, şimdi sürgün olan 1.000.000 Ermeni'ye Başkan Wilson'un tanıdığı hakları vermedikçe, ABD'den maddi-manevi yardım göremeyecektir." diyordu. (Congressional Record, s.1572, 1573.)

Lozan Antlaşması ABD senatosunun 18 Ocak 1927 günlü oturumda görüşüldü ve oylandı. Dört yıldır Lozan Antlaşması karşılarının gazete, kitap vs. yayınlarıyla Amerikan kamuoyuna aşıladıkları Türkiye düşmanlığı, kimi senatörleri de etkisi altına almıştı. Bunlardan biri olan Senatör **William**

David Upshaw, tutanaklarında yer alan konuşmasında özetle:

"Lozan antlaşmasını onaylamak Türklerin 1000 yıllık barbarlıklarını onaylamak anlamına gelir. (...) Anlaşmayı onaylamak, Kemal Paşa'nın kan kokan dostluk elini sıkmasıdır. (...) Bu antlaşma, vahşi Timurlenk, aşağılık korkunç İvan, insan kafataslarından piramitler üzerinde rezil Cengiz Han benzeri bir diktatörün zekice yürüttüğü bir politikanın toplamıdır. Savaştan bıkmış dünyaya, bütün uygar uluslara onursuzluk getiren bir dalave-reyle antlaşmayı imzalatabilmiştir!" (...) "Unspeakable Turk" (Adı ağza alınmaz Türk) ile ticaret yapılmamalıdır. Kemal Paşa, katil, tiran;

Lozan Antlaşması'nın onaylanmasına karşı çıkan senatör William H. King.

Türkiye Cumhuriyeti denilen, aynı barbar kanlı idealler peşindedir." (...) "Kemal Paşa'nın barbar yönetimi altında, milyonlarca Rum ve Ermeni acımasızca katliama uğratılmıştır. Hristiyan genç kızlar vs. yakıldı yıkıldı." (...) "Anlaşmayı onaylamak Kanlı geçmişe bir sünger çekmek demektir. (...) Hristiyan kızlar halâ (1927) haremde

tutsaktır. Daha geçen sene bunlardan 200 tanesi haremde kurtarılabılmıştır. (...) "İzmir Katliamı: 9 Eylül 1922'de Kemal'in askerleri İzmir'e girdi, 13 Eylül'de Hristiyan mahalleleri yakıldı. Askerler küçük kızlara gece gündüz vahşice saldırdı." (...) "Barbarizm, Greklerin Ermenilerin katli Kemal Paşa'nın gözleri önünde oldu." diyordu.

ABD Senatosu

Lozan Antlaşması'nın onaylanmasına karşı konuşmasında Türk'lüğe, Atatürk'e Kurtuluş Savaşımıza ve Cumhuriyetimize iftira ve hakaretler yağdıran Senatör William David Upshaw ve senato tutanağında yer alan konuşması.

(Congressional Record, s.1881, 1882, 1883)

Konuşmalardan sonra oylamaya geçilecek; antlaşmanın onaylanabilmesi için oy kullanan 84 senatörün 3'te 2'si yani 56'sının evet oyu vermesi gerekcekti. Oylama sonucu 34 hayır, 50 evet oldu. Evet oylarının sayısı 56'ya ulaşmadığı içindir ki ABD-Türkiye Lozan Antlaşması onaylanmamış oldu.

Bunun üzerine iki ülke 17 Şubat 1927'de bir "Modus Vivendi" (Geçici Durum) anlaşması imzalararak diplomatik ilişki kuracak, büyükelçiler görevlerine başlayacak ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in (Atatürk), Ankara'da Amiral Bristol önünde yaptığı bir

konuşmasında "Kültürlü ve uygar bir ülkede, bağnaz bir azınlık, nasıl olup da aydın çoğunluğa istediğini empoze edebilir?" dediği ileri sürülecekti. (Akt. Bilal N. Şimşir, "Amerika'da Ermeni Lobisi ve Lozan Anlaşması Kavgası", Ermeni Araştırmaları d. Sayı 3, Eylül-Ekim-Kasım 2001.)

Türk'lüğe, Atatürk'e, Kurtuluş Savaşımıza, Cumhuriyetimize atılan iftiraların ucu; 95 yıl önce Amerika'da Lozan Antlaşması'nın reddedilmesiyle sonuçlanan kara propagandaya dayanıyor.

"Psikolojik Savaş" dedikleri, işte böyle bir şey... •

cengizozakincibd@gmail.com

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Halen faal olan ve dünyanın en eski üniversitesi olarak bilinen üniversite hangisidir?

- a-Cambridge Üniversitesi
- b-Bologna Üniversitesi
- c-Oxford Üniversitesi
- d-Harvard Üniversitesi

2-Kişinin kendine hayran olmasına ne ad verilir?

- a-Pragmatizm
- b-Nihilizm
- c-Narsizm
- d-Sadizm

3-Kasları kemiklere bağlayan yapılara ne ad verilir?

- a-Bağdoku
- b-Ligament
- c-Menisküs
- d-Tendon

4-“Ag” hangi elementin simgesidir?

- a-Altın
- b-Demir
- c-Gümüş
- d-Azot

5-“Marul” hangi bitki ailesindendir?

- a-Papatyagiller
- b-Maydanozgiller
- c-Turpgiller
- d-Turuncgiller

6-Queen grubunun solisti kimdir?

- a-David Gilmour
- b-Freddie Mercury
- c-Kurt Cobain
- d-John Lennon

7-Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk banknot basımı hangi yılda gerçekleşmiştir?

- a-1923
- b-1925
- c-1927
- d-1932

8-Açık artırma ile satışa ne ad verilir?

- a-Mezat
- b-Müzayede
- c-Müzakere
- d-Efemera

9-Bateri çalmaya yarayan değneğe ne ad verilir?

- a-Baget
- b-Tokmak
- c-Çüven
- d-Bızbız

10-Ankara'nın en kalabalık ilçesi hangisidir?

- a-Keçiören
- b-Mamak
- c-Çankaya
- d-Altındağ

11-Çemişgezek hangi ilimizin ilçesidir?

- a-Diyarbakır
- b-Tunceli
- c-Hakkari
- d-Batman

12-Antalya'nın şelalesi ile aynı adı taşıyan ilçesi hangisidir?

- a-Manavgat
- b-Kaş
- c-Kemer
- d-Alanya

Yanıtlar:
151.
sayfada

Ulusal Enerji Politikası Nasıl Olur?

Önce bir hatırlatma yapalım:
Türkiye, enerji tüketiminin %75'ini, elektrik tüketiminin
%51'ini ithal kaynaklarla karşılıyor.

Enerjide dışa bağımlılık, sadece
cari açığın en önemli nedeni
olmakla kalmıyor. İthalatta ağır-
lıklı olarak bağımlı olduğumuz
ülkelerle olan ilişkilerimiz dikkate
alındığında, ekonomik olduğu
kadar, güvenlik riski de yaşanabile-
ceği görülüyor. Dolayısıyla, ulusal
çıkarlarımızı koruyacak biçimde,

yurttaşlarımızın ödenebilir koşul-
larda ve kaliteli enerjiye erişimini
sağlamak için, gerçekten ulusal bir
enerji politikamız olmalı...

Kaynaklarımız yeterli mi?

Yeni keşifler olmasa bile,
mevcut enerji kaynakları-
mız, önümüzdeki on yıllarda,

bağımlılığımızı azaltarak, sorunsuz enerjiye erişmemizi rahatça sağlayabilecek düzeydedir.

Somutlayalım: Makine Mühendisleri Odası (MMO) yılda birkaç gez güncellediği “Türkiye’nin Enerji Görünümü” raporunu, en son ODTÜ Mezunlar Derneği’nde sundu. Raporda kullanılan rezerv ve potansiyellere ilişkin veriler, Enerji Bakanlığı’nın resmi verileri... Buna göre; “henüz devreye alınmamış yenilenebilir (yerli) enerji

üretebilecek “yerli potansiyelimiz” halen beklemektedir.

Enerji ekipmanlarının yerli imalatı

Doğal olarak, sadece kaynakların varlığı, kendiliğinden yerli katkıyı arttırmaz ve ulusal bir enerji politikasının oluşturulmasına yetmez. Rüzgar, güneş, su, jeotermal “sizin” olsa da eğer bu kaynakları enerjiye dönüştürecek aksamın büyük bölümü dışarıdan

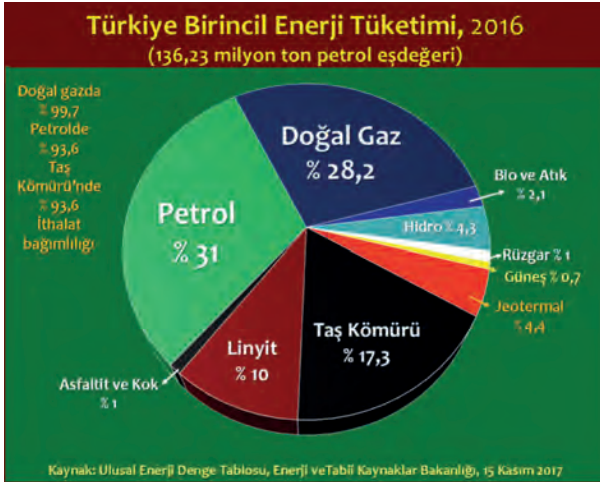
gelmeye devam ederse, bu kaynaklara dayalı politikaya da “ulusal” diyemeyiz. MMO Raporu’na göre “Türkiye, (2015 yılında) yenilenebilir enerji ekipmanlarda 8 milyar dolarlık mal ithal ederken, ihracatının 5,6 milyar dolar olduğu görülmektedir. Ülkemiz, 2015 yılında 4 milyar dolar değerinde güneş enerjisi ekipmanı ithal ederken; ihracatı ise 1,9 milyar dolar seviyesinde olmuştur. Türkiye 2015 yılında 3,5 milyar

Tamamen yerli kaynaklarla ve enerji yoğunluğunu azaltarak, **750 milyar kilovat-saatten fazla ilave elektrik üretebilecek “yerli potansiyelimiz” halen beklemektedir.**

kaynaklarından” elde edilebilecek ilave elektrik üretimi, 613 milyar kilovat-saattir. Enerji verimliliğinde yapılabilecek iyileştirmelerle bu miktar, yaklaşık % 25 artacaktır. Türkiye’nin 2017 yılı elektrik tüketimi yaklaşık 288 milyar kilovat-saat olmuştur. Dolayısıyla, tamamen yerli kaynaklarla ve enerji yoğunluğunu azaltarak, 750 milyar kilovat-saatten fazla ilave elektrik

dolarlık termik santral ekipmanı ihracatı karşısında, 6 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmiş ve böylelikle 2,5 milyar dolar dış ticaret açığı vermiştir.” Yerli ve özellikle yenilenebilir enerji kaynakları bakımından yeterli potansiyeli olan ülkemizin, üniversite ve sanayi işbirliği ile kamunun doğru yönlendirme ve destek politikalarıyla, yerli imalatındaki bu dengesizliği, ulusal bir

kırılması, “ulusal” bir enerji politikasının vazgeçilmez köşe taşı olmalıdır.

Enerji sektörü stratejik bir sektördür

Enerjide dışa bağımlılık, ekonomi ve ulusal güvenlik açısından risk

seferberliğe dönüştürmesi mümkün ve gereklidir.

Enerji karışımında ithal kaynakların ağırlığı azaltılmalı

Türkiye halen tükettiği enerjinin yaklaşık %75’ini ithal etmektedir. Elektrik üretiminde kullanılan kaynakların da %51’i ithal kaynaklardır. Enerji tüketiminde en büyük payı, ulaştırma sektörünün başlıca yakıtı olan petrol oluştururken (%31), onu doğal gaz (%28) ve kömür izlemektedir. Isıl değeri düşük, nem ve kükürt oranı yüksek (yerli) linyitin payı %10, önemli bölümü ithal edilen taş kömürünün payı ise %17 civarındadır. Enerji tüketiminde çok yüksek pay alan petrolde dışa bağımlılık %94, doğal gazda 99’dur. Dolayısıyla, cari açığın başlıca kaynağı olduğu kadar enerji ve ulusal güvenliğimizin de “Demokles Kılıcı” olan bu sarmalın

oluşturuyorsa, bu sektörün stratejik olmadığını iddia etmek, hiç de akıllıca değildir. Oysa tarihte, bu yalın gerçeği defalarca kanıtlayan ne çok örnek vardır.

“Tarih, petrol varillerine erişebilmek için silaha başvuran ülke örnekleriyle lekelenmiştir. Japonya’nın petrolde dışa bağımlılığı, 1930’larda bu ülkeyi yayılmacı ve saldırgan bir dış politika izlemeye ve önce Çin, sonra ABD ile çatışmaya sürüklemiş ve Hiroşima ve Nagazaki gibi iki felaketle sonuçlanmıştır. Hitler’in Rusya’ya saldırma nedeni, önemli oranda, Nazi savaş makinası için petrol temini gereksiniminden kaynaklanmıştır. Panzer’lerini, Moskova’dan petrol zengini Bakü’ye çevirme kararı, Üçüncü Reich’in kaderini belirlemiştir.”¹

Irak ve Suriye’de yıllardır yaşanan trajedi ve masum sivillerin katledilmesinin temel nedeninin,

petrol ve doğal gaz kaynaklarının kontrolü ile ilgisinin olmadığını öne sürebilmek için aşırı "iyimserlik" gerekir.

Özlü sözdür: "Ele verir talkını, kendi yutar salkımı"... Avrupa Birliği bize, "Enerji sektörünü liberalleştirin; kamu kurumlarının tekelini ortadan kaldırın" diye akıl verirken, liberalizmin kalesi İngiltere'nin en büyük enerji şirketi Centrica'nın Rus Gazprom'a satılması gündeme gelince, İngiliz Sanayi Bakanı Johnson, "Bu sektör çok önemli, gerekirse yasa değişikliğine gideriz" diyordu. Alman enerji şirketi E.on, İspanyol Endesa'ya 34,6 milyar dolar teklif etti. İspanya Başbakanı Zapatero, enerji sektörünün stratejik öneme sahip olduğunu ileri sürerek alışverişini engelledi. Zapatero, Endesa'nın satışını olanaksız hale getirmek için diğer İspanyol enerji şirketi GasNatural ile birleştirme kararı aldı.

Ne yazık ki bir taraftan "Milli Enerji" sloganları dillendirilirken, enerji (ve elektrik) sektörünün özelleştirilmesine, alıcının yerli ya da yabancı olduğuna bakılmaksızın hız verildi. Elektrik sektöründe kurulu gücün ve üretimin % 80'inden fazlası özele devredildi. Söylem ve eylem, ne yazık ki tam tersine gelişti.

Enerji sektöründe ise elde kalan iki üç kuruluş vardı (TPAO, Botaş, Eti Maden gibi); onlar da adım adım özelleştirmeye gidiyorlar. Önce "Türk" Varlık Fonu'na devredildiler. Sırada önceki Enerji Bakanı Sayın Taner Yıldız'ın ifadesi ile "TPAO'nun, THY modeli ile özelleştirilmesi" aşaması var. Milli politika, milli kuruluşlar eliyle yapılır. Bu nedenle de TPAO'nun önceki Petrol Kanunu'ndaki (6326 sayılı) 6. Madde ile (Petrol ile ilgili; müsaade, arama ruhsatnamesi

ve işletme ruhsatnamesi alma hakkı Devlet adına, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na aittir.) yetkili kılınması ön koşuldur. Zira 11 Haziran 2013'te, 6491 sayılı "Türk" Petrol Kanunu çıkarıldı ve bu madde

'Enerji sektörü stratejik yabancıya kaptırmayız!'

SABAH 18 Nisan 2006, Sabah

- İngiltere'nin en büyük enerji şirketi Centrica'nın Rus Gazprom'a satılması gündeme gelince İngiliz Sanayi Bakanı Johnson, 'Bu sektör çok önemli, gerekirse yasa değişikliğine gideriz' dedi.
- Alman enerji şirketi E.on, İspanyol Endesa'ya 34.6 milyar dolar teklif etti. İspanya Başbakanı Jose Rodriguez Zapatero, enerji sektörünün stratejik öneme sahip olduğunu ileri sürerek alışverişini engelledi.
- Zapatero, Endesa'nın satışını imkansız hale getirmek için diğer İspanyol enerji şirketi GasNatural ile birleştirme kararı aldı.
- İtalya, ülkenin önde gelen enerji şirketlerinden Edison'un Fransız EDF'ye satılmasını onayladı.
- İtalyan enerji şirketi Enel'in, Fransız Suez'i alması, yine Paris tarafından veto edildi.

kaldırıldı!
Görüldüğü
gibi, bir kanu-
nun başına
“Türk” yazı-
linca, bunun
sonucunda
oluşan poli-
tika, mutlaka
“milli”
olmuyor.
Ve bu kuru-
mun gerçek
anlamda milli
ve özerk nite-
liğe kavuş-
turulması, 1954 yılındaki kuruluş
yasasındaki gibi dikey bütünleşik
yapıya dönmesiyle mümkündür.
Tıpkı BP, Exxon, Statoil, ENI,
Lukoil, PdVSA, Petrobras, NIOC,
ya da CNOOC gibi... Milli petrol
politikasının yapı taşları da ancak
bu biçimde oluşturulabilir.

“Milli kömür” politikasından
söz edebilmek için de yapılması
gereken çok şey var. Öncelikle
kömür üretiminde taşeronlaşmaya
son vermek gerekir. İş güvenliği
yoksa milli bir duruştan da söz
edemeyiz. Isıl değeri düşük, nem ve
kükürt oranı yüksek yerli linyit için
özgün ve milli bir yaklaşım gerekir.

Örneğin, kömür rezervinin
“ihaleyi kazanacak şirkete bedelsiz
devredileceği” bir yöntem, milli
olamaz. Kazan tipi, yakma teknolo-
jisi, verimi belirlenmemiş bir poli-
tika da herhangi bir sıfatla nitelen-
dirilebilirse de “milli” olduğunu öne
sürmek, gerçekçi değildir. Karbon

**“Tam bağımsızlık denildiği zaman;
elbette siyasi, mali, ekonomik, adli,
askeri, kültürel vs. her hususta, tam
bağımsızlık ve tam serbestlik demektir.**

**Bu saydıklarımın herhangi birinde
bağımsızlıktan yoksunluk,
millet ve memleketin gerçek manası ile
bütün bağımsızlığından yoksunluğu
demektir.”**

K. Atatürk

ve diğer çevresel sorun yaratacak
salımların nasıl çözümleneceği
(karbon tutma ve kullanma tekno-
lojileri gibi) de toplumla açıkça
paylaşılmalı ve onay alınmalıdır.

Sonuç

Türkiye’nin her alanda olduğu
gibi, enerji sektöründe de gerçekten
milli ve tam bağımsız bir politi-
kaya gereksinimi, her zamankin-
den fazladır. Ancak Gazi Mustafa
Kemal Atatürk’ün dediği gibi “Tam
bağımsızlık denildiği zaman; elbette
siyasi, mali, ekonomik, adli, askeri,
kültürel vs. her hususta, tam bağım-
sızlık ve tam serbestlik demektir.

Bu saydıklarımın herhangi
birinde bağımsızlıktan yoksunluk,
millet ve memleketin gerçek manası
ile bütün bağımsızlığından yoksun-
luğu demektir.” •

necdetpamirbd@gmail.com

1-Energy Security: In the Eyes of the Beholder; Gal
Luft & Anne Korin, Energy Security Challenges for the
21st Century

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Tarihi Aydınlatanlar Tarihi Karartanlar

2017'nin Aralık ayında, Başkent Üniversitesi'nin Bağlıca Kampüsü'nde düzenlenen törenle "Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi"nin açılışı yapılmıştı. Araştırma merkezinde Karal'ın zengin kitaplığı, arşivi, haritaları, fotoğraf albümleriyle birlikte merhum tarihçinin meslektaşısı olan kızı Prof. Dr. Seçil Karal Akgün'ün kitaplığı, araştırma dosyaları da yer alıyordu.

Merkezin amacı, yakın dönem Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti

Tarihi üzerine bilimsel çalışmalar yapmak isteyenlere hizmet vermektir. Burada gerçekleştirilen araştırmaların ve kabul edilen doktora tezlerinin arasından

Yönetim Kurulunca seçilenler yayımlanabilecek; iki yılda bir aynı kapsamda seçilen bir yapıta Merkez adına ödül verilecek; Osmanlı ve Türkiye

Enver Ziya Karal

Cumhuriyeti Tarihi üzerine yüksek lisans ve doktora yapmak isteyen birer öğrenci, Merkez Yönetim Kurulu'nun seçimi ile ikişer yıllık burslardan yararlanacaktı.

Enver Ziya Karal Cumhuriyet döneminin yetiştirdiği ilk aydınlar kuşağındandı. Balkan Savaşının acıları arasında yetim ve öksüz kalmıştı. Ağabeylerinden biri onu Alaçatı'da yetimevine yerleştirebildi, yitirdiği öteki ağabeyine ise çok sonra kavuşabilecekti. Cumhuriyetin ilan edildiği yıl parasız yatılı öğrenci olarak Edirne Lisesi'ne girdi. Daha sonra Avrupa sınavını kazanarak Fransa'ya gönderildi.

Üniversite reformunda Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü'ne atandı. Daha sonra yeni kurulan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde yakınçağ tarihi profesörü oldu. DTCF'ye bağlı Türk Devrim Tarihi Enstitüsü'nü kurdu. DTCF dekanlığı, Ankara Üniversitesi rektörlüğü, 1960'ta Kurucu Meclis üyeliği, Anayasa komisyonu başkanlığı, Türk Tarih Kurumu başkanlığı görevlerinde bulundu.

Kızı Prof. Dr. Seçil Karal Akgül onun bu son göreviyle ilgili olarak şunları anlatmıştı:

“Babamı düşünürken en üzüldüğüm nokta, ömrünü adadığı Atatürk'ün en güçlü yapıtlarından olan ve bağımsız bilim kurumu olması için mal varlığını bıraktığı Tarih Kurumu'nun başkanlığını yaparken, bu kurumun, onun vasiyeti göz ardı edilerek, bambaşka

şekle döndürülmesiyle yaşadığı acıdır. Nitekim, 12 Eylül yönetimi bu kurumları Başbakanlığa bağlamayı kararlaştırınca bilimi kendi eliyle siyasallaşmaya teslim etmemek için Kurumun başkanlığından ayrılmaya karar verdi. Bize ‘Yarın gidip odamı boşaltayım’ dediği Pazar günü gecesi, harplere, darpelere, yoksulluğa yoksunluğa dayanan yüreği, Atatürk'ün özgün-özgür bilim anlayışının karartılmasına

Prof. Dr. Seçil Karal Akgül

dayanamadı. Kalp krizi geçirerek öldü.”

“Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi”yle ilgili çalışmaların son aşaması yaşanırken akıl almaz bir olay meydana geldi:

“Yeni Akit” gazetesi, söz konusu kitapta, “diktatör” denilerek Abdülhamit’e hakaret edildiğini ileri sürdü.

Gazetenin saldırısında şu sözler yer alıyordu:

“Osmanlı Tarihi cildinde, Sultan II. Abdülhamid’i karalayan ifadelerin sıkça yer aldığı ifade edildi. Özellikle dış politikada yürüttüğü ‘İslam Birliği’ şiarıyla Müslümanla-

dönemi’ni bir ‘istibdat dönemi’ olarak tanımlamadığı geçtiğimiz günlerde kamuoyuyla paylaşılan, ‘Vefatının 100. yıldönümünde Sultan 2. Abdülhamid Han’ isimli belgesel filmde de görülecektir.” diyordu.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Enver Ziya Karal ve birlikte hazırladıkları Büyük Osmanlı Tarihi adlı eser.

rın gönünü fetheden Ulu Hakan’ın 34. Osmanlı Hükümdarı olarak tahta çıktığı 1876 yılından sonraki sürecin ‘baskıcı rejim’ olarak yansıtıldığı belirtildi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından ‘dünyanın son evrensel imparatoru’ olarak tanımlanan Sultan Abdülhamid’e yönelik çirkin ifadelerin yer aldığı Osmanlı Tarihi isimli eserler ile ilgili, yetkililerin harekete geçmesi isteniyor. Düşmanca bir tutumla ecadda hakaret edilen skandal kitabın toplatılması bekleniyor.”

Bu yersiz saldırı karşısında Türk Tarih Kurumu’nun tarihi karartan açıklaması ise daha da şaşırtıcıydı.

Açıklama, "Kurumumuzun Sultan II. Abdülhamid Han

Söz konusu haberin “Yanlış ve yanıltıcı bilgilendirmeler” içerdiği, “bilimsel ve etik” olmadığı ileri sürülüyordu.

Ancak bu “etik dışı” açıklamasıyla TTK, bilimsel saygınlığını da bir kez daha yitirmiş oluyordu.

Türk Tarih Kurumu ayrıntılı bir Osmanlı tarihinin yazılmasını -konuyla ilgili çok yetkili adlar oldukları için- İsmail Hakkı Uzunçarşılı ile Enver Ziya Karal’dan istemişti. Başlangıçtan III. Selim dönemine değin gelen 4 cildi, Uzunçarşılı hazırladı. Sonraki dört cildi Enver Ziya kaleme aldı. İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili bölümü de hazırlamış fakat baskıya verememişti. Bu malzemeyi

tarih öğretmenini olan eşiyle tarih profesörü olan kızı gözden geçirdi; TTK büyük dizinin son cildi olarak onu da bastı.

Karal'ın meslektaşı Prof. Dr. Şerafettin Turan, yapıtı, "Klasik bir siyasi tarih anlatımından ziyade, olayların arka plandaki gelişmesi, olaylar karşısında halkın tepkisini yansıtmaları ve sosyal tarih yönünün katkılarıdır. Bunlar bir bakıma da Türkiye'deki tarih yazıcılığının aşamalarıdır," diye değerlendirmişti.

Dizinin tartışma konusu olan 8. Cildi, "Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri" alt başlığını taşıyordu. "Yeni Akit" yazarının hakaret saydığı "İstibdat devri, istibdat idaresi, istibdat rejimi" sözleri döneme ilgili bütün kaynaklarda bolca kullanılmıştır. Bir ülkeyi zora, baskıya dayanarak yönetme anlamına gelen Fransızca "despotisme" sözcüğü Osmanlıcaya "istibdat" diye çevrilmişti.

Abdülhamit'in kendisi de kavramın yabancıası değildi.

V. Murat'ın tahttan indirilmesi kararlaştırılınca Maslak çiftliğinde kendisiyle görüşmeye giden sadrazamla yanındakilere ondan görüşünü açık açık sormuşlardı. Verdiği yanıt, Karal'ın kitabındadır:

"Benden hükümet şekli meşrutiyet mi yoksa istibdat mı, hangisini tercih edersin diye sordular. Ben de cevaben bir gemi kaptanı, gemiye kumanda ettiği zaman nasıl ki icabı hale göre kumanda ederse, ben de kumanda mevkiine gelince selamet-i memleket hangi suret-i idarede olduğuna kanaat gelirse ve hangi idareyi hayırlı görüyorsam onu ihtiyar ederim (seçerim)."

Padişah ülkenin çıkarını o yolda görmüş olmalı ki büyük umutla ilan edilen anayasa çok geçmeden rafa kaldırılarak meclis kapatılmış, "istibdat" yönetimi başlamıştır.

Karal'ın kitabı bu dönemdeki uygulamaları sergilemektedir. Kaynaklarda gösterilerek aktarılan

II. Abdülhamit: "Bizim memleketimizde halk, henüz, çok saftır, çok az okumuştur; insanlarımıza çocuk muamelesi yapmaya mecburuz; (...) halkın zihnini zehirleyecek her şeyi ondan uzak bulundurmaliyiz."

şu örnekler oradandır:

“Tam anlamıyla istibdatçı ve mutlak bir hükümdar haline gelmişti. Kendi iradesi her kanunun üstünde idi. Onun arzusuna ve rızasına muhalif hiçbir şey yapılamazdı.”

“Basın hürriyeti kaldırıldı.

Abdülhamit II.’nin gerekçesi şu idi: ‘Bizim memleketimizde halk, henüz, çok saftır, çok az okumuştur; insanlarımıza çocuk muamelesi yapmaya mecburuz; (...) halkın zihnini zehirleyecek her şeyi ondan uzak bulundurmaliyiz’”

“Hafiyelerin ihbar ve iftira kurbanlarını muhakeme etmek için özel soruşturma komisyonları ve mahkemeleri kuruldu. Can, mal, mülk ve namus dokunulmazlığı bir defa daha takdirî hükümlere ve keyfî kararlara tabi olmaya başladı.”

Sözünü hiç esirgemeyen İbnü-İlemin Mahmut Kemal İnal’ın “sadrâzamlar bostan korkuluğu hükmünde idi,” diye eleştirdiği dönemle ilgili değerlendirmelerini noktalarken E. Z. Karal şöyle demişti:

“Padişahlık için ciddi bir şekilde yetiştirilmiş olmadığı için devlet idaresi hakkında temel fikirleri yoktu. Bu sebeple zekâsı ve çalışkanlığı yapıcı olmaktan uzaktı. (...) Beraber çalıştığı kimselerin yüksek bir idealden mahrum olmaları, kendisi gibi onların da perakende fikirleri aşamayan tasarımlara sahip bulunmaları istibdat idaresinin kurulmasına sebep olmuştur.”

Mesleğinde ordinaryüs

profesörlük düzeyine yükselmiş, dekanlık, rektörlük yapmış, Türk Tarih Kurumu’nun başkanlığında bulunmuş bir bilim adamından tarihsel bir kişiye hakaret etmiş olması elbette beklenemez.

II. Abdülhamit’i doğru değerlendirmek isteyenler -tarih kitabında hakaret ararken- örneğin Mehmet Âkif’in “İstibdat” şiirini de anımsamalıdır:

“Yıkıldın, gittin ey mülevves devr-i istibdad

Bıraktın milletin kalbinde çıkamaz bir mülevves yâd

...

Ne âli kavm idik; hayfa ki sen geldin sefil ettin;

Bütün ümmid-i istikbali artık müstahil ettin;

Rezil olduk... Sen ey kâbus-i hûnî, sen rezil ettin!

...

Düşürdün milletin en kahraman evladını ye’se

Ne mel’unsun ki rahmetler okutun ruh-i İblise!”

(*Ey kirlî İstibdat dönemi*

yıkıldın, gittin / Milletin kalbinden çıkmayacak pis bir anı bıraktın...

/ Ne yüce toplumdur; yazık ki sen geldin bizi alçalttın. / Gelecek

umutlarını artık gerçekleştiremeyecek duruma soktun. / Rezil olduk. / Sen ey kanlı kâbus, sen rezil ettin...

/ Milletin en kahraman çocuklarını umutsuzluğa düşürdün. / Öylesine lanetlisin ki şeytanın ruhuna bile

rahmet okuttun!) •

konurertopbd@gmail.com

Fransa'nın Anadolu'da Yaptığı Katliamları Gizleme Politikası (2)

Fransızların, İskenderun'a asker çıkarmalarının ardından 11 Aralık 1918 tarihinde Dört Yol'u işgal etmeleriyle birlikte, Urfa, Antep, Maraş, Adana, Mersin'i kapsayan, Niğde sınırındaki Pozantı'ya dayanan bir bölgeye uzanan

egemenlik girişimleri Ermenileri cesaretlendirmiş ve harekete geçirmişti. Nisan 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması'na kadar bölgede kalan Fransız ordusu içindeki Ermenilerin ve yerel Ermenilerin yüzlerce camiyi yakması, binlerce

Türk'ü öldürmesi, topraklarından evlerinden sürmesi, mallarına el koyması kayıtlara geçmiştir. Ermenilere ilk tepkiyi, Türklerin kâfir olduğuna inandırılan ve İslam düşmanlarıyla savaşacakları yalanı anlatılan Fransız ordusundaki Cezayirli ve Senegalli Müslüman askerler vermiştir. Yoğun bir Ermeni nüfusunun bulunduğu Kozan (Sis) çevresindeki Türk köylerinin ateşe verildiğini, camilerin yakıldığını gören Cezayirli ve Senegalliler, isyan etmiş, başlarındaki Fransız komutanların emirlerini dinleme-

**Fransız Yüzbaşı Leroy:
“Ermenileri
gereğinden fazla
şımarttık. Türkleri
gördükleri yerde
öldürmekten
çekinmiyorlar.”**

yerek, Ermenilere ateş açmıştır. Bu konu, Adana'daki Fransız karargâhında görevli Binbaşı Vincent Beaumont tarafından Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na rapor edilmiştir. Binbaşı Beaumont, 24 Mart 1919 tarihli ve 27/231 sayılı raporunda, “3 Mart'ta Kozan yakınındaki 4 Türk köyüne yerel Ermeni güçlerin yaptığı baskında, çoğunluğu kadın ve çocuk 197 Türk öldürülmüştür. Katliamdan kaçan Türklerin bölgedeki Fransız müfrezelerinden yardım istemeleri üzerine Teğmen Louis

Durant komutasındaki bir birlik baskına uğrayan köylere gitmiştir. Çamlıca köyüne girildiğinde Ermenilerin camiyi ateşe verdiğini gören Cezayir ve Senegalli Müslüman askerler çok sinirlenerek duruma müdahale etmiştir. Ermenilerin karşılık vermesi üzerine ise Müslüman askerler ateş açarak 8'ini öldürmüştür. Aynı Fransız birliğinde görevli 6 Ermeni asker ise Teğmen Durant'ın tüm çabalarına rağmen Müslüman askerlere ateş açmıştır. Kısa süreli bir çatışma yaşanmış ve Müslüman askerlerin sayıca üstün olması nedeniyle Ermeniler geri çekilmiştir. Birlik komutanı Ermenilerin bölge halkına yaptığı baskı ve zulümden sürekli şikâyetçidir” demektedir.

Bu olaydan sonra, Adana'nın, Mersin'in ve Hatay'ın değişik bölgelerinden benzeri haberler gelince Adana'da bulunan 1. Fransız Tümeni karargâhından bir müfettiş görevlendirilir. Daha önce Beyrut'ta görev yapmış Yüzbaşı Denis Leroy, Fransız işgal bölgesindeki olayları mercek altına alır. Ermenilerin saldırılar düzenlediği, katliamlar yaptığı yerleşim birimlerini ziyaret eder. Aynı yılın Aralık ayında raporunu yazmaya başlayan Yüzbaşı gördükleri karşısında dehşete düşmüştür. Ocak 1920'de yazmaya başladığı raporunu 4 Şubat'ta tamamlayarak, Kara Kuvvetleri, Sömürgecilik Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'na gönderir. Yüzbaşı Leroy, 7 Şubat 1920 tarihli

33/489 sayılı raporunda öncelikle 5 madde sıralamıştır;

“1) Cezayir ve Senegalli Müslüman askerler, bölge halkının dinsiz kâfirler değil de Müslüman Türkler olduğunu anladıktan sonra işimiz çok zorlaştı.

2) Ermenileri gereğinden fazla şımarttık. Türkleri gördükleri yerde öldürmekten çekinmiyorlar. Öldürülen Türk sayısı 7 bin civarındadır. Bize intikal etmeyen olayları da dikkate alırsak sayı çok daha fazla olabilir.

3) Avrupa kamuoyunda katliamcıların Türkler, öldürülenlerin de Ermeniler olduğu yönündeki düşüncenin yanlışlığını gösterecek çok sayıda kanıtla karşı karşıyız.

4) Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da başlattığı direniş hareketi başarılı olma yolunda hızla ilerliyor. Bölgemizdeki direnişçi gruplar çoğalıyor ve çoğu yerden çekilmek zorunda kalıyor.

5) Mustafa Kemal Paşa başarırlı olursa, gelecekte, gerçekler ortaya çıkar ve Ermenilerin bizden aldıkları güç ve destek sayesinde yaptıkları katliamların ortağı durumuna düşeriz. Bölgedeki durumumuzu ve sonraki yıllarda insanlık önünde sıkıntıya düşmemizi önlemeye yönelik politikalarımızı Fransa'yı yönetenler yeniden belirlemelidir.”

Bu rapora Fransız Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen 30 Mart 1920 tarihli 7 sayfalık yanıt-taki ifadeler, Fransa Devleti ve

Cumhurbaşkanlarının tutumunu çok iyi anlatmaktadır.

Adana'daki Fransız 1. Tümeni karargâhına ulaşan belgede özetle, “Ermenilerin sadece bölgenizde değil Anadolu'nun farklı alanlarında da Müslümanlara karşı savunulamayacak işler (toplu katli-

“ Mustafa Kemal Paşa başarılı olursa gelecekte gerçekler ortaya çıkar ve Ermenilerin bizden aldıkları güç ve destek sayesinde yaptıkları katliamların ortağı durumuna düşeriz”

amlar, halkı sürgüne zorlamalar) yaptığı bilgilerine sahibiz. Fransız birliklerinin, böylesi olayların çoğalmaması için tedbirler alması, ama Ermenilerin de desteklenmesinin sürdürülmesi öncelikli

beklentimizdir. Ancak unutmayınız ki, Türklerin sesi Avrupa'ya ulaşacak durumda değildir. Türklere yönelik bir acıma duygusunun Avrupa'da yayılması aleyhimize olacaktır. Bu nedenle ölenlerin Türkler değil Ermeniler olduğunu yaymak zorundayız. Dikkatleri üzerimizden çekmenin ve olaylardaki sorumluluklarımızdan kurtulabilmenin yolu şimdilik budur. Belki gelecekte de böyle olacaktır.” denilmektedir.

Emmanuel
Macron

Emmanuel Macron ve önceki Fransız cumhurbaşkanları da bu politikaya uygun davranıyorlar. Yani Ermenilerin Fransa yüzünden düştüğü durumu, yaşanan ölüm ve katliamların bıraktığı lekeyi gizlemek için dikkatleri sürekli Türkiye'ye yöneltme çabası içindeler.

Fransız askeri birliklerinin 11 Şubat 1920 tarihinde, Maraş'tan çekilirken başvurdukları yöntem ise sömürgecilerin kullandıkları işbirlikçileri nasıl yüzüstü bıraktıklarının somut örneklerinden biridir. Kuvayı Milliye güçlerine karşı artık direnmeyeceklerini anlayan Fransız

Fransız askeri birliklerinin 11 Şubat 1920 tarihinde, Maraş'tan çekilirken başvurdukları yöntem **sömürgecilerin kullandıkları işbirlikçileri nasıl yüzüstü bıraktıklarının somut örneklerinden biridir.**

askerleri, Adana'daki General Dufieux'den gelen talimat üzerine 10 Şubat'ı 11 Şubat'a bağlayan gece, sabah saatlerinde Ermeniler uyurken, ses çıkarıp onları uyandırmamış diye atların ayaklarına keçe bağlayarak, çekip gittiler. Ertesi sabah uyanan Ermeni milisler, tek başlarına kaldıklarını gördüklerinde yapacak hiçbir şey kalmamıştı. İşte bu olayı, Fransız arşivlerinde bulunan belgeler üzerinde bir başka yazıda anlatacağım. Maraş'taki Ermeni din adamı Ohennes ve Kozan'daki (Sis) Ermeni topluluğunun liderlerinin bu duruma isyanına, Fransız yetkililerin verdiği yanıtları okudukça, taraflar arasındaki çıkar ilişkisinin nasıl bozulduğunu göreceksiniz.*

gurbuzevrenbd@gmail.com

Sporun Dünyası

Metin Gören

19 Mayıs 1919

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna yönelik düşüncelerin, takvimlere düşen en önemli tarihlerinden biriydi; 19 Mayıs 1919. Bandırma gemisinin denizcilik evriminde rastlanmayan, "kıyıya yakın, açık denize uzak" ilginç rotasının kaderi gemi kaptanından çok, mavi gözlü bir subayın beyin

fırtınalarında çalkalanıyordu. Bir umut ışığının Samsun kentine taşıdığı heyecan, yıllar sonra kurtuluş simgesi olacak bir sloganın oluşmasını da sağlayacaktı: Ya İstiklal Ya Ölüm.

Ankara. Ulusumuzun ebedi başkenti. Marşlara kazılmış, yoktan var edilmiş tek şehir.

Derek Clayton

İsmail Akçay

Yine bir 19 Mayıs günü. Kent bayrak ve flamalarla süslenmiş, yüce Atatürk'ün canı dek sevdiği gençliğine armağanı Gençlik ve Spor Bayramı kutlanacak. Çok daha önemlisi Uluslararası 19 Mayıs Ankara Maratonu koşulacak. Dünyanın en iyi maratoncusu Avustralyalı Clayton yarışın favorisi ama bizim de İsmail Akçay'ımız var. Onun ötesinde böylesi bir günün zengin menülü programının yarattığı heyecanı özümseyerek yaşayacağız. Parkur Polatlı

**Derek Clayton
birden bire,
“Ben Mustafa
Kemal Paşayı
tanıyorum. O çok
büyük komutan.”
deyiverdi.**

istikametine doğru. Özcesi; o ihtişamlı kurtuluş savaşı-mızı kan akıta akıta kazandı-gımız alanların üzerindedir. Kocatepe'den bir sesi duyar gibi oluyorum: "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri..." Ve atletlerin yere

sertçe basan ayakkabılarının çıkardığı ahenkli sesi duya duya tekrar Ankara'ya dönüyoruz. Derek Clayton, deneyimini, gücünü göstererek maratonu kazandı. İsmail Akçay ise ikinci oldu alkışlar arasında.

Akşamın alaca karanlığı Başkent'in üzerine çökerken, Avustralyalı Clayton gazetecilerin ilgi odağıydı. Kendisine maratonla ilgili geniş çaplı bilgi verilmiş olacak ki bayramımızı en az bizim kadar özümsemişti. Sonra birden bire, "Ben Mustafa Kemal Paşayı tanıyorum. O çok büyük komutan." deyiverdi. Akıcı İngilizcesini tercüme etmekte güçlük çeken tercümana aldırış etmeden anlatıyordu. Çanakkale, Arıburnu, Gelibolu, Settebahar Kilitbahar. Gözlerimiz yuvalarından çıkacak gibiydi. Ünlü bir atletin bilgi birikimi, tarihin derinliklerinde yerini alan Çanakkale'yi mükemmel

yorumluyor ve biz de heyecanla dinliyorduk. Sonra sağ elini havaya kaldırdı, slogan atarcasına haykırdı: "Çanakkale geçilmez.."

Clayton'un dedesi Çanakkale de savaşmış bir Anzak askeriydi.. Anılarının her tümcesinde Atatürk'ü anımsayarak, onun büyük bir komutan olduğunu anlatıyordu oğluna ve küçük Clayton'a. Kuşkusuz; o da Anka'da bize..

Bayramlarımız... Tarihin derinliklerinde yerini alan Türk insanının duygularını tepeden tırnağa

dek sarsan o güzel bayramlarımız. Dünyada hiçbir ülkede anlam açısından bulunmayan bayramlarımız. Yüce Atatürk'ün çocuklarımız, gençlerimize, Cumhuriyetimizin oluşumuna, kurtuluş savaşımızın destanımsı haykırışını anlatan güzelliklerimiz...

Teşekkürler Avustralyalı Anzak torunu Clayton. Ne de güzel söylemiştin: "Ben Mustafa Kemal Paşa'yı tanıyorum. O çok büyük bir komutan..." •

metingorenbd@gmail.com

Atatürk ve Güreş Sevgisi

Atatürk'ün güreşe karşı olan büyük sevgisini Ferit Celal Güven'in bir yazısından da anlamak mümkündür. Güven yazısında diyor ki:

"Çankaya'da büyük bir salonun ortasında kurulmuş kalabalık bir sofradayız. Atatürk, hafızamda bugün gibi canlı kalan sözleriyle Türk milletinin doğuştan gelen spora yatkınlığını açıklıyordu:

'Benim en çok sevdiğim spor güreştir. Hangi Türk neferini, köylüsünü isterseniz soyup meydana çıkarınız. Dik omuzları, kusursuz adaleleri, keskin yüz çizgileri, yanık tatlı renkleri, kafa yapıları, insanın ruhuna güven ve neşe veren bir eser olarak canlanır. Spor yalnız beden iktidarının üstünlüğü sayılmaz. İdrak, zekâ ve ahlâk da bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler; zekâ ve kavrayışı yerinde olan

daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim."

Atatürk, boş zamanlarında çok defa Muhafız Alaylarındaki erlerin güreşmelerini seyrederek, onların teknik hatalarını bulup uyarırmış.

"Dün yirmi neferin güreşlerini seyrettim. Birbirleriyle kıyasıya güreştiler. Her müsabakanın sonunda bir galip çıkar. Çok ciddi kavgıştılar. O kadar ki, gömlekleri parçalandı. Bu derece çetin döğüşmeye ben sebep olmuştum. Gömleklerini ödemem gerekirdi. Kendi gömleklerimi onlara dağıttım giymelerini söyledim. Hiçbiri giymedi. Hayretle sebebini sordum:

'Köylerimize çocuklarımız ve evlerimize bu anıdan daha büyük ne götürebiliriz?' dediler."

Bir İnsanlık Skandalı

Ota Benga 1904 yılında ülkesi Kongo'dan kaçırılarak ABD'ye getirilip New York'da bir hayvanat bahçesinde maymunlarla aynı kafeste halka teşhir edilen Pigme kardeşimizin adı.

Yazan: NECEF UĞURLU

Cok acıklı değil mi, bakın şu insanın insana yaptığına... Ota Benga 'beyaz adam'lar tarafından baskına uğrayan köyünde eşi, çocukları olan bir aile babası, bütün ailesi katledildiği sırada o evine ekmek getirme peşinde avda imiş, canını öyle kurtarıyor ama esir alınıyor.

Ota Benga'nın çok acıklı , insanlığa utanç verici öyküsü için **“Bilim Dünyasının Kirli Sırları”**, aslında fena bir başlık değil ama, acaba bilime bu kadar hücum var iken zamansız bir başlık mı diye aklımdan geçmedi değil.

etmesi, kınaması beni yüreklendirdi. Sonuçta bilim insanların iyiliği için çalışan bilim adamlarıyla insan uygarlığını nerelere getirdi.

Bir de elbette bilhassa ırkçılık, insan haklarının esas mevzuu olarak çok tartışıldığı dünyada Ota Benga'nın hikayesini anlatmanın, bilenler için bir kere daha hatırlatmanın tam zamanı. Ota Benga'yı antropolojik bir araştırma konusu olarak ele almanın ötesinde eksik gelişimli bir canlı türü olarak bilet kesip kafeste teşhir etmek ayrı konular ve bilimsel ahlâkla ilgisi yok elbette. Bu tür insanlık ayıpları ilk de değil ama biz Ota Benga'dan başlayalım, hatırlayalım ve asla unutmayalım.

Yazarken utandığım bir yazı oluyor, yüreğim daralıyor sizlerinde aynı duygularla okuyacağınızı tahmin ediyorum, bu utanç insan olduğumuz gerçeğinin hâlâ bizlerle olduğunun tesellisi olsun. Utanıyoruz demek ki insanız.

1906 yılının Eylül ayında New York Times'da şehrin en büyük hayvanat bahçesinde maymun kafeslerinin olduğu bölümde "pigme" denilen bir Afrikalının teşhir edileceği haberi veriliyor.

Haber'in başlığı **"Orman adamı Bronx Parkı Maymunlarıyla Aynı Kafeste."**

Haber çıkar çıkmaz insanlar bu 5 feet boyunda "minik" adamı izlemek üzere kafesinin önünde büyük kalabalıklar oluşturuyor. Çocuklar yuhalıyor, büyükler gülmekten kırılıyorlar!

Aslında Ota Benga'nın insanlara ilk teşhiri değil Bronx Hayvanat Bahçesi; daha önce de St. Louis Dünya Fuarı'nda esir alınan diğer kabile arkadaşlarıyla turneye çıkarılmış.

New York Times'ın bu manşetten haber reklamıyla hayvanat

bahçesinde adeta izdiham yaşanınca insanlar daha rahat izlesin diye Benga şempanzelerle birlikte konulduğu küçük kafesten büyüğüne geçiriliyor. Ve kafes arkadaşı olarak yanına Hayvanat Bahçesinin "Dohang" adlı orangutanı konuluyor.

Bir insan ve orangutan aynı

Ota Benga gibi “insan hayvanat bahçesi”nde teşhir edilen Afrikalı bir çocuk kafeste insanların büyük ilgisini çekiyor, ziyaretçi sayısı binlerle ifade ediliyor. Hayvanat bahçesindeki Ota Benga’nın kafesinin önü adeta ailece güzel vakit geçirelen eğlencenin merkezi bir cümbüş haline geliyor.

Benga kafesin içinde oturduğu taburesinde kafesin önünde kendisini seyredenlere kimbilir hangi duygularla bakıyordu. 23 yaşında genç bir adam, ailesi öldürülmüş, ülkesinden uzaklarda ve yaşadığı bütün bu acılar yetmiyormuş gibi hayvanat bahçesinde kafeste teşhir ediliyor.

Üstelik bunlar ABD’nin New York’unda köleliğin kalkmasından tam 40 yıl sonra oluyor!

Bu durum elbette siyahi Amerika’lıları rahatsız ediyor ve endişelendiriyor. Özellikle siyah rahipler, köleliğe karşı beyaz elitler

ayağa kalkmaya başlıyor. Ancak New York gazeteleri, bilim adamları, kamu görevlileri bu eğlencenin bir parçası olarak kafesin önündeler.

Eylül ayının sonunda kafesin ziyaretçi sayısı 200 binleri aşıyor, hayvanat bahçesine giren soluğu Ota Benga ve Dohang’ın kafesinin önünde alıyor.

Konu ulusal ve dünya

basında yer almaya başlayınca durum evcilleşmeye başladığı kadar ciddi tartışmalara da yol açıyor. Özellikle Afrikalı Amerikalılar, siyahi din adamları beyazların nezdinde önemsenmedikleri, umursanmadıkları hissine kapılıyorlar.

Harlem Mount Olivet Baptist Kilisesi olağanüstü toplantı çağrısında bulunuyor. Ota Benga’nın durumunu tespit için Rahip James H. Gordon başkanlığında din adamları, rahiplerden oluşan bir heyet kafesinin önüne gittiklerinde artan kalabalık artık 500’er yüz kişilik guruplar halinde kabul edilmeye başlanmış, resmen izdiham yaşanıyor.

Kafesin önündeki tabelada yazanlar ise:

Afrika Pigmesi, Ota Benga

Yaş: 23. Boy, 4 feet 11 inch.

Kilo: 103 pound

Getirildiği yer : Kasai Nehri

kıyısı, Kongo Free state,
Merkezî Güney Afrika.

Getiren : Dr. Samuel P.
Verner

Eylül ayı boyunca öğleden
sonraları ziyaret edilebilir.

Din adamlarının Ota Benga
ile iletişim kurma teşeb-
büsleri başarılı olmuyor
ancak Ota'nın hüznü, kederi
gözlerinden kaçmıyor.

Bir insana karşı yapılan bu
haksızlığa karşı öfke, kırgınlık,
hiddet ile isyan etmeye başlıyor-
lar.

“Bizim rengimiz, ırkımızdan
bir insanın bu şekilde maymunlarla
teşhir edilmesi hoşumuza gitmiyor”
diye açıklama yapıyorlar.

Almanya'dan bir "insan hayvanat bahçesi" ilanı

Ota'nın kederi gözlerden kaçmıyor.

Rahip Gordon “İrkımız kafeste
maymunla teşhir edilmeden önce de
yeterince acı, üzüntü çekti, biz ruhu
olan insanlar olarak değer verilmeyi
hak ediyoruz” sözlerine hayva-
nat bahçesinin kurucu direktörü
ve küratörü Hornaday'den
teşhiri bilimsel bir mazeretle
haklı çıkartmaya çalışan bir
yanıt geliyor .

“Bu sergileme tamamen
etnolojik maksatlardır.” gibisin-
den, ve ısrarla devam edecekle-
rini söylüyor. “İnsan teşhiri”nin
dünya medeniyetindeki tartı-
şılmaz üstünlüklerini gösterdi-
ğini filan anlatıyor, özetle ka-
ş yapayım derken ısrarla göz
çıkarmaya devam ediyor bilim-
sel çevreler.

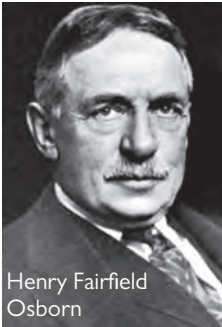
Ve devam da ediyorlar, ta-
ki Hayvanat Bahçesi Cemiyeti
(Zoological Society) teşhirin
durdurulması emrini verene
kadar.

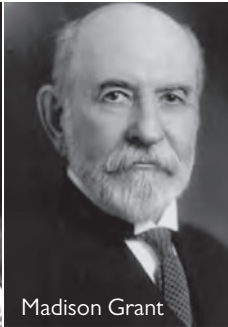
"İnsan hayvanat bahçeleri"nde bir milyon izleyici ile rekor

Öyle ya, orası bir hayvanat bahçesi; insan teşhir edilemez, nokta.

Ancak Hornaday ülkenin önde gelen bir zoologu, Başkan Theodore Roosevelt'in yakını olması bir tarafa şehirde çok etkili çevreler tarafından da desteklenen bir adam, müesses nizamda sözü geçmesi bir yana hayvanat bahçesinin oluşumunda büyük rol oynayan yine önde gelen Henry Fairfield Osborn, ülke, dünya çapında bir paleontologists. (Tyrannosaurus rex ismini koyan adam) Madison Grant ise Zoological Society ve sosyetenin avukatı ve eski bir New York ailesi mensubu ve Ota Benga'nın getirilmesi müzakereleri, organizasyonu, pazarlıklarında bizzat bulunmuş katkıları

Henry Fairfield Osborn

Madison Grant

olmuş bir hukukçu.

Yani Ota Benga ve onu korumak isteyen siyahi rahipler, insan hakları savunucuları 'beyaz iyi' insanların karşısında böylesine bir güçlü ekip var.

Nitekim rahipler bir başarı elde edemiyorlar, Belediye başkanına şikayette bulunuyorlar ama şikayet gazetelerde haber olarak yer almıyor. Teşhirin kalkması halkın hoşuna gitmez gibi bir endişeleri var gazete editörlerinin.

Utanmadan bu duruma yaklaşımın yarattığı hassasiyeti doğru bulmadıklarını, aldıkları bilgilere

göre Ota'nın kabilesindekiler kadar gelişmiş beyni, durdurulmuş bir gelişimi (arrested development) olduğu ve anthropoid maymunlara

Amerika'da Coney Island'da halka teşhir edilen Filipinli yerliler

daha yakın bir cins olduğu ve bu bakımdan diğer Afrikalı “vahşilerden” farklı bir konumda olduğunun ve dejenerasyonun incelenmesinin bilimsel yanının etnoloji bilimi ile uğraşanlara yararlı bir çalışma olduğu ve teşhirden parasal fayda edilmesinde beis olmadığı düşüncesini yazıyorlar.

Benga'nın aşağılandığı duygusunda olmadığını tam aksi eğer eğitilmek için bir okula konulsa asıl o zaman ızdırap çekeceğini insanların birbirine benzediği ve

eğitildikleri zaman aynı sonuçlar alınabileceği fikrinin demode olduğunu savunuyorlar.

Yani Benga'nın hayvanat bahçesinde kafeste orantuganla teşhir edilmesi ve ailelerin eğlencesi

olmasının tamamen eğitim amaçlı olduğunu iddia ediyorlar. Bununla

Louis Agassiz

kalmayıp Benga'nın gelişimi tamamlanmamış aşağı bir tür olduğu iddiasında ısrar ediyorlar.

Harvard'ın saygın jeoloji, geoloji Profesörü Louis Agassiz gibi ölümüne kadar (1873) siyahilerin ‘aşağılık ve dejene’ bir ırk olduğunu savunanlar modern

St. Louis
"Vahşi
Olimpiyatları"

Ota Benga (soldan 2.) arkadaşlarıyla 1904 St. Louis Dünya Fuarı'nda.

uygarlığın yüksek ideallerini nesillere aktarırken acaba neden oldukları sosyolojik, politik patlamaları hesap etmişler miydi?

Ve acaba Obama'nın ABD başkanı olduğunu görse ne derdi?

Bu fikirlerin baskın olduğu ve bilim, tarih, devlet yönetimleri, hatta popüler kültürün içine sızdığı zaman insanlık için nelere mâl olabileceğini acaba hesaplamışlar mıydı?

Avrupa'nın, Paris'in ortasında kolonilerinden getirdikleri aileleri teşhir ettikleri de malum, kolonizasyon reklamı yapayım diye seyirlik haline getirdikleri insanlardan şimdi utanıyorlar mı acaba?

Yaşadıkları pavyonlar hâlâ metruk vaziyette duruyormuş. Bu konu bir başka yazımı yazarken yaşadığım utancı kaldırılabileceğim bir başka güne.

Peki Ota Benga'ya sonunda ne oldu?

Bir papazın dul eşi ve çocukları

onu evlerine kabul ediyorlar. Onlarla birlikte yaşamaya başlıyor. Bazı geceler evin bahçesinde ateş yakıp dans ettiğini anlatıyorlar. Konuşmayı da öğrenmiş iyi kötü, ama hep hüznü bu adam sonra bir gün evin karşısındaki koruluğa giriyor ve bir

silah sesi! Ota kafasına sıkığı bir kurşunla intihar ediyor.

Bu hikayeden mutlu son beklemek zaten imkânsız. İnsanlığın bu zihniyetlerle baş etmeden mutlu son beklemezinin imkânsız olduğu gibi.

Geçenlerde Lawrence of Arabia filmini bir defa daha seyrettim.

Arapların Lawrence dolduruşunda kan ter içinde kalarak çölden geçirdiğimiz demiryollarını bombaladıkları sahneleri ibret, üzüntü ile bir defa daha izledim.

Medeniyet götürmek de fayda etmemiş!

Ota Benga'ya yapılan ayrımcılığın yanında asimilasyon, meraklısı olmasam da ak kaşık kalıyor.

Ne istiyor insanlık oldukça karışık bir mesele... Çekik Asya'lı gözlerimin bebeği Mavi Gözlü Cumhuriyetim, bütün insanlık badiyelerini atlatıp aydınlıklara çıksın başka bir isteğim yoktur.

Ahlâk ve insanlığından vaz geçmeden, ilimle, bilimle...

Saygıyla Efendim. •

necefugurlu@gmail.com

Menekşe Fedakâr Bir Anaydı

İlkokul üçüncü sınıfın yaz tatili kardeşimle bana inanılmaz bir özgürlük duygusu getirmiş, daha ilk günden tatlı bir rehabetin içine girmiştik. Tatilin ikinci haftasına girdiğimiz sabah kardeşimle bahçemizde oturmuş, denizden geçen gemilerin bayraklarına bakarak hangi ülkeye ait olduklarını anlamaya çalışıyorduk. Önümüzden süzülerek geçen bir Romen gemisini izlerken bahçe merdivenlerimizde, 'viyk, viyk' diye tuhaf bir ses duyduk. Hemen koşup baktık:

Karşımızda dünya tatlısı bir köpek yavrusu duruyordu. Öyle sevimliydi ki, dayanamayıp onu kucakladım. Siyah beyaz yünlü kumaştan yapılmış sıcacık bir oyuncak gibiydi ve menekşe rengi gözleri vardı. Onu, "kardeş" edinmeye karar verdik ve ismini, "Menekşe" koyduk.

Artık yemeklerimizi onunla paylaşıyor, gün boyu birlikte oynuyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse, Menekşe de bizi kardeşi sayıyordu. Her sabah, peşimize

takılıp yüzdüğümüz sahil arsasına geliyor, Boğaz'ın serin sularına atarken o da bizimle birlikte atlıyor, suya dalışlar yapmak için iskeleden vapurlara sızarken, yolcuların şaşkın bakışları arasında o da bizimle birlikte gelip aramızdan atlıyordu. Zamanla bize olan aşırı düşkünlüğü sorunlar yaratmaya başladı. Akşamları yazlık sinemaya giderken yine peşimize takılıp geliyor, görevli onu içeri sokmayınca film bitene kadar kapıda ağlıyordu. Bu durum özellikle duygusal bir film izlemek için sinemaya gelmiş olan bazı seyircilerin çileden çıkmasına neden oluyordu. O zamanlar şimdiki gibi konser salonları olmadığı için

**...görevli
onu içeri
sokmayınca
film bitene
kadar kapıda
ağlıyordu.**

dönemin ses sanatçıları çoğunlukla yazlık sinemalarda halk konserleri verir, pahalı gazinolara gidemeyen dar gelirli vatandaşların kendilerini dinleme şansını yaratırlardı. O konserlerden birinde, bizimle

birlikte içeri girmesine izin verilmeyen Menekşe kapıda öyle büyük bir ağlama kopardı ki, seyirciler şarkıcılardan çok onun yaygarasını dinlemek zorunda kaldılar. Sonunda sinemanın sahibi daha fazla dayanamayıp yanımıza gelmesine izin verdi. Menekşe o andan itibaren en küçük bir ses çıkartmadan konserin sonuna kadar tüm şarkıcıları büyük bir saygıyla dinledi.

Bir sonraki sene yaz tatili geldiğinde Menekşe iyice serpilmiş, artık yetişkin bir hanım olmuştu. Haziran başında, onu ablama emanet edip, Gebze'nin dışında, şirin bir çiftlik evinde yaşayan amcama ziyarete gittik. Üç hafta kadar orada kaldıktan sonra döndüğümüzde Menekşe ortada yoktu. Her sabah erkenden işe gidip, gece yarıları dönen annem de ona ne olduğu hakkında bilgi sahibi değildi. Komşularımız belediye tarafından zehirlenmiş olabileceğini söylüyorlardı. Bunu düşünmek bile istemiyorduk. O, bizim için gerçek bir dost ve oyun arkadaşıydı. Neyse ki bu korkumuz çok sürmedi. Menekşe, bir sabah, ayaklarının arasında üç tane minik yavruyla ortaya çıktı. Evet, sevgili

oyun arkadaşımız gözlerden uzak bir yerde doğum yapmış ve aradan uygun bir süre geçtikten sonra birbirinden tatlı yavrularıyla bahçemize dönmüştü. Yavrularının ikisi

tıpkı onun gibi siyah beyaz, biriyse bembeyazdı. Onları görünce sevinçten ne yapacağımızı bilemedik. İlk işimiz, Menekşe'ye gıda takviyesi olarak her gün eşeğine yüklediği güğümle bize süt getiren Ahmet amcadan artık bir litre daha fazla süt getirmesini istemek oldu. Süt, ekmek papara yapıp, üç yavrusunu emziren Menekşe'yi doyurmaya çalışıyorduk.

Ne yazık ki, okulların açılmasına az bir zaman kala o güzel günler hiç beklenmedik bir şekilde bitiverdi. Bir sabah, Menekşe'nin caddeden gelen canhıraş feryatlarıyla evden fırladık. Caddeye indiğimizde kanlar içinde çırpınıyordu. Yüreğimiz elimizde yanına koştuk, onu sakileştirip, ne olduğunu anlamaya çalıştık.

Hiç durmadan inleyen ve debelenen zavallı Menekşe'nin durumu iyi görünmüyordu. Tesadüfen orada bulunan bir çocuk, ona, bir arabanın çarptığını söyledi. Menekşe'yi kaldırmaya çalıştık. Arka ayakları tutmuyordu. Dünya tatlısı, canlı ve enerjik arkadaşımız gitmiş, yerine ayakta duramayan kanlar içinde bir hayvancağız gelmişti. Ne yapacağımızı bilemiyor umutsuzluk içinde birbirimize bakıyorduk. Sonunda ağlamaya başladık. Menekşe'nin bizden yardım dilenen bakışlarıyla karşılaştıkça daha da kötü oluyorduk. Bir süre sonra haberi duyan ablalarım da geldiler. Hemen bir

araba çevirip Menekşe'yi veterinerine götürdük. Veterinerin muayenesi sonrasında aldığımız haber yaramıza bir avuç tuz atılmış gibi bir his yarattı yüreğimizde: Menekşe'nin arka ayakları artık tutmayacaktı.

Yavrularından ikisi onun gibi siyah beyaz, biriyse bembeyazdı

Yani artık yürüyemeyecek, bebeklerine bakamayacak, onlarla ve bizimle oynayamayacaktı.

Aile meclisi acilen toplandı. Sevgili

Menekşemiz kendine bakabilecek durumda değildi. Bu şartlarda minicik yavrularını koruyup besleyemezdi. Onları bebek mamasıyla beslemeye karar verdik. Öte yandan birkaç gün sonra okula başlayacaktık. Belki kırıldığı için altını tutamayan, bu yüzden de bezlenmesi gereken Menekşe ile kim ilgilenecekti? Biz, gün boyu okulda, annemse işte olacaktı. O zamanlar şimdiki gibi sağlıklı bebek bezleri, ped'ler yoktu, piyasada bulunan keten bezler tek seçenektir. Dik bir yokuşun altında, caddeye yakın bir sokakta oturan büyük ablam, Menekşe'ye bakma görevini üstlendi ve onu evine

aldı. Öte yandan yavrular sürekli arabaların geçtiği caddeye yakın bir yerde yaşamamalıydılar, onlar için en güvenli yer bahçemizdi. Büyüyene kadar zorunlu olarak anneleri Menekşe'den ayrı kalacaklardı. Okulların açılmasından bir gün önce Menekşe'yi ablamın evine götürdük. Yavrularsa bizim kömürlükte kaldı. Biz okuldayken bir komşumuz ilgilenenecekti onlarla.

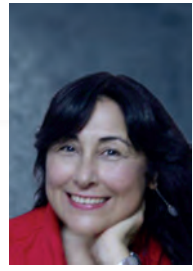
Menekşe'nin yavrularından ayrılırken çıkarttığı içler acısı yalvarma seslerini ömrümün sonuna kadar unutamayacağım. Kendi diliyle, "Ne olursunuz, beni yavrularımdan ayırmayın" dediğini hepimiz biliyorduk. Bu yüzden o gün, orada bulunan herkes ağladı. Onun ve yavrularının iyiliği için bunu yapmak zorundaydık. Bu şekilde bir hafta geçti. Yavrular yokuşun yukarısındaki bahçemizde, Menekşe ise alt sokakta ablamın evinde kalıyordu.

Bir öğle sonrası kardeşimle okuldan dönerken dilimizin tutulmasına neden olan bir görüntüye tanık olduk. Tam evimize çıkan dik yokuşun başına gelmiştik ki, yokuşun ortasında siyah - beyaz bir tüy yığını gördük ve gözlerimize inanamadık. Arka ayakları felç olduğu için yürümeyen Menekşe, sürünerek evden kaçmış, yokuşun ortasına kadar çıkmış ve o sakat haliyle inanılmaz bir gayret sarf ederek çıkmaya devam ediyordu. Ona yetişip kucakladık ve ablamın evine geri götürdük. Bu kez Menekşe

arkamızdan ağlamaya başladı. Peşimizden gelmek istiyor, ablam izin vermediği için gelemiyordu. O zaman bir şey söylemek istediğini anladık. Belki de yavrularını özlemişti. Dayanamayıp kucağıma aldım ve yavrularının yanına götürdüm. Anneyle yavrularının karşılaşma anı göz yaşartıcıydı. Menekşe hepsini tek tek yaladıktan sonra sırt üstü yatıp emzirmek için yavrularını yanına çağırırdı. Durum gayet açıktı: Günlerdir yavrularından ayrı kalan Menekşe, onları unutmamış, evlatlarını beslemek için o kötürüm haliyle sürünerek yokuşu çıkmaya kalkmıştı. İşte o zaman: "Köpekler ana olmasın" sözünün aslında ne anlatmak istediği kafama dank etti. Menekşe her şeyden önce bir anaydı ve yavrularının beslenmesi için gereken süt memelerinden akıp giderken bir köşede öylece durup yaşamın önünden geçip gitmesini bekleyememişti. Sütüyle yavrularını beslemek için kötürüm haline bakmadan sürünerek yokuşu çıkmaya kalkmıştı. O günden sonra her gün, yavrularını Menekşe'nin yanına götürüp onları emzirmesini sağladık. Ana sütünü emen yavrular çabucak gelişip bahçelerde oynamaya başladılar. Onlar dışarıda oynarken Menekşe, ablamın evinin camından hüznün ve gurur karışımı bakışlarla onları izledi.

O kış Menekşe'yi toprağa verdik. Çok iyi bir dostu ve saygıdeğer bir anayı kaybetmiştik maalesef. Onu hiç unutmayacağım. •

mehmetunverbd@gmail.com

DERT İNLENİR

Eskiden otobüs yolculuklarında insanlar belki de en yakınlarıyla paylaşamadıkları en özellerini yan koltukta oturan “yabancı” ile paylaşmaktan çekinmezlerdi. Geçmişte pek çok ilginç yaşam öyküsü dinlemişliğim vardır. Yolculuğun sonunda ise herkes “bir daha karşılaşmamak üzere” kendi yoluna giderdi. Nasıl oluyor da insanlar hiç tanımadıkları insanlara iç dünyalarını böylesine açabiliyorlardı? Sanırım bunun yanıtı “bir daha hiç karşılaşmamak üzere” kendi

yollarına gideceklerini bilmenin rahatlığıydı.

Günümüzde ise otobüslerde insanların bırakın özel hayatlarını anlatmayı, yan koltukta oturan yolcu ile hiç sohbet etmediklerini

görüyorum. Eskisi kadar kitap okuyan yolcu sayısı da yok denecek denli az. Genellikle herkes ellerindeki cep telefonları ile meşgul ya da kulaklıklarını takıp televizyon izliyor.

İletişim araçlarındaki teknolojik gelişme baş döndürürken, insanlar arası iletişim ters orantılı olarak azalıyor sanki. Daha az konuşuyor, daha az dinliyor, daha az dokunuyor, daha az güveniyor ve daha çok kendi yalnızlığımızda kayboluyoruz.

Terapi eğitimi için geldiğim İzmir’de akşam yemeği için Alsancak’ta Kıbrıs Şehitleri caddesine

yürürken bana geçmişin otobüs yolculuklarını anımsatan ilginç bir deneyim yaşadım.

Neşeyle yürüyen insanlar, her adım başı sokak müzisyenleri ve nerede yemek yiyeceğime karar vermemi zorlaştıracak kadar farklı seçenekler sunan lokantalar, kafeler. O kalabalık arasında yere oturmuş bir genç ilgimi çekti. Önündeki kartonda **Dert Dinlenir. 1 TL (Kira Çıkmadı)** yazıyordu. Bir an göz göze geldik. Gülümseyerek “İsterseniz sizi dinleyebilirim.” dedi. Gülümseyişine gülümseyişle karşılık vererek “Dönüşte uğrayacağım.” dedim.

Tüm gün süren terapi eğitiminden sonra bir “sokak terapisti” ile konuşmak ilginç olabilir diye düşündüm. Yemekten sonra söz verdiğim gibi otele dönüş yolunda gencin yanına oturdum ve “Bu kez değişiklik olsun” dedim. “Soran, dinleyen ben olayım ve seni okurlarımıza tanıtayım, ne dersin?”

Gözleri ışıltı ışıltı “Tamam, anlaştık.” dedi.

Serdar 20 yaşında bir üniversite öğrencisi. Muğla’da fizik okuduğunu ve liseyi bitirdiğinden bu yana ailesine yük olmamak için garsonluk dahil değişik işlerde çalıştığını anlattı. Önce merakla “Gerçekten burada sokak ortasında yanına oturup derdini anlatanlar oluyor mu?” diye sordum.

Serdar gülümseyerek “Tabii oluyor, insanların buna ihtiyaçları

var.” dedi. “İnsanlar yalnız; kimse kimsenin derdini dinlemiyor ya da dinlemek istemiyor. Beni bir daha görmeyecek olmaları onları rahatlatıyor. Yakınları ile paylaşamadıklarını benimle paylaşıyorlar.” diye devam etti.

Peki, günde kaç kişi derdini anlatıyor dersiniz? Doğrusu ben duyduğumda inanmakta zorlandım.

Tam, 30 kişi!

Evet, günde

ortalama 30

kişi sokakta hiç

tanımadıkları

Serdar’ın yanına

oturup derdini

anlatıyormuş. Serdar “Hem insanları dinleyerek onlara yardımcı oluyorum, hem de hayatı ve insanları daha yakından tanıyorum.” dedi. İnsanlara çözüm önerilerinde bulunmadığını, dertlerini dinlemenin onları rahatlattığını, en çok duygusal ilişkileri nedeniyle acı çeken gençlerin dertlerini anlattığını söyledi.

Serdar’a “Bunca sorunu dinledikten sonra gece yalnız kaldığında o insanların sorunlarını düşündüğün oluyor mu?” diye sordum. Bir an gözleri uzaklara daldı ve “Bazen.” dedi. “Derdin büyüklüğüne göre değişiyor.”

Onu çok etkileyen bir olayı anımsadığını çok net görebiliyordum. Ona “Dinlediklerin arasında seni en çok sarsan dert neydi?” diye sormadan edemedim. Öfke ve tiksintiyle “Öz kızına cinsel tacizde bulunan ve kızının onu

affetmediğini anlatan bir şeref-sizdi.” dedi. “Zaten bu kadarını söyler söylemez ona ‘Paranı da, derdini de al git, seni dinlemek ve görmek istemiyorum.’ dedim ama o gece gözüme uyku girmediydi, kusmak istedim. Paraya ihtiyacım var ve insanları dinleyerek yardımcı olmaya çalışıyorum ama benim de etik kurallarım var.”

“Hem insanları dinleyerek onlara yardımcı oluyorum, hem de hayatı ve insanları daha yakından tanıyorum.”

Belki siz de benim gibi merak etmişsinizdir “Serdar, dertlerini kime anlatıyor?” diye. “Ben uzunca bir süre biriktirip sonra birisine hepsini anlatıyorum ve rahatlıyorum.” dedi.

Serdar henüz 20 yaşında olmasına karşın, belki de yaşının iki katı yaşam deneyimine sahip ve iyi bir gözlemci. Fotoğraflarını belleğimize iyi kaydedelim. Kim bilir, belki de yıllar sonra bir gün, bir terapi seansında ya da seansında “Şu kıvrıkcık saçlı terapisti sanki bir yerden anımsıyorum.” diyeceğiz.

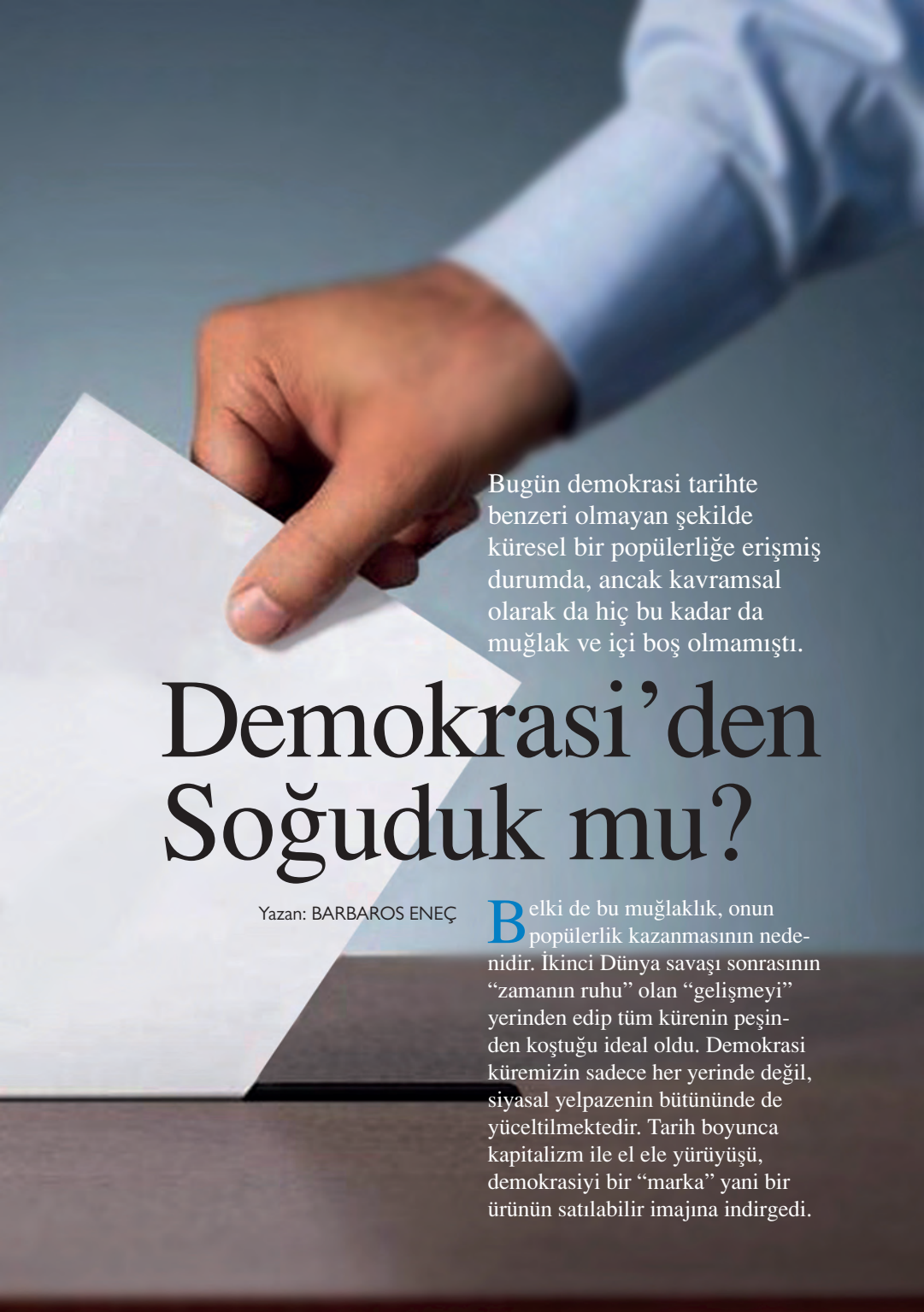
İletişim araçlarının iletişimi engellemediği, birbirimizin gözleminin içine bakarak, “can kulağıyla” dinlediğimiz, yüreklerimize dokunduğumuz, sevgimizi duyumsadığımız ve duyumsattığımız anlar biriktirmemiz dileğiyle. •

nuraybartoschekbd@gmail.com

Dünyalık
Serdar Günbilen

Bugün demokrasi tarihte benzeri olmayan şekilde küresel bir popülerliğe erişmiş durumda, ancak kavramsal olarak da hiç bu kadar da muğlak ve içi boş olmamıştı.

Demokrasi'den Soğuduk mu?

Yazan: BARBAROS ENEÇ

Belki de bu muğlaklık, onun popülerlik kazanmasının nedeni. İkinci Dünya savaşı sonrasında “zamanın ruhu” olan “gelişmeyi” yerinden edip tüm kürenin peşinden koştuğu ideal oldu. Demokrasi küremizin sadece her yerinde değil, siyasal yelpazenin bütününde de yüceltilmektedir. Tarih boyunca kapitalizm ile el ele yürüyüşü, demokrasiyi bir “marka” yani bir ürünün satılabilir imajına indirdi.

Modern Dünyada Gelişimi

Demokrasi, ortaya ilk çıkışında

hükümet biçimleri arasında kötünün iyisi olarak kabul gördü. Temelindeki eşitlik değeri ufkunu öyle bir açtı ki günümüzde insanlığın en büyük ideali oldu. 2500 yıllık tarihi

mücadeleyle dolu oldu. Bu mücadelelerden başarı ile çıkmasını ise ikinci değeri, yani özgürlük sağladı. Demokrasinin evrenselliğini son iki yüzyılda liberalizm ile beraber

yürüyüşüne borçludur. Liberalizm demokrasinin üzerine oturacağı

ahlaki ve felsefi temeller sağladı. Bugün demokrasiden bahsettiğimizde liberal demokrasiden bahsediyoruz aslında. Demokrasiyi ideal kılan değerler - eşitlik ve özgürlük - demokrasi uygulamalarını ve

içsel gerilimlerini yaratan temeller aynı zamanda.

Demokrasinin küresel egemenliğinin izini sürerek Samuel Huntington'ın dalgaları güzel bir özet sunar bizlere. İlk ve uzun dalga 1820'lerde başlar ve erkek nüfusun çok geniş bir kesimine seçme hakkının verilmesi ile sembolleşir ve 1926 da sayıları 29'a ulaşan ülkede geçerli hükümet biçimi olur. (Kadınlar hala resmin dışın-

dadır dolayısı ile bunu tam demokrasi olarak nitelemek ne kadar doğrudur) 1922 1942 arası bu ülke sayısı 12ye geriler. Müttefiklerin İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkmaları ile başlayan ikinci dalga 1962 de 36 ülke ile tepe noktasına ulaşır. 1974'de Güney Avrupa otoriter rejimlerinin yıkılması ile başlayıp, Berlin Duvarı'nın sonu ile zirve yapan ve hala devam

İçinde bulunduğumuz Üçüncü Dalganın hegemonyası neoliberalizmdir.

eden süreç ise üçüncü dalgadır. Her dalga yeni toplumsal, siyasal ve uluslararası politika sorunlarıyla gelip yeni çözümler sunma iddiası ile meşruiyet kazanmaya çalışır. İçinde bulunduğumuz Üçüncü Dalganın hegemonyası neoliberalizmdir.

Günümüzde demokrasinin “demos”u iktidardan uzak kalmıştır. Bu durumun nedenlerini kabaca aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

Uzmanlaşma

Modernleşme projesi ile tarih hız kazanmıştır. 18.yüzyılın son çeyreğindeki Amerikan ve Fransa devrimleri ile yurttaş, devlet gibi eski kavramlar yeni anlamlar kazanırken toplumsal süreç giderek büyüyün ve çeşitlenen boyutlar kazanmaktadır. Bu ise ilginç bir paradoksa yol açmıştır: siyasetle giderek daha fazla yönetilen toplum aynı zamanda giderek daha depolitize olmaktadır. Modernleşme projesinin önemli sonuçlarından birisi ise “devlet” in güçlenip, yaygınlaşması olmuştur. Toplamlar iyiden iyiye karmaşıklaşırken, kesimlerin birbirlerine bağımlılığı daha da arttı. Toplumsal alandaki gelişmelere ve taleplere cevap verebilmek için devlet organları genişlemeye, çeşitlenmeye ve uzmanlaşmaya başladı. Uzmanlaşma ise sıradan yurttaşların devlet ve hükümet üstündeki denetim ve kontrollerini gevşetmiş ve bu kontrol mekanizmasını seçim

Kamu yönetimi, özel sektörle organik bağları olan danışmanlarla dolarak, faaliyet alanını özel sektör yararına daralttı.

süreçlerine indirgemıştır.

Meşruiyetleri giderek şüpheli hale geldiği için siyasetçilerin eylem kapasiteleri düşmeye başladı. Ama en önemli husus, kamu yönetimine olan güvenin kırılması oldu. Neoliberal söylem, devletin yeterli uzmanlığa, değişime hızlı cevap verme esnekliğine sahip olmadığı altını çizerek saldırdı. Kamu yönetimi, özel sektörle organik bağları olan danışmanlarla dolarak, faaliyet alanını özel sektör yararına daralttı. Danışmanlık kurumu sadece uygulamaya yönelik olarak değil ama politika yapıcı olarak da siyasal gündemi belirlemeye başladı. Eleştirmenlerin “görünmez hükümet” diye kavramlaştırdığı bir süreç ortaya çıktı. Bu süreç, kamu tarafından gözlemlenebilecek yerlerin dışına konuşlandırılmış boyutları kapsar. Ve maalesef, politika oluşturma sürecinin de çok büyük bir bölümünü oluşturur.

Bugün demokrasinin yaşadığı temel sorun, devlet aygıtının demokratik niteliğinin temsilciler ve temsil edilenler arasındaki ayrımı onaylayan uzmanlaşmış seçkinlerin belirlenmesiyle sonuçlanan seçim

prosedürüne indirgenmesinden kaynaklanıyor. Bunun yansıması ise, seçkinlerin denetiminin ve egemenliğinin artması, bilimselleşmesi ve ticari bir nesneye dönüşmesidir.

Neoliberalizm

İkinci Dünya Savaşı sonrası, siyasal süreç öncelikle iktisadi meselelerin etrafında dönmeye başladı. Devletin sinai kalkınmayı en iyi nasıl gerçekleştireceği, bu çabadan kaynaklanan yük ve avantajları kendi yurttaşları içinde nasıl paylaşılacağı konuları öne

da sağlık hizmetlerine, hapishanelere ve orduya kadar devlete düşen görevlerin büyük ölçüde özel sektöre kaymasını görüyoruz. Devlet iktidarı, her türden sermaye sektörüne doğrudan yardım ve borç kapatmaların yanı sıra vergi, çevre, enerji, emek, maliye ve para politikaları aracılığıyla sermaye birikimi projesine yardımcı olmaktadır.

Neoliberalizm, demokrasinin temellerine cepheden saldırıyor; anayasaya uygunluk, yasal eşitlik, siyasal özgürlük, siyasal özerklik gibi temel ilkelerin yerine kâr/maliyet oranları, verimlilik, kârlılık, etkililik gibi piyasa ölçümleri geldi. Neoliberal rasyonalite anayasal devlet dahil olmak üzere her kurum ve bireyi şirket modeline göre baştan şekillendirdi ve demokratik ilkelerin yerine girişimcilik ilkelerini geçirdi.

çıkmıştır. 1974 petrol krizi ve takip eden neoliberalizmin önlenemeyen hegemonyası şirketleri siyasal alanın sözü geçen bir aktörü haline getirdi.

Şirketlerin gücü “demos”un siyasal yönetimin vaat ve uygulamalarını aşındırdı. Belli başlı demokratik rejimlerde büyük şirket ve devlet iktidarının iç içe geçtiğini tanık oluyoruz. Okullardan tutun

Küreselleşmenin ulus devletin egemenliğini aşındırması ve egemenlik gücünün ulus devletlerin elinden çıkması da demokrasiden uzaklaşılmasının nedenlerinden biridir. Ulus ötesi sermaye, insani fikir, kaynak, meta, şiddet, siyasal ve dinsel sadakat akışı ulus devletin bunlar üstündeki tekel konumuna ciddi biçimde gölge düşürmüştür. Devletler, küresel sermayeyi

Ulus Devlet

kendilerine çekebilmek adına amansız bir yarış içindeler.

Çok kutuplu bir dünyada, uluslararası ilişkileri yürütebilmenin ve saygınlığını sürdürebilmenin yolları, uluslararası kuruluşlar, ulus ötesi ittifaklar ve bölgesel organizasyonlardan geçiyor. Bu ise kademeli olarak ulusal egemenliğin bir üst hükümrana devredilmesine yol açıyor. Örneğin bir çok konu toplum ne düşünüyor diye bir kaygı taşımadan Avrupa Birliği normları diye yasalaşıp yürürlüğe konabiliyor.

Medya

Jurgen

Habermas, 20. Yüzyılda medyanın aracılığıyla şekillenen kamusal alanın bir kültürel tüketim alanı haline geldiği, kamusal tartışmanın bir yan sanayiye dönüştürüldüğünü ifade eder. Bu ise siyasal etkinliği büyük bir ölçüde söze ve görüntüye indirgemiştir. Siyasetin profesyonelleşmesi, kamuoyu yoklamalarının siyasal söylemi ve parti politikalarını şekillendiren başlıca araç haline gelmiştir. Bu da siyaset yapma biçimlerinin medyanın ve kamuoyu yoklamalarının mantığı içinde şekillenmesine yol açıyor. Bu durum, Thomas Meyer'in

ifadesi ile “medya demokrasisi”ne yol açıyor.

Kamuoyu yoklamalarının siyasetçiler üzerindeki baskın rolü, kamusal tartışmaların iletişim profesyonelleri aracılığıyla yürütülmesine yol açmış, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişki televizyon mesafesine inmiş ve siyasal ve toplumsal gerçeklik medya dolayımıyla inşa edilen bir olguya

Siyasette içerik geri plana çekilip, liderler ön plana çıkmaya başlamıştır.

dönüşmüştür. Bunun sonucu ise siyasetçilerin eylemlerini değerli kılmak için medyanın mantığına uymak zorunda kalmalarıdır.

Siyasette içerik geri plana çekilip, liderler ön plana çıkmaya başlamıştır. Siyasette görsellik temel bir değer haline gelmektedir. Bu süreç, ürün pazarlama yada marka yönetiminin farklı olmamaya başlamıştır. Yurttaşlar adeta birer izleyiciye dönmüştür. Gösteri artık sadece

medyada değil, seçim meydanlarında da temel bir unsur olmuştur. Gösteri artık düşünmeye ilişkin araç ve yöntemlerden değil, en çok ilgi çekeceği düşünülen çatışmalardan beslenmektedir. Siyasetçilerin hem içerik hem üslupları bu gösteriye uygun hale getirilmiştir. Modern kitle iletişim araçlarının gündem saptama ve gündem inşa işlevleri burada özellikle belirgin bir rol oynuyor. Artık geçerli olan hakikat değil “rating” olmuştur.

Siyasal hayat gitgide medya ve pazarlama başarısına indirgenmektedir.

Medya toplumlarında siyasetin doğasında kaymalar olmuştur. Kitle iletişim araçlarının siyasal sistemi, politikaların seçimi ve şekillenmesi ve bütünsel siyasi süreci etkileme biçimi çok kapsamlıdır. Bunun sonucu ise siyasi partilerin etkilerinin azalması olmuştur. Ayrıca, siyasi iletişimin yozlaşması seçim politikalarının giderek kişiselleşmesine yol açtı.

Demokrasinin en önemli simgesi özgür seçimler pazarlama sirkine dönmüştür. Siyasal hayat gitgide medya ve pazarlama başarısına indirgenmektedir.

Demokratik ilkelere göre marka tanıtmayı bilen halkla ilişkiler uzmanlarının paketledikleri tek şey adaylar değil; siyasal politikalar ve gündemler de kamu hizmetinden ziyade tüketilecek ürünler gibi pazarlanıyor.

Sonuç

Siyaset ve idare (hükümet) demokrasi öncesi zamanların karakteristiğine benzer biçimde yeniden gitgide ayrıcalıklı elitlerin denetimine geçiyor. Modernliğin haylaz çocuğu uzmanlaşma toplumsal ve siyasal konuları siyasal ve kamusal alanın dışına çıkararak “demos”tan uzaklaştırıyor ve meşruiyet tabanı olan “demos”u iktidarsızlaştırıyor.

İçinde bulunduğumuz durumu “post demokrasi” diye kavram-

laştıran Colin Crouch, şöyle bir betimleme yapar: Post demokrasi fikri demokratik

bir momentten sonra sıkıntı hüsrana ve hayal kırıklığı gibi duyguların bastırıldığı güçlü azınlık çıkarlarının siyasal sistemin kendileri için çalışmasını sağlama konusunda sıradan insanların oluşturduğu kitlenin çıkarlarından çok daha aktif olduğu, siyasi elitlerin halkın taleplerini yönetme ve manipüle etmeyi öğrendikleri ve halkın tepeden yönetilen tanıtım kampanyalarıyla oylarını konusunda ikna edilmek zorunda olduğu durum.*

Demokrasi 200 yıl boyunca el ele yürüdüğü kapitalizme artık ayak uyduramıyor. Son 50 yılda pasifleştirdiği “demos”a yeniden iktidar vermek zorunda. Demos artık seçimden seçime törensel bir aktör olmaktan çıkarak aktif ve yapıcı fail-yurttaş olmak durumundadır. •

Osmanlı Devleti'nde Hukuk

Yazan: Av. BURCU TAYANÇ

Hukukun ve Hukuk devleti kavramının tüm geçmiş dönemleri düşünürleriyle birlikte inceledikten sonra geçmiş tarihimize yer alan Osmanlı Devleti hukuk sisteminin gelişmelerini de paylaşarak isterim;

Osmanlı İmparatorluğu idaresindeki hukuki yapıya Osmanlı hukuku denir. Genelde çok kültürlülüğe uygun yargılama usulüyle öne çıkar. Hukuk anlayışı şer'i ve örfi olmak üzere iki temelde incelenmektedir.¹

Osmanlı İmparatorluğu varlığı süresince birçok hukuk düzenini sentezlemiş ve Osmanlı hukukunu oluşturmuştur.

Osmanlı'da kadılık

Kanun, genellikle laik bir düzene sahiptir. Kanun, Şeriatla, yani dini hukukla beraber yürütülmekteydi. Hukuk kuralları yerel özelliklere göre de esneklik gösteriyordu.

Toprakların yönetimi ve sivil düzen konusunda yerel idareye haklar tanı-
mıyordu. Böylelikle imparatorluk
içindeki birçok unsurun adalet anla-
yışına cevap veriliyordu. Osmanlı
İmparatorluğu'nun kompleks yapısı
yeni kültürlerin uyumuna yöne-
lik kanun hareketlerini gerektir-
mişti. Kültürel ve dini farklılıklar
"millet" anlayışıyla imparatorluğa
uygun hale getirildi. Batılı tarzda
ilk medeni hukuk, Mecelle'dir.
Tanzimat Fermanı'yla (1839) tüm
vatandaşların temel hakları güvence
altına alınır. 1856 Islahat Fermanı
ile karma mahkemelerin kurulması
kabul edilir. Abdülaziz döneminde
Divan-ı Ahkam-ı Adliye (Yargıtay)
adlı bir yüksek mahkeme kurul-
muştur. 1878'de de hukuk alanında
uzman ihtiyacını karşılamak amacı
ile Mekteb-i Hukuk-i Şahane
(Hukuk Fakültesi) kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Şeri Hukuk

Bunlardan biri, doğrudan
doğruya Kur'an, Sünnet, İcma ile
Kıyas gibi ana kaynaklara dayanan
ve fıkıh kitaplarında derlenmiş
bulunan normlardır ki, bunlara
"şer'î hükümler", "şer'-i şerif" veya
"şer'î hukuk" adı verilir. Buna göre
şer'î hukuk, İslâm hukukunun ana
kaynaklarına ve bu arada hukuk-
çuların bu kaynaklara istinaden
"Fıkıh Usûlü" ilmindeki esaslar
dahilinde yapmış oldukları icthad-
lara² dayanır. Osmanlı kanunnâme-
lerinde şer'î hukuk ifadesi yerine
"şer'î" veya "şer'-i şerif" terimleri
kullanılmaktadır. Şer'î hukuk

Osmanlı hukuk nizamının esasını teşkil eden İslâm hukukunda, gerçek anlamıyla kanun koyucu Allah'tır. Başka bir ifade ile onun ilahî irâdesidir.

kavramı, geçerliliği için hiçbir kişi
veya kuruluş tasdikine (onayına)
ihtiyaç göstermez. Bu bakımdan o,
fıkıh kitaplarında derlenmiş bulu-
nan hukukî hükümleri ifade eder.
Osmanlı hukuk nizamının esasını
teşkil eden İslâm hukukunda,
gerçek anlamıyla kanun koyucu
(şâri') Allah'tır. Başka bir ifade ile
onun ilahî irâdesidir.³

Bunun dışındaki yasama kaynak-
larına gerçek anlamda kanun
koyucu nazarıyla bakılmadığı
gibi bunlar, ilahî iradeye uygun
hukukî hükümleri tesbit etme
kaynağı olarak görülmektedirler. O
halde Osmanlı hukukunun gerçek
anlamda kanun vâzı Allah, bu ilahî
hükümleri tebliğ eden de Hz. Pey-
gamber'dir. "Bütün işlerinde şeriat
ile örf ve âdet hukukunu uygulayan
Osmanlı İmparatorluğu, İslâmî bir
devlet idi." Dönemin anlayış, şart
ve imkânları göz önüne alındığında
Osmanlı'nın, başka türlü hareket
etmesi de pek düşünülemez.⁴

Osmanlı devleti, esas itibarıyla şer'î hukuka dayalı bir devletti. Fakat siyasî, idarî ve hukukî bazı zorunluluklar sonucu örfî hukuk diye ikinci bir hukuk sitemini daha kullanma ihtiyacını hissetmiştir. Bununla beraber devlet, bunun şer'î hukukla çatışmamasına itina gösteriyordu. Aksi bir uygulama, hukukî hayatta çekişmelere yol açardı. Bu sebeple şer'î ve örfî hukuka bakıldığı zaman bunların birbirleri ile çatışan veya rekabet eden iki ayrı hukukî yapı değil, birbirleri ile uyum içinde oldukları görülür. Her şeyden önce örfî hukuk, şer'î hukukun bazı hükümlerini ortadan kaldırmak veya değiştirmek iddiasıyla ortaya çıkmış değildir. Aksine şer'î hukukun tanıdığı yetki çerçevesinde veya bu hukukun düzenlenmemiş bulunduğu alanlarda hüküm koyması söz konusudur.⁵

Osmanlı Pâdişahları, şer'î hukukun ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunduğu alanlarda kanun koymamaya itina gösterdikleri gibi, diğer alanlarda da şer'î hukukun genel prensiplerine ters düşmemeye gayret ediyorlardı.

Osmanlı Devleti'nde Örfî Hukuk

İslâm hukukunun ikincil delillerinden biri olarak gördüğümüz örf, insanlar arasında tanınmış, beğenilmiş, alışkanlık haline gelmiş ve duyulduğunda hatıra başka anlamlar gelmeyecek derecede özel bir mana taşıyan toplum tarafından kabul görmüş hal, hareket, söz ve davranışların bütünü olarak

tanımlanmaktadır. Âdetle eş anlamlı olan örf, “aklen ve fiilen iyi kabul edilen, selim akıl sahipleri yanında kötü sayılmayan şeydir” şeklinde de tarif edilmektedir. Örfî hukuk, aynı zamanda Osmanlı padişahlarının irâde ve fermanlarına dayanan ve modern anlamda kanunilik özelliği taşıyan hukuk normlarıdır.

Şer'î delillerden ve İslâm hukukunun temel kurallarından birine aykırı olmayan örfün, hüküm çıkara-

Osmanlı Devleti'nde, ilk örfî vergi Osman Gâzi döneminde bir Germiyanlı'nın talebi üzerine alınan Pazar Vergisi'dir.

rırken dikkate alınması gerekir.

Kuruluşundan itibaren, devletin her tarafında şeriata uygun bir biçimde uygulandığını gördüğümüz örf ve âdet kaideleri, pâdişahın keyfî isteklerinin bir sonucu değildir.

Osmanlı Devleti'nde, ilk örfî verginin, Osman Gâzi (1299-1324) döneminde bir Germiyanlı'nın

İslâm hukukunun kaynaklarından biri olduğunu gördüğümüz örf, Osmanlı devletinde şer'î hukukla birlikte asırlarca uygulanmıştı.

talebi üzerine alınan Pazar Vergisi olduğu, başlangıçta Osman Gâzi'nin bu adama kızdığı, ancak daha sonra böyle bir uygulamanın eskiden beri var olduğunu ve hükümdarlara ait bir âdet olduğunu öğrenince alınmasına rıza göstermiştir. Böylece örfî hukukun sadece Osmanlı Devleti'ne has olmayıp diğer İslâm devletlerinde de mevcut olduğu ve ortaya çıkışının Osmanlıdan çok daha öncelere gittiği anlaşılmaktadır. Osman Gâzi'nin bu uygulaması, Osmanlı Devleti' nin kendinden önceki örf ve âdetleri hemen ortadan kaldırmaya çalışmadıklarını da göstermektedir.

Osmanlılar, feth ettikleri ülkelerin hukukî yapılarını birden bire değiştirip yerleşik halkı tamamen yabancı olduğu bir vergi ve buna bağlı bir hukuk sistemiyle baş başa bırakmak yerine mevcut hukukî örf ve âdetleri belli bir süre için yürürlükte bırakmayı daha uygun görmüşlerdir. Böylece zaman

içerisinde bölgeyi Osmanlı hukuku ile bütünleştirmeyi hukuk realitesi açısından daha elverişli görmüşlerdir.⁶

İslâm hukukunun kaynaklarından biri olduğunu gördüğümüz örf, Osmanlı devletinde şer'î hukukla birlikte asırlarca uygulanmıştı. Üç kıtaya hâkim olmuş bir devletin, çeşitli din, mezheb, örf ve âdetleri bulunan kavimleri sınırları içinde barındırmasından dolayı, örfî hukukun şer'î hukukla birlikte çokça kullanılması normal karşılanmalıdır. Osmanlı hukukçularına göre örfî kanunlar şu esasları ihtiva etmelidirler:

1. Şeriatın dışında kalmış bir durum ortaya çıkmış olmalı.
 2. Müslümanlar arasında buna dair yaygın bir âdet veya telakki yaşamalı.
 3. Hükümdarın iradesi buna bağlı olmalı.
 4. Bu hüküm, İslâm cemaatinin hayrına ve adâlete uygun olmalıdır.⁷
- Bilindiği gibi Örfî hukuk, bir anda değil, uzun bir zaman diliminde ve ihtiyaca göre yavaş yavaş şekillenmiştir. Bu şekillenme sırasında özellikle arazi ve vergi hukuku alanlarında mevcut örf ve âdetler ile yerel şartlar göz önüne alınarak bütün ülkeye uygulanan tek bir kanun yerine, her bölgenin coğrafi, ekonomik, sosyal ve hatta dinî şartlarına uygun kanunları hazırlanmıştır. Bu kanunlar, o bölgenin “Tahrir Defterleri”nin başına güzel ve okunaklı bir yazı stili ile kaydedilmiştir. Böylece

zaman içerisinde oluşup gelişen bu esaslar, çeşitli pâdişahlar döneminde genel kanunlar halinde bir araya getirilmiştir. Hükümdarlar tarafından konulan hukukî esasların genel kanunnâmeler halinde bir araya getirilmesinin ilk defa Osmanlılar ile başladığı bilinmektedir.

Gerek resmî, gerekse özel tedvinler şeklinde ortaya çıkan bu kanunnâmelerin Osmanlı hukukunun düzenli uygulanmasında önemli rolleri olmuştur. Özel tedvinlerin mevcudiyeti ve Osmanlı hukukunun işleyişinde müsbet bir rol oynamaları ilk bakışta yadırganabilirse de bunların belli bir konuda çeşitli şekiller altında resmi çıkarılan kanunları bir araya topladığı göz önüne alınırsa, resmî nüshalardan çok farklı olmadıkları ve kadıların büyük ölçüde uygulama kolaylıkları sağladıkları kabul edilir.

Osmanlı Devleti'nde Adalet İşleri (Mahkeme)

Şer-i mahkemeler, Cemaat

mahkemeleri, Konsolosluk mahkemeleri ve 19. yüzyıldan itibaren Batılı tarzda mahkemeler tarafından yürütülmüştür. Davalara kadı bakardı.⁸ Mahkeme binası kadının evi olabildiği gibi kentin camisi yanındaki bir mekan da olabildi. 19. yüzyıl ortalarına kadar İstanbul kadısının belli bir mahkeme binası yoktu. Kadı'nın hususi konağı mahkeme olarak kullanılmaktaydı. Ancak 1837'de Bab-ı Meşihat ya da Şeylülislam Kapısı olarak anılacak Etmeydanı'ndaki bir bina ile kadı anonim bir nitelik kazanmıştır.

Kadılar görevlendirildikleri kaza sınırları içerisinde idari ve hukuki olarak padişahın temsilcisi durumunda bulunmuşlardır. Kendilerine verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan kadılar, özellikle klasik dönemde merkezi yönetim sisteminin uygulanmasında devlet mekanizmasının en önemli parçalarından biri olmuşlardır. Bununla birlikte İslam hukukunun tüm devlet çatısı altında uygulanmasında da temel görevi

Mahkemeler	Yargı Yetkisi	Alanı	En Yüksek Otorite
İslami Mahkemeler	Müslümanlar	Sivil / Ticari Ceza	Şeyhülislam
Topluluk Mahkemeleri	Gayrimüslim Milletler	Sivil / Ticari Ceza	Her Topluluğun En Yüksek Din Memuru
Konsolosluk Mahkemeleri	Yabancılar	Sivil / Ticari Ceza	Elçilikler
Karma (Ticari) Mahkemeler (1840)	Karışık	Ticari	Ticaret Nazırlığı
Laik Mahkemeler	Müslümanlar	Ticari / Ceza	Adliye Nazırlığı

üstlenmişlerdir. Fakat kadıların zamanla devletin içine düştüğü olumsuz durumlardan etkilenecek, yolsuzluk ve yetkilerini aşan faaliyetlere giriştiği de görülmektedir. Bu faaliyetler, Osmanlı Devletinin Tanzimat ile birlikte geçirdiği hukuksal dönüşüm ile birleşince kadıların yetkilerinde ciddi kısıtlamalara yol açmıştır. XX. yüzyılın başlarında kendilerinin ve başında bulundukları şer'i mahkemelerin yetkilerinin büyük ölçüde ellerinden alınmasına rağmen, Osmanlı Devleti yıkılana kadar kadılık kurumu ayakta kalmayı başarmıştır.⁹

Farklı Mahkemeler¹⁰

İslam hukukuna göre idare edilen Osmanlı Devleti'nde mahkeme tek hakimden oluşmaktaydı. Birden çok hakim olması yasaktı. Kadı ise yargılamaya esnasında tek başına görev yapmaktaydı. Kadının yalnızca bir "danışma meclisi" bulunmasına iizin verilirdi. Jüri olarak orada bulunan kişilere de yalnızca bakmakta olduğu davanın tamamı hakkında değil de konu hakkında danışabildirdi. Buna "maşveret" adı verilirdi. Yargılama ve karar verme yetkisi ve sorumluluğu yalnızca kadı ile sınırlı kalmaktaydı. Duruşmalar açıkça görülmeliydi. Açıkça görülmeyen duruşmalar şaibeli sayılırdı. Yalnızca davacının farklı bir mezhebe ya da dine mensup olması halinde kendi kurallarına göre yargılanabilirdi. Kadı yakınları hakkında karar veremez ve

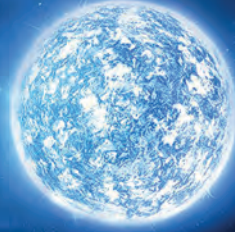
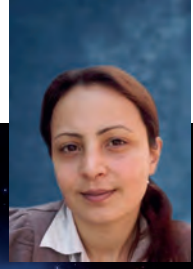
hasta ya da bitkin değilse davaları görmekten kaçınamazdı. Davanın tatil veya gece vakitlerine denk gelmesi, davalara bakmaktan kaçınamaz, bu durumu değiştirmezdi. Davanın görülmesi esnasında ve devamı boyunca karar verilmeye kadar kadının dava ile ilgili kişilerle münasebette bulunması da kesinlikle yasaktı. •

Kaynakça:

- 1- <http://www.wikipedia.org>
- 2- Yasada veya örf ve âdet hukukunda uygulanacak kuralın açıkça ve tereddütsüz olarak bulunmadığı konularda, yargıcı veya hukukçunun düşüncelerinden doğan sonuç.
- 3- Osmanlı Devletinde Din Ve Hukuk, Sf.63, Prof.Dr. Ziya Kazıcı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
- 4- Ahmet Akgündüz, "Osmanlı Kanunnâmelerinin Şer'i Sınırları", Osmanlı, VI, 402.
- 5- Aydın, "Osmanlıda Hukuk", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, I, 384.
- 6- Ömer Lütfi Barkan, "Kanunnâme", İA, VI, 194.
- 7- İnalıcık, agm. AÜ. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, XIII / 2, 104.
- 8- Kadıların bir yerde görev süresi genel olarak 2 yıldır. Fakat bu süre dilerse uzatılabilir. Uzatma durumu 1038 tarihli kazasker ruznamesiyle örneklendirilmiştir. Ancak her zaman 2 yıllık süre uygulamada kesinlik kazanmamıştır. Osmanlı kadılarının sahip oldukları yetki ve ayrıcalıkları değerlendirilmediği tarihçiler farklı düşüncelere bürünmektedir. Şüphesiz devlet sınırlarının genişlemesi sonucu imparatorluk vaziyetine erişince bir takım aksaklıklar, sorunlar yaşanmıştır. Bu aksaklıklar ve sorunlar kadılık kurumuna sıyrayınca kadılar devlet adamlarının ve ayanların etkisi altına girmişlerdir. Osmanlı kadısının taşra yönetimindeki rolü ise Osmanlı kadısının kendine mahsus durumu maddeler halinde açıklanmaktadır. Osmanlı kadılarının diğer İslam devletlerine nazaran otorite ve yetki bakımından daha geniş ayrıcalıklara sahiptirler. Kadılara yardımcı kişiler de yer almaktadır. Bunlar; önce naibler olup sonrasında ise kadının diğer yardımcıları olan subaşı, yasağcılar, kale dizdarları ve muhtesiplerdir. Vali ile kadıların arasında sıkı işbirliği bulunmaktadır. Prof. Dr. İlber Ortaylı'da bu işbirliğinin iki tarafında birbirine olan ihtiyacından doğduğunu savunmaktadır. Prof. Dr. Ortaylı ilgili eserinde (Hukuk Ve İdare Adımı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı İlber Ortaylı İstanbul, Kronik Kitap Yayınları, 2016) mahkemelerin genellikle kadıların evlerinde görüldüğünü bugünkü gibi adli binaların mevcut olmadığını dile getirmektedir. İlk adli binaları da 19. yy ortalarında kurulmuştur.
- 9- Osmanlı Devleti'nde Kadı Ve Şer'i Mahkemeler -Araş. Gör. Abdülkadir Erçin
- 10- www.wikipedia.org

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

En tehlikeli noktadayız:

Gezegensel Bir İntihar mı

Evrenin genelindeki kozmik ölçekli enerjiler söz konusu olduğunda, henüz çocuk konumundayız. Bunu, dünyamıza vuran güneş ışığını ele aldığımızda dahi idrak edebiliriz. Güneşten aldığımız toplam enerji miktarı, dünyanın tüm enerji üretiminden çok daha büyüktür. İşte böylesine ilkel durumdayız.

Bununla birlikte
Sovyet Astrofizikçi

Tip 1'e Geçiş mi?

Nikolay Kardaşev, yıldızlardan aldığımız enerji miktarına dayanarak

uygarlıkları derecelendirmeyi denedi. Örneğin Tip 1 uygarlığı dünya üzerindeki tüm enerjiyi, makine-lerine ve şehirlerine enerji sağlamak için

Nikolay
Kardaşev

Michio Kaku

kullanan bir uygarlık olacaktır. Tip 1 uygarlık dediğimiz, Buck Rogers ya da Flash Gordon'a benzeyen gezegensel bir uygarlıktır.

Bu birinci dönüm noktasına ulaşmanın, belki de 100 yıl uzağındayız. Başka bir ifadeyle, biz güneşin enerjisini kullanmanın çok uzağında olan bir Tip 0 uygarlığıyız. Makinelerimize enerji sağlamak için ölü bitkileri, petrol ve kömürü kullanıyoruz. Fakat 100 yıllık bir zaman içinde dünyanın enerji üretimi, yeryüzüne vuran

güneş ışığının toplam miktarıyla karşılaştırılabilir ölçüde olacak.

Tip 2 uygarlık ise yıldızlarla ilgili. Bu uygarlıklar yıldızları kullanarak çok fazla enerji tüketirler. Tip 2 uygarlığının, enerji üretimimizin yıllık yüzde 3 arttığından hareketle birkaç bin yıl ilerimizde olması muhtemeldir. Aslında Fizikçi Freeman Dyson, bir ana yıldız etrafına yerleştirilen devasa bir kürenin, muhtemelen bu yıldızın tüm ışığını çekebileceğini varsaydı. Bu Tip 2 uygarlığıdır ve bu varsayıma ise Dyson Küresi denilmektedir.

Tip 2'ye ulaştığımızda ölüm-süzsünüz demektir. Bilim alanında aleniyet kazanmış hiçbir şey bir Tip 2 uygarlığını yok edemez. Kuyruklu yıldızlar, göktaşları, depremler, hatta süpernovalar bile. Tip 2 uygarlığı, bir süpernovada bile hayatta kalabilir. Star Trek'teki Birleşik Gezegenler Federasyonu, bunun bir örneğidir. Star Trek, karakteristik bir Tip 2 uygarlığını yansıtır.

TİP 4 UYGARLIĞI

Galaksi ötesi güce sahip Tip 4 uygarlığı varsayımı da var. Bunun nasıl mümkün olabileceğini kendinize soruyor olabilirsiniz. Yalnızca gezegenler, yıldızlar ve galaksiler var. Galaksinin de ötesinde bir enerji kaynağı nasıl olabilir? Galaksiden daha büyük bir enerji kaynağı var ve buna "karanlık enerji" deniliyor. Aslında karanlık enerji evrenin enerjisinin yüzde 73'ünü, karanlık madde de evrenin enerjisinin yüzde 23'ünü oluşturur. Yıldızlar ise evrenin madde ve enerjisinin yalnızca yüzde 4'ünü meydana getirir. Uzak bir gelecekte belki galaksi ötesi enerjiyi, karanlık enerjiyi kullanmaya başladığımızda, belki de Büyük Patlama'nın enerjisini de kullanabileceğiz. Çünkü evrenin, karanlık enerji sayesinde genişlediğini düşünüyoruz. Galaksileri birbirinden ayıran bu görünmez enerji *-hiçbir şeyin enerjisi-* evrenin genişlemesini sağlıyor.

Tip 3 uygarlık, makinelerine enerji sağlamak için bütün bir galaksinin enerjisini kullanır. Empire Strikes Back, Tip 3 uygarlığına bir örnek olabilir.

Kardaşev Ölçeği'ne göre bir de galaktik özellikteki Tip 3 uygarlık vardır. Tip 2 uygarlıktan 10 ila 100 milyar kat daha güçlü olan Tip 3 uygarlık, makinelerine enerji sağlamak için bütün bir galaksinin enerjisini kullanır. Empire Strikes Back, Tip 3 uygarlığına bir örnek olabilir.

Tehlikeli olan, Tip 0 ile Tip 1 arasındaki geçiştir ve bizler de bugün bu noktadayız. Biz bir Tip 0 uygarlığıyız. Gereksinim duyduğumuz enerjiyi ölü bitkilerden, petrolden ve kömürden sağlıyoruz. Fakat ne zaman Tip 1 durumuna ulaşacağımızı hesaplayabiliriz. Bu hesaplamamızın sonucu, yaklaşık yüz yıl içinde gezegensel uygarlık (Tip 1) durumuna geleceğimiz yönündedir. Yeryüzünün bütün enerji üretimini kullanabilir Yeryüzündeki yaşamı silip yok edecek kimyasal ve biyolojik silahlarımız var.

konumda olacağız. İklim koşulları, depremler ve yanardağları kontrol edebileceğiz. Gezegensel olan her şeyi kontrol edebileceğiz.

Tehlikeli dönem günümüzdür. Çünkü halen içimizde vahşilik taşıyor, tüm hırsları içimizde barındırıyoruz. Çevremizi saran mezhepsel, köktenci fikirlerin hepsi varlığını sürdürüyor. Ayrıca nükleer silahlara da sahibiz. Yeryüzündeki yaşamı silip yok edecek kimyasal ve biyolojik silahlarımız var.

Bu yüzden de bugün dünyada iki yönelimin olduğunu görüyorum.

İlk yönelim, çok kültürlü, bilimsel ve hoşgörölü bir topluma doğru. Ve gittiğim her yerde, böyle bir yönelimin başlangıç aşamalarını görüyorum. Örneğin internet. İnternet nedir? Pek çok insan internet konusunda yazıp çizdi. İnternet üzerine

İnternet,
Tip 1 iletişim
sisteminin,
gezegensel
bir iletişim
sisteminin
başlangıcıdır.

yazılmış milyarlarca cümle var. Fakat bir fizikçi olarak bana göre internet, bir Tip 1 iletişim sisteminin, gezegensel bir iletişim sisteminin başlangıcıdır. Dolayısıyla bizler, gezegensel bir iletişim sisteminin, bir Tip 1 teknolojisinin

doğuşuna tanık olma ayrıcalığını yaşıyoruz.

İngilizce, Tip 1 dilin başlangıcıdır. Dünyanın neresine gidersem gideyim, insanların İngilizce konuştuğunu görüyorum. Çünkü İngilizce bilim, teknoloji ve iş dünyasının

ortak dili.

Hepsi

İngilizce

konusuyor.

Yeryüzünde

ikinci dil

olarak konu-

şulan dillerin

ilk sırasında

İngilizce yer

alıyor.

Peki Avrupa Birliği nedir?

Avrupa Birliği, Tip 1 ekonominin başlangıcıdır. 10 bin yıl önce buz eridiğinden beri birbirlerini katleden Avrupa ülkeleri nasıl bir araya geldiler ve farklılıklarını bir kenara bırakarak Avrupa Birliği'ni

kurdular? NAFTA'yla rekabet etmek için. Dolarıyla Tip 1 ekonominin başlangıcını da görmeye başlıyoruz.

Ayrıca Tip 1 kültürün başlangıcını da görüyoruz. Nereye gitsem radyoyu açtığımda rock müzik ya da rap müzik duyuyorum. Gençliğin müziği şimdiden gezegensel, yeryüzünde sınır tanımayan bir konumda. Gittiğim her yerde üst düzey bir modanın

Terörizmin aslında karşı durduğu şey, çok kültürlü, hoşgörölü bir bilimsel topluma yönelmemiz. Bunu istemiyorlar.

yükselişini görüyorum. Chanel, Gucci çantalar... Gezegensel bir modanın doğuşuna tanıklık ediyoruz. Diğer taraftan spor; bir olimpiyatlara bakın, bir de futbola. Spor denilen bir kitle ateşleme yönteminin, tüm yeryüzünü birleştiren gezegensel bir ateşleme yöntemine dönüşmesinin başlangıcını görüyoruz. Bu yüzden ne zaman elime bir gazeteyi alıp baksam, gazetede gördüğüm her başlık Tip 1 uygarlık bilgisinin doğum sancılarına işaret ediyor.

Bununla birlikte yine gazeteye her baktığımda, bunun tam aksi bir yönelimi de görüyorum. Terörizm nedir? Terörizm, bu tür bir Tip 1 uygarlığı oluşturulmasına karşı tepkidir. Teröristlerin büyük bölümü bunu açıkça söyleyemiyor. Benim neden bahsettiğimi bile bilmiyorlar. Fakat karşı durdukları şey modernizm değil. Aslında karşı durdukları şey, çok kültürlü, hoşgörülü bir bilimsel topluma yönelmemiz. Ve bunu istemiyorlar. Bilimi değil, dine dayalı yönetimi istiyorlar. Çok kültürlülüğü değil, tek kültürlülüğü istiyorlar. Yani içgüdüsel olarak, bir Tip 1 uygarlığına doğru gidişimizden memnun değiller. Peki hangi yönelim galip gelecek? Bunu bilmiyorum ama bir Tip 1 uygarlığı olarak yükselmemizi umut ediyorum.

Uzay boşluğunda akıllı yaşam formları arıyoruz. Henüz bula-bilmiş değiliz. Galakside Tip 1

Avrupa
Birliği, Tip 1
ekonominin
başlangıcıdır.

türü uygarlıklar olağan olmalı. Toplumun kendi tarihinde ilk kez gezegensel ölçekteki bir intihara kalkışma kabiliyetine Tip 0 kademesindeyken sahip olması nedeniyle, belki de yalnızca birkaçı Tip 1'e geçmeyi başarabilir. Bazı insanlar sırf bu sebeple, Tip 0 uygarlıkların daha olağan olduğunu varsayıyorlar. Uzay boşluğuna baktığımızda dünya dışı varlıklar göremememizin nedeni belki de budur. Belki de onlar başaramadılar. Belki bir gün yıldızlararası uzay gemilerimiz olduğunda ve onları ziyarete gittiğimizde, yaşadıkları nükleer savaş nedeniyle ışın saçan atmosferlerini göreceğiz. Çünkü yaşadıkları nükleer savaş nedeniyle sera etkisi kontrolden çıkmış ve bu yüzden atmosferleri artık yaşamı sürdürmeyecek denli ısınmıştı.

Belki uzay boşluğuna doğru yolculuk yaptığımızda, Tip 1 uygarlığı olmayı başaramamış böyle bir uygarlığa ait ölü bedenlerle karşılaşacağız. Kim bilebilir? •

sabriyeasirbd@gmail.com

Kaynaklar: Fizikçi ve Futürist Prof. Dr. Michio Kaku, "The Energy of the Future" ve "Will Mankind Destroy Itself"

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Agnostik (Fr.)
a-Karmakarışık
b-Bilinmezci
c-Özgü anlatım
d-Başkalaşım

2 Firkete (İta.)
a-Yelkenli gemi
b-Uzun bluz
c-Önemi ni
yitirmiş
d-Saç tokası

3 Kanalize (Fr.)
a- Kovuşturmak
b-Kimyasal tepkime
c-Yönlendirilmiş
d-Uyku durumu

4 Gidon (Fr.)
a-Yönelteç
b-Kauçuk parça
c-Müzik aygıtı
d-Dokuma tezgahı

5 Hartuç (Fr.)
a-Eski kafalı
b-Silmetaş
c-Barut kesesi
d-Toprak kap

6 Floş (Fr.)
a-Poker terimi
b-Dikiş iğnesi
c-Çok modern olan
d-Bükümsüz iplik

7 İskandil (İta.)
a-Denizbilimi
b-Camlı balkon
c-Su motoru
d-Derinlik ölçümü

8 Kalantor (Fr.)
a-Varlıklı kimse
b-Soyutlama
c-Kaba, saldırgan
d-Asalet unvanı

9 Karnika (Lat.)
a-Deniz feneri
b-Arı cinsi
c-Pervane
d-Akü başı

10 Legal (Fr.)
a-Açık yürekli
b-Yöntem, kural
c-Yasal olan
d-Koşula bağlı
olmayan

11 Semantik (Fr.)
a-Sinir bozukluğu
b-Anlam bilimi
c-İleri görüşlü
d-Cana yakın

12 Majör (Fr.)
a-Planlı ekonomi
b-Gramafon plağı
c-Pamuklu bez
d-Büyük, önemli

13 Palamar (Rum.)
a-Kalın halat
b-Akciğer zarı
c-Küçük makara
d-Uçurtma kuyruğu

14 Prototip (Fr.)
a-Molekül yapısı
b-Yapay reçine
c-Yarış atı
d- İlk örnek

15 Rölöve (Fr.)
a- Renk körlüğü
b-Yoğunluk ölçer
c-Kıvrık şapka
d-Artı
elektrot

(Fr.) Fransızca, (İta.) İtalyanca

Yanıtlar:
151.
sayfada

Bir dengeler manzumesi: İnsan

*“Hiçbir şey insan için “ölçüsüz eleştiri” veya
“aşırı övgü” kadar zararlı olmaz.” Goethe*

Yazan: BERK YÜKSEL

İnsan, bir dengeler manzumesidir. Her konuda, her alanda dengede gelişir, dengede dinamik olarak döner. Yaşam mutlak bir denge oyunudur. Uçlara savrulmayıp her yönü keşfeden yoluna devam edebilir. Yatay ve dikey gelişme ancak bir arada olursa birbirlerini tamamlayarak bir yolculuk söz konusu olabilir. Aksi savrulmadır. Savrulma belki anlık mutluluk getirebilir lakin bu bir yolculuk değildir.

Tamamlanma her zaman dengede oluşabilir. Ölçülü bir hayat kantarı da eline almak ile yaşanır. Kantar elbette her zaman sabit bir veriyi gösterecek değildir zira insan yolunda yalpalayabilir. Bir adımı karanlıktan yana bir adımı aydınlıktan yana atarken kusursuz griyi bulamaz. Belki de asla bulamayacaktır lakin hedef işte bu yolda bizzat olmaktır. Yolda kendi dışında bir insana biat söz konusu ise o

yol zaten yol değildir. Evren birer dengeler manzumesidir. Bunu idrak edip her yönü ile tanışıp, eksiklerini ve fazlalarını idrak eden, kendinden yaşarken yeni bir üst “ben” yaratabilen, kendini gerçek anlamda tanıyan ancak bütünlenemez. Ruhsal yönünü görmezden gelen ya da maddeye burun kıvrıran birin iki ucudur. Yaşamın anlamı fark edilen bu tılsımlı bireysel dengenedir.

Her bireyin sonsuz yolculuğunda durakları ona özgü olduğundan, eksikleri de farklıdır. Dolayısıyla her yol kişiye özel olduğundan onun kayıp hazinesini de ondan başka hiç kimse ona altın tepside sunmaya-caktır.

Denge hem insanın iç âleminde hem de dış âleminde gerçekleştirilir. Uçların iç âlemi de dengesizdir. İnsan melek değildir, şeytan da değildir; ancak ikisinin de potansiyelini içinde barındıran bir varlıktır. Önemli olan hangisine nasıl yatırım yapıldığıdır. Kendi gibi olan insanlar dengeli, özgün insanlardır, sıradan insanlar değil.

Denge bir değersizleşme, zayıflık, bir tavırsızlık değil başlı başına en zor tavidir. İki yönlü, iki tabiatlı insanın iki yönünü bir potada birleştirmesidir bu. Çekiştirilmeye izin vermemek ve kendi kaderinin dizginlerini ele almaktır.

İki ucu aynı ruha sığdırmaktır. Bilginin peşinde ruhunu yitirmeyen, mistiklik aşkına kendini kaybetmeyen bir “Üst İnsan”.

İnsanoğlunun temel trajedisi zaten varlığının bu iki kutuplu yapısıdır. Aklı ile kalbi, duygusu ile bilgisi kişiyi ayrı uçlara çeker...

Hayatın anlamı işte bu dengenin hayata yansımasıdır. Kişi kendi üzerine çullanan iki ucu yani “egonu öldür” cümler ve “ölümünden

korkuyorsun” cümlerden özgürleşerek ve onlardan öğrenerek yol alır. Dengeyi görünür kılan zaten bu zıtlıklardır. Denge bir atalet, kontrol hastalığı, sıradanlık, huzur değildir. Bitemeyen mücadeledir. Zamanın ve mekânın bir nevi dışına çıkıştır. İç içe geçmiş sözde iki

karşıtın birleşmesidir.

Siyahtaki beyaz, hiçlikteki ebedi sonsuzluk, aydınlıktaki karanlık; kaostaki düzen. Kararsızlık ve kaostan kozmosu yaratabilmektir asıl mesele. Yol, o yolu alabilmek için dengeyi gözetken bir çaba sarf edene kolaylaşır. Hiçbir parçasını yakmadan, öldürmeden, ama rehabilite ederek, rektifiye ederek, arındırarak bir yönü diğerine makbul görüp seçerek değil, onu da kendine katarak ve tamamlanarak altın orta yolda yol alınır...

“Yumuşak olma ezilirsin, sert olma kırılırsın.” Victor Hugo •

Kısa süre önce aramızdan ayrılan
Enver Ercan şairdi, yazardı ve
edebiyat denizinde yolculuğa
çıkanların kılavuz kaptanlarındandı.

Edebiyattan Geldi Edebiyata Gitti.

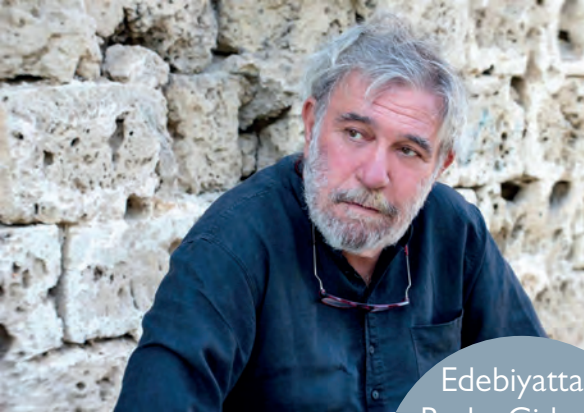
Türkiye'nin neresine giderseniz
gidin eğer orada edebiyattan
bir filiz varsa ona uzanan el Enver
Ercan'dı. Edebiyatın babasıydı.
Ayrım gözetmeksizin hak ve adalet
temelinde Ekmeęi, suyu blşrce-
sine varlığını, kazancını, emeğini,
bilgisini, deneyimini, zamanını
paylaştı herkesle. Bayrağı yıllar
nce bu konuda öncülük yapan
Yaşar Nabi Nayır'dan aldı.

Çok zor koşullarda varoluş
savaşımı verdi Ercan:

"Ne zaman o günler aklıma gelse, / Hâlâ bir hoş olurum. / Siz fakir semtlerin, fakir çocukları / Eksik yaşamışlığınızı içimde duyup burkulum. / Çektiğim sıkıntı, yaşadığım hayat / En azından bir kürek mahkûmununkine eş / Fakat yine de gözümde dünya bir, / Bütün insanlar kardeş. / Oysa kahretmeye kalksam, / Ne sebepler var. / Ama içimdeki bu insan sevgisi, bu inanç / Daha ne derterli savar / Gün oldu kuru ekmeğe yedim, / Gün oldu sıcak bir çorba gördü midem. / Uçuru-

/ Yapamadıklarını da yapabilirlerdi, / Hiç değilse onu düşünüp sevindim. / Hiç sevmezdim soğuğu, / Ama kışı değil. / Hiç sevmezdim kötülükleri, / Ama insanları değil. / Cebimde taşırdım şiirlerimi, / Yolda eklemeler yapmak için. / Kalem istediğim bile olurdu ondan bundan. / İçimde bir inanç vardı, bir hırs vardı, / Dünyaya okunacak meydan vardı, / Oydu beni tükenmeksizin yaşatan. / ve yirmiye dayadım yaşadığım yılları, / Geride ne varsa iyi olan, / Gönüm hep onu sakladı. / Kötülükleri ise, / Yazdığım şiirler, yaşama sevincim / Yeteri kadar tokatladı."

Edebiyattan
Başka Gidecek
Bir Yeri Yoktu!
"Ben" değil
"Biz" diyen bir
soydandı.

mun tam kenarında yaşadım, / Fakat hep galip geldi, hayatı sevmem. / Çok parasız kaldım, / Aç kaldığım bile oldu. / Hatta bir seferinde, / Sarıyer'den Tophane'ye şoför almadı diye / Yürüdüğüm de oldu. / Yine de insanlığa yüklenmedim bu suçu. / Ömrümün çokça yılını, / Beyoğlu sokaklarında yürüdüm. / Başıma neler gelebilir iyi bilirdim. / Bana ne yaptıysa insanlar, unuttum.

"Ya bir yol bulacak ya da bir bir yol açacaktı" Çıkamaz sokaklarla kuşatılmış kavşakta seçimini yaptı:

"Edebiyattan Başka Gidecek Bir Yeri Yoktu."

"Ben" değil "Biz" diyen bir soydandı. Sanat, edebiyat, kültür kapısını kendi eliyle araladı, ancak su başını tutan "devlerden" olmadı; kapıları birer birer ayırım göstermek-sizin herkese açtı. Bu kendisine ağır bedel ödeten hayata verdiği yanıtı:

"Edebiyatı ve edebiyat dünyasını, kendimi geliştirip aşabileceğim bir sığınak gibi gördüm hep. Edebiyat dünyasındaki herkesi çok sevdim. Bilirsiniz, 'Şiir şairlerden öğrenilir,' denir. Doğrudur da. Ama yalnızca şiiri öğrenmek yetmez, bir

edebiyat terbiyesinden de geçmeli insan. Böyle bir terbiyeyi de ustalardan edinebileceğimi düşündüm ve onların şiirlerine çalıştım, hâlâ da çalışırım.”

Annesi ile babası o ilkokuldayken ayrıldı. Kötü bir evlilik-tense iyi bir boşanma yeğdi. Gazete bile okuduğunu görmediği annesini babasına yakıştıramıyordu.

Ailesine kızıp soyadını değiştiren, nüfus kütüğünü memurluk yaptığı kente aldırın, kendini iyi yetiştiren babası kitaplara meraklıydı: “Çok kitabı yoktu ama okumayı severdi. Yunus Emre, Mevlana, Niyazi Mısri gibi isimlerle ilk kez onun kitaplığında tanıştım. Türk Sanat Musikisi makamlarından anlardı. Hangi şarkı çalınsa makamını, hatta bestecisini söylerdi. Sadettin Kaynak ve Selahattin Pınar’a özel bir hayranlığı vardı...”

Babam yaşamı boyunca konfeksiyon ceket-pantolon giymedi. Hep diktirdi. Bir devlet memuruydu. Küçük bir maaşı vardı. Ama gusto diye bir şey var. Her takım elbisesinin gömleği, çorabı ayırıydı. Şöyle bir anekdot bile nasıl biri olduğunu anlamaya yeter sanırım: Krize girdiği gece (astım hastasıydı) hastaneye götürmek için hazırlanırken ‘Durun!’ dedi, ‘Önce tıraş olmam lazım!’ O hasta haliyle tıraş oldu, hastaneye götürdük, o gece öldü.”

En çok çocukluk arkadaşlarının

ölümü yaraladı, Enver Ercan’ı:

“Kenar mahallelerde büyüdüüm ben: Tophane, Tarlabası, Kasımpaşa. En yakın arkadaşlarım Selahattin’le Ali’ydi. Yaşımız 11-12... Gırgır bir çocuktuk, Selahattin. En çok da suskunluğumla dalga geçerdi. Bir gün babasına kızıp kendini astığında, sabah ilk ben görmüştüm onu bahçede. Şaka yaptığını sanmıştım. Annesi o kadar ağlamasa inanmazdım da öldüğüne. İlk şiirimi onun için yazdım. Bir yıl kadar sonra Ali birini öldürdü, bir süre sonra hapiste öldüğünü duydum. İkinci şiirim ise Ali’yle

Merhamet duygusunu öğrendiği, evdeki kedisinin ve ardından dedesinin ölümüne de çok üzüldü.

ilgiliydi. Bense gördüğünüz gibi hâlâ yaşıyorum. ‘Ölmeyecek kadar yaralı’ olduğum için belki de.”

Okur yazarlığını dedesine bağlıyor Enver Ercan: “Okuma alışkanlığımı ve ‘yaratıcılığımın!’ gelişmesini de ona borçluyum; her akşam alınan Tercüman gazetesindeki pehlivan tefrikalarının hastası. Artık gözleri de pek iyi görmüyor ya, okumayı söker sökmez bu işi üstleniyorum. Kurtdereli, Kel Aliço, Adalı Halil türlü türlü hünerlerle meydanı dar ediyorlar rakiple-rine. Dedem mest tabii ki. Fakat

tefrikalar kısa oluyor, en heyecanlı yerinde, 'devamı yarın' işine çok bozuluyor."

Okumaya sevdalandı. Bütün harçlıklarıyla iskeledeki kitapçıdan kitaplar alıp bir gecede okuyordu. Merhamet duygusunu öğrendiği, evdeki kedisinin ve ardından dedesinin ölümüne de çok

babası ona:

"Doğrudur. Değil konuşmak, karşılaşmak bile istemeyeceğiniz birileriyle sırf akrabasınız diye ilişkide olmak zor olabilir. Açık konuşmak gerekirse anne ve babamın beni sevdiğine hiçbir zaman inanmadım. Gerçi son nefesini verirken babamın adımı sayıkladığına bizzat şahit oldum ama yine de ikna olmadım.

Başında çocuklarından sadece ben vardım (başka bir anneden kardeşler var mı bilmiyorum) ve kısıp gözlerle bize bakıyordu."

"Dedim ya, aidiyet duygum yok. Annemin Gülten Akın, babamın da Oktay Rifat olmasını isterdim mesela. Böyle bir ortamda büyümediğim için 'aile', hep sıkıcı

üzüldü. Terk edilmiş hissediyordu kendini, yalnız ve biçare:

"O öldükten sonra çok sıkılmaya başladım. Annemin yanında olduğumda da, babama gittiğimde de. Ortak bir dil kuramıyorduk. Birbirimizi sıktığımızı düşünüyordum. Okuldan da çok sıkılıyordum. Sevdğim hiçbir şey öğretmiyorlardı, öğretmek istedikleriyse umurumda bile değildi. Biraz büyümüşüm, süreklı dolaşıyordum."

Dedesinin ölümü onun akrabalık, aile ilişkilerini, bağlarını kopardı. Yakın akrabalarına bile ilgisiz olduğu için "kopuk" diyordu

gelmiştir bana. İki kez evlendim, ikisinde de nikah masasına oturur oturmaz, bu işten nasıl kurtulacağımı düşünmeye başladım. Yanlış anlaşılmasın, iki eşimi de çok sevdim. Fakat evlilik, aile bana hep bir cendere gibi gelmiştir. Sanırım bu yüzden ikinci eşim, 'Sevgili olarak mükemmel birisin ama koca olarak berbat,' demişti, ki haklıydı. Ben ki, evde olmayı seven biriyim, ama evliyen eve gitmek gelmezdi içimden. Sanırım her türlü zorunluluk bana itici geliyor. Düşünsenize, sevgiliyken tartışsınız, birkaç gün görüşmezsiniz, sonra biri diğerini

arayıp özür diler, her şey tatlıya bağlanır. O özlemle daha da çok bağlanırsınız birbirinize. Evlilik öyle mi; tartıştıktan bir saat sonra aynı yatakta uyumaya gidersiniz. Tartışmanın muhasebesini yapmak şöyle dursun, özleyecek mesafe bile olmaz aranızda.”

Doğuştan şairdi, Enver Ercan: *“Ben doğuştan şair'im!.. Ben doğduğumda üç kızdan sonra erkek geldiği için büyük sevinç duymuş ailem. En çok da büyük ablam, Haver. Yoksa Malatya'da yerel bir dergiye şiirini benim adımla niye göndersin ki! Belki de yolum o şiirle baştan çizilmiş oldu.”*

Ataol Behramoğlu onu özetliyor:

“Utangaç, onurlu, kendini aşma isteğiyle, şiir yazma tutkusuyla dolu, fakat gösterişten, kibirden uzak, kozasını içten içe ören bir duygu ve düşünce adamı... Ne yazık ki az yazıyor... İkinci kitap, sadece ilkine göre değil, genel olarak şiirimiz bakımından da bir aşamadır. Bunu bugün, üçüncü kitabının yayımlanışından sonra, daha rahatlıkla söyleyebiliyorum. Az yazmasını da eksiklik olarak değil, erdem olarak görüyorum.”

Edebiyatımızın EN VERimli ERmiş CANlarındandı, Enver Ercan. Yüzlerce kitapta onun imzası, katkısı, emeği vardı. Hem vefa borcunu ödedi kendinden önceki ustalara hem de aldığı emaneti ulaştırdı geleceğin ustalarına. Amansız hastalığını öğrenince *“Şimdi sırası değil, dur bekle,*

yapacalarım, yazacaklarım var” diyerek sarıldı şiire:

“Şiir benim hayatımı kurtardı çünkü. Rahatsızlığım sırasında birçok kişinin hayata küstüğüne tanık oldum. Ben de ilk başta öleceğim duygusuna kapılmıştım; şiire tutunarak, şiir yazarak ayakta kaldım.”

Yaşamı da ölümü de hoş karşıladı Enver Ercan:

“Son Tahlilde / tahlil sonuçları geldiğinde / doktor yine çağırdı bizi / kızım biraz üzgündü / benim moralim iyi / Kafama takılan soruyu sordum tabii / bu kışı çıkarır mıyım doktor? / “merak etme, hemen ölmezsin” deyince / keyfim yerine geldi / tekrar raporlara baktı uzun uzun / sonra yüzüme / garibine gitmişti keyifli halim / doktor bey dedim / ben bu dünyadan / hafif adımlarla / ve gülümseyerek! çekip gitmek isterim.”

Her şey bir yana Hilmi Ziya Ülken, Oğuz Tansel, Hasan Ali Yücel, Metin Altıok gibi adını sonsuzluğa taşıyacak bir kızı vardı. Elinden tuttuğu kızı Özge ve elinden bayrağı devralan Mehmet Erte *“çılgın kaplanın sırtına binip”* Enver Ercan'ın yaşamına yaşamlar katıyorlar. *“Şairlere ölüm yok!”*

“Her şiir sahibine benzer / kimi daha yazılırken / teslim eder ruhunu / kimi ölü bile / geçirilemez ele” diyordu, ölüm Enver Ercan'ın elini bükemedi bile. Edebiyattan geldi, edebiyata gitti. •

yasarozturkdbd@gmail.com

Muazzez İlmiye Çığ'dan *Mektup Var*

Gülnar

Bugün sizlere belki hiç adını duymadığınız Gülnar'dan söz edeceğim. Ben de Mersin'e gelinceye kadar bu yerine adını duymamıştım. Gülnar Adana'nın bir ilçesi. Mersin'e yakın bir yaylada. İki yıl önce ilçe oluşunun 100. yılı imiş. Büyük şenliklerle kutlanmış. Ben de davetli idim ama ne yazık ki, sağlığım yüzünden gidemedim, Fakat oranın değerli insanlarıyla, yazarları ile Mersin Kitap Fuarı'nda tanıştım ve çok mutlu

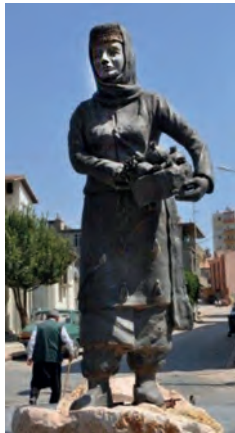
oldum. Bana Gülnar'dan bol bol söz ettiler. Buranın en büyük özelliği, halkının %90'ı okur yazar olması

imiş. Pek çok değerli meslekteki kişiler yetişmiş burada.

Gülnar'ın ilçe oluşu yüzyıl ama kuruluş tarihi çok eski imiş.

Öyküsü şöyle: Gülnar bir hatun; ona Büyük Ece de diyorlarmış. O bir halk önderi. Toroslarda yaşayan Yörüklerin atası imiş. O, 731 yılında,

Gülnar ilçesindeki Gülnar Hatun heykeli

bundan tam 1286 yıl önce Horasan'ın Merv kentinin Dörtkuyu köyü'nde doğmuş. Türkler'de ilk çocuğun kız olması aile için uğur sayılıyormuş. Ona daha önce göç ettikleri Baykaş gölünün kıyısında bulunan Gülnar yerinin adını koymuşlar. Annesi Duru Hatun ve babası Yahşi Bey Batı Göktürk Hakanı Buhtu Han'ın torunları imiş. Onlar ülkelerinde mutlu yaşarken, Arap Emeviler tarafından ülkeleri alınmış ve Halife II. Mervan'ın komutanı Seyyar Türkler'in Türkçe konuşmalarını, yazarların

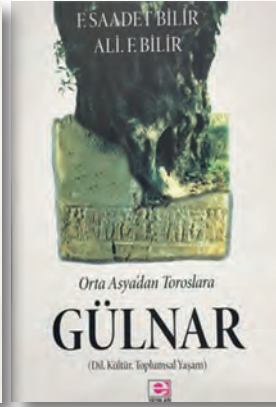
Türkçe yazmalarını yasaklamış. Kadınlar çarşaf giyecekler, tezgâhlarda bir arada çalışamayacaklar. Erkeklerde yoncalar kapıyor, bu yüzden erkek çocuklar ata binemiyor, cirit oynayamıyor. Ok atamıyorlar. Böylece Türkü, Türklüğü ortadan kaldırmayı amaçlamış. Türkler de kendilerini korumak için çok uğraşmış. Bu arada karşı çıkanların binlercesini Anadolu'ya Çukurova'ya Yüreğir'e koymuşlar. Geride kalanlar da karşı koymayı sürdürüyor. Bu arada Gülnar'ın babası şehit oluyor. Bu kez Gülnar ve nişanlısı Yırbağı kurtulma savaşını sürdürmüşler. Yırbağı şehit düşmüş. Gülnar onun görevini üstlenmiş ve Türkmen oymaklarını toplamış. Hatun'un başkanlığında uzun ve yorucu bir yolculuğa çıkıp İran ve Irak topraklarından geçip Anadolu sınırları içine girmişler. Bu arada Halife Mansur'un casusları arkalarını bırakmamış ve bir

ara Gülnar Hatun'u şehit etmişler. Anadolu'ya girmiş olan topluluk yollarını sürmüş ve Toros dağlarının içine dalıp bugünkü Gülnar'ın bulunduğu yere konmuşlar. 950 metre yükseklikte, zengin ormanları olan, Göksu ırmağı ve İç Anadolu'yu Ak Deniz'e bağlayan kervan yolu üstünde. Oğuz Türklerinin Salur boyundan olan Karaman Beyliği sınırları içinde. O zaman Anadolu'da Selçuklu devleti var ve Gülnar bölgesi Karaman Beyliği'nin Merkezi durumunda. 1165 yılında Selçuklu sultanının idaresi altına giriyorlar. 1227 yılında ilk kez Karaman Beyi Mehmet, “Bundan sonra dergâhta, Divanda ve her yerde Türkçe'den başka dil konuşulmayacak.” diyerek onu resmi dil yapmış ve bu yolla Türkçeyi koruma altına almış. 1447 yılına kadar ayakta kalan Karaman Beyliği, yaptığı 200 yıl süren savaşlardan sonra Osmanlılara yenik düşmüş ve Oğuz Türklerinin sürgün hayatı başlamış. Bundan sonra Osmanlılar, Selanik ve civarına, Arnavutluk sınırına Karaman beyliklerinden toplanan halkı oralara göndererek yerleştirmiş. Atatürk'ün ailesi de bunlar arasında imiş.

Gülnar'ın öyküsü kısaca böyle. Ama Gülnarlı olan ve içinde yaşayanlardan Gülnar hakkında kitaplar yazmışlar. Bunları aşağıda sıralıyorum:

1-Süleyman Türkoğlu (yazar).

Yüzyılda Gülnar'ın yetiştirdiği Değerler. (Uğur Tuna Yayınları 2016) Kimler yok ki.. Profesörler,

çeşitli eğitimciler, sanatçılar, iş adamları, yazarlar. Küçük bir ilçede bu kadar değerli kimselerin yetişmiş olması çok gurur verici.

2- F. Saadet Bilir, Ali Bilir (F. Saadet bilir Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni. Başka kitapları da var. Ali Bilir yazar ve şair. Eserlerinden bazıları dış ülkelerde yayımlanmış).

Orta Asya'dan Toroslara Gülnar (eY Yayınları 2016) 679 sayfa. Kitap 4 bölümden oluşuyor:

Birinci bölüm; günlük yaşam: Çadır yapımı, dokumalar, yemek türleri, bayram ve tören kutlamaları halk inanışları, süslemeler, halk ve hayvan sağlığı ile ilgili çeşitli bilgiler.

İkinci bölümde 86 sayfalık, Türkçe sözlüklerde bulunmayan Gülnar sözleri yer alıyor.

Üçüncü bölüm Halk Edebiyatını kapsayan türküler, ağıtlar, bilmeceler, tekerlemeler, masallar, Atasözleri, dualar, beddualar, çeşitli oyunlar, bitki ve hayvan adlarını kapsıyor. 2700 yıllık Türk Kültürü.

Dördüncü bölümde kitaba kaynaklık eden 645 kişinin adı ve kaynak kitaplarla Gülnar'a ait resimleri kapsıyor.

3- F. Saadet Bilir

Merv'den Anayazarına Gülnar, (E Yayınları 2016), 431 sayfa.

İçindekiler:

Gülnar'ın coğrafi

konumu, bitki örtüsü, Gülnar efsanesi, Gülnar tarihi:

Karaman Oğulları dönemi.

Anadolu Selçuklu devleti, Osmanlı İmparatorluğu dönemi. Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı yılları, Cumhuriyet dönemi.

Çeşitli devirlerde nüfus: aşiretler, cemaatler, oymaklar, Sarıkeçeliler. Çeşitli dönemlerde ekonomi, Turistik yerler; kaleler, türbeler, yaylalar, piknik alanları, beldeler, köyler. Çeşitli inançlar, törenler, gelenekleri ile halk kültürü. Bazı yazarların Gülnar ile ilgili yazıları, kitabın yazılmasına kaynaklık eden kimselerin adları, kaynak kitapları ve Gülnar resimleriyle son buluyor kitabımız.

4-Prof. Ayşe Çalık Ross (Arkeolog) Orta Asya'dan Anadolu'ya Büyük Ece Gülnar Hatun.(Güneş-yolu Yapım Yayım)

1. Bu kitapta Gülnar Hatun'ın yaşam öyküsü çizgi roman olarak anlatılmış, Çocuklar hem onu okuyacak, hem de resimleri boyayacaklar, çok eğlenceli. •

O kuyacaklarınız bir yolculuğa ait anılar gibi görünse de niyetimin yalnızca seyahat izlenimlerimi anlatmak olmadığını baştan belirtmek isterim. Ve umarım bu “umut yazısı”nda sizi sıkmadan sadede gelebilirim...

Bir cuma akşamüstü Kırıkkale'nin Irmak istasyonundan Şark Ekspresi'ne bindik. Uyumlu

Boğatepe Köyü ve Atatürk Devrimleri

Yazan: ÖMER DEDEOĞLU

insanlardan oluşan on sekiz kişilik bir tur grubuyduk. Hedefimiz Kars ilimizdi. Uzunca bir gece yolculuğu sonrası sabahın ilk ışıklarıyla gözlerimizi açtığımızda orta ve doğu Anadolu'nun nefes kesen manzarasıyla karşılaştık. Katarımız, kâh medeniyetin beşiği Mezopotamya'yı besleyen iki kız kardeşten Fırat'a eşlik ederek, kâh Anadolu'nun engin sıradağlarını delerek, milli mücadelemin yaşandığı topraklarda salına salına yol aldı. Bu yüce vatani bize bağışlayan tüm şehitlerimize olan minnet duygularımızla cumartesi gecesi Kars'a vardık.

Ertesi gün ilk durağımız “1001 kilise şehri” tanımıyla anılan Ani Harabeleri’ydi. Türkiye-Ermenistan sınırında bulunan ören yeri, Ermeni Bagratuni saltanatı döneminin başkenti. En parlak dönemini 10-11. yy arası yaşayan kentte Ermeni, Bizans, Selçuk, Osmanlı ve Gürcülere ait kalıntılara rastlamak mümkün. Şehir 16. yy’da terk edildikten

araziye ve onlarca harabeyi üç saatte hiç sıkılmadan ve yorulmadan ve hayranlık duygularıyla gezdik. Ardından Ardahan-Kars il sınırında kalan Çıldır gölüne doğru yola

Çıldır Gölü

Ani Harabeleri-Kars

Kars Aşıklar Evi

sonra Osmanlıların, Rusların, Ermenilerin ve 1920’de de nihai olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin egemenliğine geçmiş. Arpaçay nehri kıyısındaki yerin üç tarafı derin vadilerle çevrili. Etrafı doğa harikası. Harabeler yapıldıkları dönemlerin üstün mimari örnekleri. Ülkemizdeki tarih ve kültür mirasını korumakta ne kadar yetersiz olduğumuz konusuna hiç girmeyeceğim. En eski katedrallerin duvarlarına yazılan isim ve yazılar bu kültür mirasına zarar vermek için adeta özel bir çaba gösterildiği izlenimini uyandırıyor. Rehberimizin harika anlatımıyla, koca

çıktık. Etrafı karlı dağlarla çevrili, bu büyük ve donmuş gölün doğasını kelimelerle tarif etmek çok zor. Ufuk çizgisinde, buz tutmuş gölün nerede bittiği, karlı dağların nerede başlayıp bulutlarla nasıl birleştiği belli değildi. Zaman ve mekân algısını zorlayan manzara ve üstündeki masmavi sonsuz gökyüzü bizlere düş dünyasıyla gerçekliği sanki aynı anda yaşıtıyordu. Buzun üstünde çocuklar gibiydik.

Kars’a geri döndüğümüzde kalenin eteklerinde bulunan katedral/cami, Pushkin hamamı ve şimdi yerinde yeller esen büyük

heykeltıraş Mehmet Aksoy'un "İnsanlık Anıtı" adlı eserinin boş kaidesi hakkında rehberimizden bilgi aldık. Artık yerinde olmayan bu esere sanatsever devlet büyüklerimizizin, "ucube" adını yakıştırdıkları hatırladık.

Sonraki durağımız Kars Aşıklar Evi'ydi. Mütevazı salonda üç nesli temsilen, nur yüzlü, güzel gönüllü aşıkların ünlü "aşık atışması" örneklerini izledik. Ahmet Yesevi'den bu yana Anadolu inancının nüktedan sözcüleri, Yunus'un torunları, bize özümüzde kim ve ne olduğumuzu anımsattı.

Yorucu bir günün ardından ulaştığımız otelimizde ertesi gün için Kars yöresel köy kahvaltısı için sözleştik. Ertesi sabah beyaza bürünmüş muhteşem doğayı seyrederek 200 nüfuslu dağ köyüne vardık. Bizi neyin beklediğinin farkında olmadan davetli olduğumuz evin salonuna girip özenle hazırlanmış, yerel lezzetlerle donatılmış masanın etrafında yerimizi aldık. Ev sahibesi Nigâr Hanım ve gelini bizimle ilgilenirken bir yandan da kendi ailesi ve köyün geçmişiyle ilgili bilgiler verdi. Köydeki diğer bütün aileler gibi onların da peynir imalathanesi vardı. Koçulu

ailesi öncülüğünde başlatılan bu atılımda herkes canla başla çalışıyordu. Gururla bahsettiği üç evladı var Nigâr Hanımın. Oğullarından Çağdaş ziraat mühendisi ve üretimin başında o var. Köyden göç yok. Çok çetin iklim ve coğrafyaya rağmen bütün köyün canla başla üretimde olduğu izlenimini edindik. Kahvaltıdan sonra köyün Peynir Müzesini gezmek için evden çıktık. Köyün ilk peynir imalathanesi ekolojik müze haline getirilmiş. Yer altındaki mekânda peynir imalatında kullanılan alet-edevatın yanı sıra bölgede yetişen bitkiler, büyükbaş hayvanlar ve imalat aşamalarıyla ilgili görseller mevcut. İçeride bir başka tur grubu ile birlikte 30 küsur kişiydik. Rehberimiz sözü Mete Ömür isimli, taş çatlasa 25 yaşında olan, köyün çakmak gözlü bir gencine bıraktı. Bu genç, yöreye özgün şivesi ve mükemmel anlatımı ile önce kendini tanıttı. Mete

Boğatepe köyü
Peynir Müzesi

Boğatepe'de bir peynir
tadım etkinliği

bazı peynir çeşitlerinin üretimine tekrar başlandığını, 12 olan peynir çeşidinin kısa bir sürede 34'e çıktığını bize yarım saatlik akıcı bir hitabetle aktardı. Köyde bir kadın derneği kurduklarını, kadınların haya-

de ziraat mühendisi ve bir peynir ustası. Yaptığı işe aşık. Bizi peynir imalatı ve köyün tarihi hakkında bir yolculuğa çıkardı. Her ailenin üretici olduğu bu köyde kolektif bir üretim anlayışı yerleştirdiklerini, Kars gravyeri ve kaşar peynirinin öyküsünü, kaybolmaya yüz tutmuş

tın içinde yer almaları ve amaçlarını düzgün anlatabilmeleri için iletişim ve lisan kursları düzenlediklerini anlattı. Toprak altındaki bu müzede, bu cevval köylü genci dinlerken birden nerede olduğumun ve kimi dinlediğimin farkına vardım.

Bu genç, ulu önder Atatürk'ün hayalini kurduğu "köy kökenli aydın kuşağı"nın vücut bulmuş haliydi. Yaptığı işin ehli, bilinçli, kandırılıp sömürülemeyecek, köyünde kalarak ailesine, çevresine, vatanına hizmet eden samimi, ahlâklı değer yaratan çalışkan bir gençti.

Bu köy, köy enstitülerinin baş sloganı olan "üretmeden tüketmek en büyük günahdır" düsturundan yola çıkıp, el ele vererek dünya çapında bir marka yaratmış insanlarımızın yaşadığı bir dağ köyüydü. Buradan göçüp gitmek için her türlü bahane varken, kadın ve erkeğin yan yana çalışarak gerçekleştirdiği bu kalkınma insanı büyüleyordu. Atatürk inkılaplarındaki hedeflerden biri, devrimi ve hareketi halka doğru

"Bir mahallenin, şehrin insanlarını tanımak isterseniz, oradaki sokak hayvanlarına bakın; eğer cana yakınlarsa bilin ki insanları da iyidir" denir. Bu kadar sevecen ve sıcak kanlı hayvanı hiç bir yerde görmediğimi söylemeliyim. Kars insanının iyiliği, güzelliği, konukseverliği onlara da yansımıştı.

götürmek ve Cumhuriyeti bununla beslemektir. Her bireyi değer olarak görmektir. Köylü, çiftçi aydınlanır ve çalışarak, üreterek kalkınırsa, insan kaynağı ziyan olmadan Cumhuriyet gelecek yüzyıla emin adımlarla girecektir...

Şehre, karlı dağların arasından otobüsümüzle geri dönerken, içimde uzun zamandır hissetmediğim bir duygu vardı. Bu duygu “umut”tu. Ulu önder Atatürk’ün hep kitaplarda okuduğum hayalinin gerçekleştiğine kendi gözlerimle şahit olmuştum. Gazi, halkı devrimlerin merkezine oturtmuş, Türk milletine olan inancını hiç yitirmemiş, yüzyıllarca hor görülen, savaşlarda kanını, canını vermesi beklenen bu milleti medeniyet sahnesinde layık olduğu yere taşımaya çalışmış ve başarılı olmuştu. Bunun kanıtı da Kars’ın Boğatepe köyüydü; Ziraat mühendisi Mete’ydi...

Kars’ta kalan zamanımızda Rus mimari örneklerini görüp yemeğimizi yedikten sonra havaalana doğru yola koyulduk.

Yazımın başında belirttiğim gibi bu bir seyahat yazısı değil, umut yazısı. Doğu sınırimızda uzaklardaki bu köy bizim köyümüz. Savaşlarda canını, kanını, evladını veren insanlarımızın köyü. Türk aydınlanmasını gerçekleştiren ve bunu halka yayan Gazi’nin eşit yurttaşlarının köyü. O köy orada durdukça umudumuzu yitiremeyiz. Vatanımız için faydalı olmayı unutmadan, çalışmalı, birleşmeli ve üretmeliyiz.

Peynir üretimi

Kars kaşarı ve gravyeri artık bir dünya markası

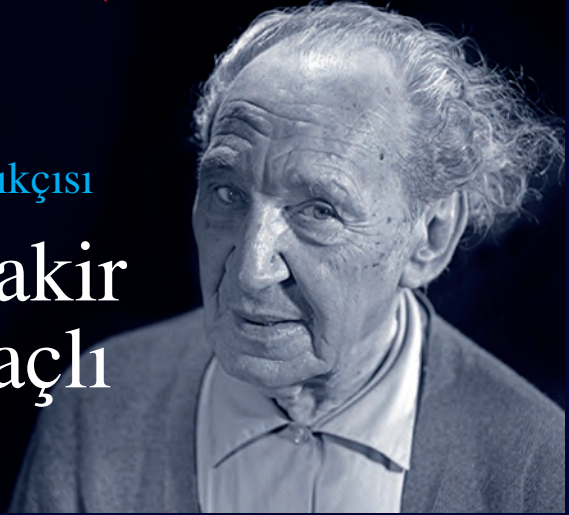
Türk aydınlanmasına katkımız nasıl olacaksa o doğrultuda azimle çaba göstermeliyiz...

Uçağımıza binip havalandığımızda bizi kurtaracak yerin tekrar Anadolu olacağı idrakiyle arkamızda bıraktığımız şehre gıpta ederek baktım. Evimize, şehrimize geri dönüyorduk; çarpık, sahte İstanbul’a...

Ulu önder Atatürk’e kadar hiç bir lider halkımıza, insanımıza güvenmeyi denememişti. Bu halk da onun güvenini boşa çıkarmayacaktır. Bundan hiç şüpheleniz olmasın... •

Halikarnas Balıkcısı

Cevat Şakir Kabağaçlı

Halikarnas Balıkcısı, Cevat Şakir Kabağaçlı'nın takma adı. "Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmağa Nasıl Giderler" adlı öyküsü nedeni ile İstanbul İstiklal Mahkemesi'nce önce idama sonra da 3 yıl Bodrum'da kalebentliğe mahkûm edildi. Cezasını tamamladıktan sonra yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği Bodrum'da balıkçılık dahil çeşitli işlerde çalıştı. Turist rehberliği yaptı.

Halikarnas, Bodrum'un antik çağdaki adı. Büyük kısmını da Bodrum'da yazdığı eserlerinde Halikarnas Balıkcısı adını kullanmış olması bundan.

1890'da Girit'te doğan Cevat Şakir Kabağaçlı, İlköğrenimini Büyükkada Mahalle Mektebi'nde, orta öğrenimini Robert Kolej'de tamamladı. Oxford Üniversitesi'nde

dört yıl Yakın Çağlar Tarihi okudu ve mezun oldu.

İstanbul'a dönünce Diken, Resimli Gazete, Resimli Ay, İnci gibi dergilerde yazılar yazdı, kapak resimleri ve süslemeler yaptı, karikatürler çizdi. Çizgi romanlar hazırladı. Daha çok deniz hikâyeleriyle tanındı. İçinde yaşadığı, en küçük ayrıntılarına kadar bildiği hür ve asi denizi, kaderleri denizin elinde olan balıkçıları, dalgıçları, sünger avcılarını ve gemileri zengin bir terim ve mitologya hazinesinden güçlenerek, denize karşı sonsuz bir hayranlıktan gelen şiirsel bir anlatımla kaleme aldı. Yazı ve düşünceleriyle Azra Erhat başta olmak üzere döneminin önemli aydınlarını etkiledi.

1971 yılında Kültür Bakanlığı tarafından Devlet Kültür Armağanı verilen Halikarnas Balıkcısı 1973 yılında İzmir'de yaşamını yitirdi. •

Anne Babalarla Başbaşa

Nilay Karatosun

Anne Babalığın Temel Taşları

Çocuğunuzu
mutlu ve bağımsız
bir birey olmaya
hazırlıyor musunuz?

İyi bir anne baba olmak için olmazsa olmaz temel esaslardan bahsetmek istiyorum.

Ben çocukken annemin ya da babamın elinde "Çocuk nasıl yetiştirilir?" "İyi Ebeveyn Olmanın Yolları" ya da "Ergen Çocuğunuz ve Siz" gibi kitaplar hiç görmedim. Doktora ancak 40 derece ateş içinde olursam ya da önemli bir hastalık geçirirsem giderdik. Fiziksel rahatsızlıklar hep ön plandaydı.

Ailelerinden gördükleri gibi çocuk yetiştirmeye çalışan son derece iyi niyetle ellerinden geleni yaptılar. Sorumluluk, içgüdü ve sezgilerle çocuklarını yetiştirdiler. Sanırım benim kuşağım bu koşullarda yetişti.

Bu kurallar hâlâ geçerliliğini koruyor ancak günümüzde çocuk nasıl yetiştirilir hakkında her türlü bilgiye medyada, sosyal medyada, kitaplarda, internette yazı ve

bloglarda vs ulaşmak mümkün. Televizyonda çok çeşitli programlar, terapistler, ebeveyn koçluğu gibi bir çok kaynak ebeveyn olmayı ve çocuk yetiştirmeyi destekliyor. Bu kadar çok bilgi bazen hepimize çok fazla geliyor.

Nereden başlayacağız? Hangi bilgi doğru ve geçerli?

Ben de hem bir anne olarak, hem de çocuk ve gençlerle çalışmalarıma dayanarak sürekli okuyorum, bilgi topluyorum, anne babalarla konuşuyorum ve sürekli yeni bilgiler katıyorum kendime. Bir anne baba olarak çocuğumuzla kurduğumuz ilişkide bazı temel taşlardan bahsederek bugüne kadar öğrendiklerimi aktarmak isterim;

1

Koşulsuz sevginizi verin.

Çocuklarımıza olan sevgimiz içgüdüselidir, ancak sarsılabilir. Çocuklarımıza büyük bir sevgiyle bağlı olmakla birlikte şartlar zorlaştığında sevgimiz sınanabilir. Bazı hayal kırıklıkları, kızgınlıklar yaşarken yaptığınızdan ya da söylediğiniz bir sözden pişmanlık

duyabilirsiniz. Bu tür reaksiyonlar, sert tepkiler işi daha da kötüleştirir ve çok kırılgan olan özsaygıya ciddi zarar verir. Çocuğunuz kötü bir alışkanlık edinmiş olabilir, kendini veya bir başkasını çok zor durumda bırakmış olabilir, sizi veya ailenizi çok zor duruma sokacak bir harekette bulunmuş olabilir, bu gibi durumlar ebeveynliğinizin ve sevginizin sınandığı anlardır. Ancak aynı zamanda çocuğunuzun size en çok ihtiyaç duyduğu anlar da bu anlardır. Bu anlarda sevginiz ona anlayış, empati saygı, şefkat olarak görünecektir. Çünkü bir çocuk ailesinin ona karşı hislerinden şüphe duymaya başladığında çatışmalar ve duygusal mücadeleler artarak durumu daha da kötüleştirecektir.

2 Birlikteyken gerçekten onunla olun; anda kalın

Birlikteyken gerçekten onunla olun; anda kalın. Birlikte olduğunuz anların kıymetini bilin. Çocuğunuz size herhangi bir şey için geldiğinde bu ana yatırım yapın, çünkü ebeveyn- çocuk ilişkisi çok kısa, ani anlarda kurulur ve bu fırsatlar bir anda elinizden kayabilir.

Fiziksel olarak çocuğunuzun yanında olmakla birlikte ruhsal ve duygusal olarak da gerçekten yanında olun. Bu, tam dikkatinizi çocuğunuza vermek demektir. Eğer tam ve bütün olarak onunla

değilseniz, herhangi bir şey öğretmeniz ya da koçluk vermeniz yani ona ulaşmanız çok zor olacaktır. Paylaşımçı ve samimi bir ilişkiniz olmadığında büyük sorunlar üzerinde tartışmanız ve çözümler üretmeniz ciddi tehlikeye girer.

3 **Çocuğunuzu mutlu ve bağımsız bir birey olmaya hazırlıyorsunuz.**

Aklınızın bir köşesinde daima şu olmalı: Çocuğunuzu mutlu ve bağımsız bir birey olmaya hazırlıyorsunuz. Uzmanlar çocuk yetiştirmediğinizi, bir yetişkin yetiştirdiğinizi söylerler. Bu bakış açısının ebeveynliğinize rehberlik etmesine izin verin. Çocuğunuzun kendi değerlerini oluşturmaya,

yaşam becerileri, güçlü karakter, bilgelik geliştirmesine ve tecrübeleden ders çıkarmalarına yardımcı olmak için siz neler yapıyorsunuz? Genellikle okulların odaklanmadıkları bu alışkanlıklarla bir an önce tanışmaları onları yetişkin hayatının acımasız zorluklarına karşı güçlendirecektir. Evi terk etmeden önce ne kadar erken yaşta onlara bu konularda pratik yaptırırsanız o kadar güçlenirler.

4 **Örnek olun.**

Çocuklar söylediğiniz bazı şeylere inanabilir, ancak onları asıl etkileyen davranışlarınızdır. Bir televizyon seyrederek gibi günün 24 saati sizi gözlemlerler. Üzgünüm ama çocuğunuza, “yaptığımı yapma, söylediğimi yap” demek pek bir işe yaramaz açıkçası.

Bazen bir ebeveynin davranışı çok kırıncı olabilir. “Ben büyüdüğüm

Çok klişe olacak ama siz kitap okumuyorsanız onun kitap okumasını bekleyemezsiniz.

zaman asla böyle bir şey yapmayacağım” diyen çocuk yetişkin olduğunda benzer bir durum karşısında aynı tutumu gösterecektir. Düşünün ki sürekli sizi gözleyen birinin sizden başka birisi olmasını bekleyemezsiniz.

Çok klişe olacak ama siz kitap okumuyorsanız onun kitap okumasını bekleyemezsiniz. Olaylar karşısında çabuk öfkeleniyorsanız onun sakin bir kişi olmasını bekleyemezsiniz. Çocuğunuzun nasıl bir kişi olmasını istiyorsanız önce siz öyle olmalısınız.

5 İletişim becerilerinizi geliştirin

Bir aile-çocuk ilişkisinde aslında en temel taş, kaliteli iletişim kurabilme becerisidir. Günlük iletişimimiz nasıl bir iletişim içinde olduğumuza göre harikulade de geçebilir tam bir hayal kırıklığı ile de sonlanabilir. Aslında buradaki sorun ebeveynlerin iletişim becerileri ile ilgili herhangi bir eğitim almamış olmalarıdır. Tabiri caizse

iletişimi “sokakta” öğreniyoruz. Tecrübelerimiz, yaşadıklarımız, sezgilerimiz bizim nasıl bir davranış içinde olduğumuzu belirliyor. Farkında olmadan ilişki kuramayan ayrı gayrı ilişkilere sahip olabiliyoruz. En önemli iletişim becerisi dinlemedir. Diğer tüm aile-çocuk ilişkisinin temel taşıdır. Geri bildirim almak ve vermek, yapıcı

ve destekleyici geribildirimlerde bulunmak, cesaretlendirici düşünceler ve diyaloglar içinde olmak çatışmanın çözümüdür. Etkili iletişimi satranç oynamaya benzetebiliriz, tüm hayatınız boyunca oyununuzu geliştirmeye çalışsanız da ustalığın sonucu yoktur. Ama oyunda çok iyi olmayı başarabilirsiniz. İletişim yolculuğu da böyledir ve her zahmete değer. •

nilaykaratosunbd@gmail.com

(Devam edecek)

Eski Dünyanın Eskimeyen Bayramı

Hıdırellez

Yazan: METİN TURAN
Folklor Araştırmacıları Başkanı

Hıdırellez, insanın doğayla, doğanın bereketle tanışmasının aşkı.

Gündelik hayatını doğa olaylarına göre düzenlemiş toplulukların, mevsimlik değişimlerle ilgili özel günleri daha bir anlamlı olagelmüş ve doğadaki değişimlere ilişkin kutlamalar halk kültüründe varlığını canlı bir biçimde korumuştur.

İnsan yaşadıklarını yorumlayarak ona anlamlı bir içerik kazan-

dırdığı
ölçüde
hayatla
olan

bağını da güçlendiriyor.

Bu sağlam ve kalıcı ilişki, bir arada yaşayan toplulukların, etnik ve dinsel farklı alışkanlıkları olsa da birlikteliklerine anlamlı bir içerik kazandırıyor. Gerek göçebe gerekse tarımla uğraşan halklar, doğa olayları konusunda sıkı bir gözlemci

olmuşlar, doğadaki her kıpırtıyı, her uyanışı anlayıp yorumlamaya çalışmışlardır. Böyle dikkatli bir gözlem, yılın belli dönemlerinde belirginleşen ve hayatını buna göre şekillendiren halklar için de coşku ve mutluluğun doruğa çıktığı günler olagelmıştır.

Edirne, Kakava şenliklerinden bir görüntü

Orta Asya Türk topluluklarının göçebe bozkır hayatı içerisinde doğadaki olayları gözlemleme yetenekleri ile Mezopotamya, Anadolu, Trakya coğrafyasının bereketli ikliminin insanların doğadan duyup öğrendiklerini birleştirmesiyle inanılmaz güzellikte ritüeller ortaya çıkmıştır. İşte bunlardan birini de Müslüman inancındaki toplulukların Hıdırellez, Hristiyan inancındaki toplulukların ise Aziz George günü olarak adlandırdıkları baharı karşılama törenleri oluşturmaktadır. Ayrıca Osmanlı döneminde Kırklareli'ne yerleştirilmesi sonucu Romanların en renkli

kutlamalarından biri olan ve hâlâ canlılığını koruyan "Kakava" şenliklerinin Türk kültür coğrafyasında "Hıdırelleze" dönüştüğünü yapılan uygulamalardan görmektediriz.

Efsanelere göre, Hızır, karanlık dünyadaki "dirlik suyu"ndan içip, sonsuza dek yaşayan ve sürekliliği

sembolize eden efsanevi bir varlıktır. Orta Asya Türkleri ona 'Kıdır' derler. Bir başka adı Hızır Ata'dır ve insanlar sıkıntıya düştüklerinde, açmazla karşılaştıklarında ondan yardım isterler.

Sofi inancında ise, Hızır bir evliya, ermiştir. Halk inançlarına göre ise, her devrin bir hızırı vardır.¹ (Turan, 2011:56)

Hıdırellez, (*bir diğer adıyla "mayıs altısı"*), yazın da başladığı tarihi işaretler. 6 mayısta başlayan yaz mevisiminin 7 kasım da sona erdiğine inanılır ve yılın bu bölümüne "Ruzı hızır", yani yeşil, yeşeren gün adı verilir. Kış günleri olarak tarihlenen 8 kasım-5 mayıs dönemine ise, "Ruzı Kasım: Bölün Gün" denmiştir.

Hızır'ın çok eski dinlerdeki 'bitki tanrısı' ile özdeş düşünülmesi ve Gılgamış destanındaki 'Hasi-satra' adının Arapçalaşmış hali olarak yorumlanması da bu kültürel katmanlaşmanın açık göstergelerindendir. Bu inanç ve uygulamaya yerkürenin farklı coğrafyalarında yaşıyor olmasalar da aynı güneşin

ışıklarıyla aydınlanan kara parçasındaki sayısız halkın ortak kültürünün, bir arada yaşama yeteneğinin gelenekselleşmiş somut ifadesidir.

Anadolu ve Balkan Türklerinin inanişına göre, Hızır'ın İlyas'la görüştüğü günde doğa yenilenir, bolluk ve bereketle donanır. Hıdırellez geleneği, doğanın o muhteşem orkestrası içerisinde çeşitli renk ve kokuların, bir arada olabilmesinin yaratmış olduğu simgesel güzelliği anlatır.

İnanişaya göre, Hızır peygamber karaların, İlyas peygamber ise suların koruyucusudur. İkisi de ölümsüzlük suyu, yani "bengi su"dan içmişlerdir. Çeşitli kılık ve görüntülere bürünerek insanlara yardım eden, dar gününde insanların imdadına yetişen bu iki peygamber, her yıl mayıs ayının altısında bir su kenarında buluşurlar. Bu buluşma nedeniyle her taraf yeşerir, sular

coşar, doğa türlü renklere bürünür. Mezopotamya, Asur, Sümer, Hitit uygarlıklarından beri süregelen bu kutlamalar, geleceğe ilişkin dileklerin tutulup, umutların beslendiği coşkulu bir atmosfer içerisinde gerçekleşir.

Özellikle Anadolu ve Balkanlarda, 5 Mayıs 6 Mayısı bağlayan gece ve 6 Mayıs günü değişik eylemlerde bulunularak, dilekler tutulur. Örneğin, bazı bölgelerde kutlama gecesi özel yemekler yapılarak bunlar geniş kaplar içerisinde yayılarak evin aşhana (mutfak) bölümüne bırakılarak, Hızır'ın gelip bu yemekten tadacağına ve dolaşısıyla da bereketi de beraberinde getireceğine inanılır. Yine, özellikle hızır helvası, hızır pilavı adıyla pişirilen özel gün yemeklerinin içerisinde altın, gümüş, para veya başka değerli bir maden bırakılarak, kimin kaşığına denk gelirse, o yıl devlet kuşunun o kişinin başına

Tunca nehri kıyısında
Hıdırellez kutlaması

kondluğu, yani en şanslı kişinin o olduğu yorumu yapılır. Başarıya güzelliğe olan içten bir inanma. Bu bir insanlık ümididir.

Bir başka kutlama ritüeli ise bir çömlek içerisine sembolik anlamları olan cisimlerden veya doğrudan dileklerin yazıldığı dilek mektupçukları konularak bunlardan çekiliş yapılmasıdır.

Çömleğe eşya koyma ve daha sonra niyet çekme adetine halk ağzında “martafal” denmektedir. Bazı yerlerde “küp kilitlemesi” adı da verilmektedir. Niyet çekme sırasında çeşitli maniler söylenir. Her mani, işareti çekenin bahtına kabul edilir. Bu manilerde, sevgi, aşk, zenginlik, evlilik, doğum gibi

temalar vardır.

*Men Hızır'ın kuluyam
Boz atının çuluyam
Hızır gitti hayınan
Bir kulanca tayınan
Tayı bahçeye battı
Hızır yanında yattı
Hızır Nebi Hızır İlyas
Bitti çiçek oldu yaz.*

Evlilik çağı gelmiş genç kız ve oğlanların, bebek bekleyen gelinler de Hıdırellez gününde dilekte bulunarak, yazgılarının olumlu yönde gelişeceğine inanırlar.

Yine 5 mayısı 6 mayısa bağlayan gece kırk çeşit otun katıldığı suyla banyo yapılıp, kına yakılması; geç kalkılmaması, çamaşır yıkanmaması, yeşil ot, çimen veya dal koparılmaması, çiçek toplanmaması, ele makas ve bıçak alınmaması, tartışma ve kavgadan kaçınılması da uygulanagelen ritüellerden bazılarıdır.

Dilimize yerleşmiş olan, **Hızır gibi yetişt / Kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş / Yetiş ya hızır! / Hızırın eli değmiş** gibi deyimlerin varlığı da, halk inancında Hızır’a yüklenen anlamın, özellikle sıkıntılı dönemlerden, bunalımlardan kurtulmak için başvurulacak dilek kapısı olduğunu göstermektedir.

Hıdırellez, aynı zamanda bir baht açma, yani yazgıyı yorumlama hatta deyim yerindeyse, fala bakma; değişik pratiklerle gelecek okuma faaliyetine dönüşmüştür.

Daha çok genç kızların, bahtlarının nasıl olacağına ilişkin dileklerini

Dilek ağacı / Ahırkapı Hıdırellez festivali (Fotograf: Ferhat Aslan, 2016)

tuttukları ve bunun için uğraştıkları günlerdir biridir. Bunun için, örneğin Güney Anadolu kentlerinden biri olan Bucak'ta mesire yerlerinde çeşitli oyunlar düzenlenerek, eğlenilir. Bu eğlence içerisinde 'bahtıbar' ritüelleri gerçekleştirilir.

Doğadaki her değişim, insanoğlunun türlü yollarla bu değişimi anlama çabasına yol açmıştır. Bu bakımdan da türlü gelenekler oluşmuş, bu gelenekler etrafında türlü ritüeller geliştirilmiştir. Tıpkı hemen neredeyse tüm Mezopotamya özellikle de İran coğrafyasındaki halkların Nevruz'u yeni yılın müjdecisi olarak görmeleri ve bunu büyük bir coşkuyla kutlamaları gibi, Hıdırellez de özellikle Anadolu ve Balkanlarda yaz başlangıcını karşılamak için sevinçle kutlanan günlerden biridir.

Anadolu'nun Avrupa yakasında kalan ve coğrafi olarak Trakya olarak adlandırılan bölümünde, örneğin Edirne'de, Miladi takvime göre beş mayısı altı mayısa bağlayan akşam yaz başlangıcını karşılamak bir bakıma 'tütsülenmek' için, eski hasır yakıp üzerinden atlanır. Halk arasında 'hasır atlamak' olarak adlandırılan bu pratik, kadın-erkek, genç-yaşlı ama özellikle de çocukların büyük bir heyecanla katıldıkları etkinliktir.

Benzer bir uygulamayı, bu kez

Hıdırellez sabahı su içip dilekte bulunan kadınlar. (Fotograf: Solmaz Karabaşa, 2014)

Anadolu coğrafyasının en doğusunda yer alan Kars'ta, 'baca' ya da 'tutak yakma' biçiminde görürüz.

Bugün de Anadolu ve Balkan coğrafyasının daha çok köylük ve kırsal alanlarında coşkuyla kutlamaları devam eden Hıdırellez bayramının, 20. Yüzyılda gerçekleşen sosyal hayattaki değişimlere kadar büyük kentlerde de çok canlı kutlandığını bilmekteyiz.

Sosyal hayatta köklü değişikliklerin henüz yaşanmadığı, kadınların kapalı bir hayat içerisinde bulunduğu 20. Yüzyıl sonlarına kadar Hıdırellez bayramı İstanbul'da, hazırlıkları haftalar öncesinden başlayan ve ekonomik durumu hangi seviyede olursa olsun hemen her kesimin bir şekilde masraftan kaçınmadan katıldığı eğlencelerden birini oluştuyordu.

Türk edebiyatının iki ünlü ismi, Abbas Sayar ve Muzaffer

Buyrukçu'nun 1970'li yıllara ilişkin tanıklıklarının aktarıldığı bir anı kitabında², Hıdırellez bayramına ilişkin gözlemler şöyle anlatılır: "Bugün Hıdırellez dedi Abbas Sayar. Yozgat'ta bugün herkes bayram yapar. Esnaflar dükkanlarını kapar, mesire yerlerine giderler. Kızlar, delikanlılar işmarlaşırlar. Davul vurur, zurna öter, halay çekerler. Gerçek bahar bayramı bugündür."(Buyrukçu, 1985:131)

Dirilişin simgesi yeşil bitkilerle kapı bezeniyor. (Fotograf: Solmaz Karabaşa, 2014)

Bir Orta Anadolu kenti olan Yozgat'ta dünyaya gelmiş olan Abbas Sayar, kendi kentinde Hıdırellez bayramını, yukarıdaki biçimde anlatırken, anının yazıldığı tarihte İstanbul'da bulunmaları nedeniyle Muzaffer Buyrukçu da oradaki bayram havasını şöyle aktarır: "Taşlıtarla'da dün gece başladı Hıdırellez." dedim. "Öbek öbek ateşler yakıldı. Gelinlik kızlar, gönüllerinde yatan erkekleri Tanrı'nın kendilerine bağışlaması

için dua ederek saatlerce ateşin üzerinden atladılar, şarkılar söylediler, oyunlar oynadılar. Dün Pazar da kurulmuştu. En azından iki yüz tane kuzu, oğlak satın aldı bizim mahalledekiler."

"Çok güzel bir bayramdır bu!" dedi Abbas Sayar. "Yozgat'ta otuz bin nüfus varsa bunun yirmi beş bini çalışmaz hıdırelleзде." (Buyrukçu, 1985:134)

Ortak bir dileğin gerçekleşmesinde kapı aralayıcı olduklarına inanılan Hızır ve İlyas adlarının halk ağzında söylene söylene Hıdırellez şekline dönüştüğü, dilbilimcilerin görüşlerinden birini oluşturmakta. Bu sözün değişik yörelerde Hızır-ıyas, ilkyaz, hıdırellez, derlez, hızır bayramı olarak adlandırıldığı ve Türkçenin bu bakımdan zengin bir söz dağarcığına sahip olduğunu da ayrıca vurgulamak isteriz.

Hızır inancının toplumsal kültürdeki yerleşikliğini her yıl Türkiye coğrafyasının en doğusundan, en batısına kadar hemen her yerinde yapılan şenlikli kutlamalar oluşturmaktadır. Bu gelenek öylesine canlıdır ki günümüz Türkiye'sinde, acil müdahale edilmesi gereken hastalar için başvurduğumuz birim, 'hızır acil servis' adını taşımaktadır.

Dünyamız yaşlansa da insanlık her gün yeni bir umutla yaşayacağı daha güzel günlerin sevincine uyanmaktadır. •

1- Turan, Metin (2011), Halk Deryasından Damlalar, Ürün Yayınları: Ankara.

2- Buyrukçu, Muzaffer (1985); Dillerinde Dünya, Adam Yayınları: İstanbul.

MUTFAKTAKİ MEKSİKA DALGASI

Dünya üzerinde en çok sevilen mutfaklar arasında en ön sıralarda yer alan Meksika Mutfağı yaklaşık sekiz bin yıllık bir geçmişe

sahip. Bu kadar köklü bir geçmişe sahip olan Meksika Mutfak Kùltürü önce Meksika yerlilerinin (Aztekler, Zapotekler, Otomiler, Purepeşalar, Haustekler, Raramuriler, Mayalar vb.) sonrasında ise Amerika'nın keşfiyle birlikte İspanyol, Arap, İtalyan ve Fransız mutfaklarının etkisi

Meksika Mutfağı denince hiç şüphe yok ki, pek çok kişinin aklına ilk olarak et ve acı gelir. Peki Meksika Mutfağının geçmişi nerelere dayanıyor?

altına girmiş. Bu kadar yoğun etkilşim Meksika Mutfak Kùltürünü daha da zenginleştirerek derinlik kazandırmış. Dünyanın hangi noktasındaki temsilcisine giderseniz gidin bu zenginlik ve derinliğı neredeyse servis edilen her yemeğın lezzeti ve sunumunda iliklerinize kadar

hissediyorsunuz.

Dünya mutfakları arasında önemli bir yere sahip olan Meksika Mutfağı, Türk Mutfağı ile de büyük benzerlikler gösteriyor. Ama iki mutfak arasında bazı temel

Meksikalılar sabah kahvaltısında fasulye püresi (Frijol) ve et ağırlıklı bir menüyü tercih ediyorlar.

farklar da söz konusu. En temel fark sabah kahvaltısında tercih edilen kahvaltılıklarda ortaya çıkıyor. Türklerin aksine Meksikalılar sabah kahvaltısında peynir ve reçel çeşitleri yerine fasulye püresi (Frijol) ve et ağırlıklı bir menüyü tercih ediyorlar.

Bir başka farklılık da bizde ana öğün olarak görülen, bütün ailenin bir arada olmasına özen gösterilen ve uzun süren akşam yemeklerinin yerini, Meksika'da saat 14.00 civarında siesta başlangıcı ile sofraya oturulan ve akşam saatlerine kadar devam eden uzun öğle yemekleri alıyor. Kalabalık Meksika ailelerinin vazgeçilmez bir ritüeli olan bu öğle yemeklerinin

menüsü oldukça zengin olduğu için Meksikalılar akşam yemeklerini genelde atıştırmalıklar ile geçiştiriyor. Bu köklü ve zengin mutfak kültürü ne kadar tanınıyor bilinmez ama ülkemizde ve dünyada oldukça

fazla tercih edildiği yadsınamaz bir gerçek. Meksika mutfağının en fazla bilinen yemekleri ise "Tacos" ve "Nachos" olarak öne çıkıyor. "Meksika Mutfağı" denince aklına ilk olarak neler

Meksika mutfağının en fazla bilinen yemekleri ise "Tacos" ve "Nachos"

geliyor?" sorusunun cevabı pek çok kişi için "mısır tortillası, acı, fasulye ve et." Bu oldukça doğru bir tespit aslında. Meksikalılar için özellikle kırmızı etin çok önemli olduğunun altını kalınca çizmek lazım. Meksika'da et genelde ızgara olarak tercih ediliyor. Bu yönü ile bizim mangal kültürümüzle benzerlik gösterdiği de söylenebilir. Ama özellikle iç kesimlerde bizdeki tandıra benzeyen ve kuyuda ağır ateşte pişirilen keçi

etinin de favori lezzetler arasında yer aldığını belirtmek gerekiyor.

Meksikalılar için etin pişirilmesi kadar marinasyonu da (eti terbiye etmek) oldukça önemli. Meksikalı şeflere göre etin en az 2 saat marine edilerek bekletilmesi gerekiyor. Ama eğer vaktiniz müsaitse marinasyonun ardından eti bir gece bekletirseniz lezzetine lezzet katacağınızı da söylüyorlar.

● **En fazla tercih edilen baharatlar**

Kişiş, Kimyon, Kekik, Mercan Köşkü

● **En fazla tercih edilen sebzeler**

Meksika Fasulyesi, Patates, Havuç, Mısır, Soğan ve Sarımsak

● **Meksika mutfağının olmazsa olmazları**

Mısır Tortillası, Acı (habanero, chili, jalapeno), Meksika Fasulyesi ve Et (kırmızı ve beyaz)

● **Doğru bilinen yanlış**

Meksika fasulyesi Türkiye’de sadece kırmızı fasulye olarak biliniyor. Aslında Meksika fasulyesi barbunya benzeri ve açık renkli bir fasulye çeşididir.

Peki Meksikalı şefler eti marine ederken nasıl bir karışım kullanıyorlar? Kullandıkları karışımın vazgeçilmezleri zeytinyağı, sarımsak, tane karabiber, biberiye ve hardal tohumu. Bunların dışında karışıma eklenecek malzemeleri kendi zevk ve tercihlerine göre belirliyorlar. Meksikalıların eti lezzetlendirmek için önemli bir sırları daha var. Marinasyon esnasında ya da piştikten sonra limona göre kokusu ve ekşiliği biraz daha yoğun olan “lime” suyundan birkaç damla ete damlatıyorlar. Bu arada Meksika mutfağında “lime” in da sıkça kullanıldığını belirtmekte yarar var.

Meksika mutfağında yemeklere lezzet katan en önemli unsurların başında hiç kuşku yok ki çok çeşitli soslar geliyor. Bu soslar arasında Meksika’da en fazla tercih edilenler “Salsa Mexicana” ve “Salsa Verde” olarak öne çıkıyor. Ama ülkenin farklı bölgelerinde, o bölgeye özel sosların da bulunduğu ve kendi coğrafyasında bu sosların da fazlaca tercih edildiklerini bilmeliyiz.

Dünyanın neresinde olursa olsun bir Meksika lokantasına gidildiğinde soslarla zenginleştirilmiş, acı ve baharat ile lezzetlendirilmiş yemeklerin adeta bir sanat eseri gibi hazırlanmış tabaklarla sunulması değişmeyen bir gelenek. Çünkü Meksikalılar için yemeklerin lezzeti kadar sunumları da büyük önem taşıyor. •

rehatarticibd@gmail.com

Eski Bir Pırpır Uçağın Devasa Bismarck'ı İmhası

Yazan: ERHAN KANYILMAZ

20. yüzyılın ilk yarısında o zamana kadar dünyada üretilmiş en büyük gemilerden biri olan Alman savaş gemisi Bismarck, ileri teknoloji ve mühendislik harikasıydı.

Aynı zamanda dünyanın en güçlüsüydü. Fakat çift kanatlı eski bir uçaktan yapılan tek bir atış onu imha etmeye yetti.

Bismarck'ın görevi, Atlantik'teki Müttefik konvoylarını imha etmektir.

Boyı 251, eni 36 metre olan bu geminin taşıdığı su 49.500 tondtu. Bismarck, sahip olduğu dört ikiz taret üzerinde bulunan sekiz 15 inçlik SK C/34 model top, oniki 5,9 inçlik L/55 top model, onaltı 4,1 inçlik L/65 model top, onaltı 1,5 inçlik L/83 model top, oniki 0,79 inçlik uçaksavar topu ve denize inme kabiliyeti de olan dört adet Arado Ar 196 model keşif uçağıyla aynı zamanda bir ölüm makinesiydi.

Bismarck'ın görevi, İngiltere için can damarı olan Atlan-tik'teki Müttefik konvoylarını imha etmektir. Bismarck, 18 Mayıs 1941 günü Prinz Eugen adlı

krvazörün refakatinde Amiral Günther Lütjens ve Yarbay Ernst Lindemann'ın komutasında seyre başladı. Gemiler üç gün sonra Bergen (Norveç) yakınlarında görüldüler. Bunun üzerine İngilizler HMS Hood isimli gemilerini bölgeye sevk ettiler. 1918 yılında denize indirilen HMS Hood, 262 metre boyunda ve 32 metre genişliğindeydi. 1939 yılında yenilenme işlemine tabi tutulmuştu ancak bu yeterli olmamıştı. Zira yenileme kapsamında yapılması gereken çok iş vardı ve bunların bir kısmı henüz tamamlanmamıştı. Buna rağmen savaşın patlaması üzerine Almanların açık denize çıkışlarını engellemek için bu geminin İzlanda

ve Faroe Adaları civarında devriye görevi yapması zorunluluğu ortaya çıktı.

HMS Hood

HMS Hood ilk görevine başladığında Britanya'nın sömürgeleri üzerindeki etkisini koruyan dünyanın en büyük ve en hızlı gemisiydi. Bu nedenle HMS Hood, İngiliz teknolojisinin, deniz gücünün ve imparatorluk kudretinin zirvesini

Bismarck (1940)

temsil ediyordu. Bütün bunlar gemiyi bir ikon haline getirmişti.

Daha yeni bir gemi olan HMS Prince of Wales (PoW) HMS Hood'a refakat etti. Refakat gemisi çok ileri teknoloji içeren donanımlara sahipti. Ne var ki bunların önemli bir bölümü denenmemişti. On adet 14 inçlik topu vardı. Fakat bunların sekizi arızalı taretlere monte edilmişti. Kraliyet Donanması bunu biliyordu fakat Bismarck'ın denizde görülmesi İngilizleri hamle yapmaya zorladı.

HMS Hood ve Bismarck neredeyse birbirinin eşi gibiydi. Her ikisinin de sekiz adet 15 inçlik topu vardı ve bunlar 1700 pound

ağırlığındaki bir mermiyi 15 mil mesafeye atabiliyordu. Ancak HMS Hood dakikada iki mermi atarken Bismarck'ta bu sayı üçtü. Ayrıca Bismarck diğer gemiye nazaran daha güçlü bir zırha sahipti. Zira

HMS Hood süratli seyir için tasarlanmıştı.

İngilizler Almanlardan daha önce Danimarka Boğazı'na ulaşmayı denediler. Böylelikle klasik bir deniz stratejisi olan "T'yi geçme" işini Almanlardan önce yapmış olacaktı. Bu strateji, bir geminin düşman gemisi önüne yanını cephe verecek şekilde mevzilendirilmesini gerektiriyordu. Çünkü gemilerin yanlarında baş kısımlarına göre daha fazla silah vardı. Dolayısıyla T'yi geçen gemi diğerine göre daha fazla ateş açabilirdi.

Fakat HMS Hood ve PoW gemileri 24 Mayıs şafak vaktinden önce oraya ulaşmada çok geç kaldılar. Böylece Almanlar İzlanda açıklarında T'yi geçtiler. HMS Hood sabah altıdan kısa bir süre sonra battı. PoW ise ağır hasarlı olarak geri çekildi.

Ancak geri çekilmeden önce

PoW, Bismarck'a üç adet mermi isabet ettirmeyi başarmıştı. Mermiler yakıt tanklarını deldi ve geminin baş tarafında kalan kısımlar su aldı. Bunun üzerine Bismarck tamir için Nazi işgali altında bulunan

Fransa'ya doğru yola çıktı.

Yapabileceği bir iş kalmayan Prinz Eugen ise Atlantik istikametine doğru yön değiştirdi. Hasara rağmen Bismarck hala güçlü bir şekilde zıhla korunuyordu ve gemi komutanı 27

Mayıs şafak vaktinden önce Fransa'ya ulaşacaklarına inanıyordu. Yirmibir İngiliz

destroyeri, onüç kruvazör, altı savaş gemisi ve iki uçak gemisi Bismarck'ın peşine düştü. Fakat Bismarck ortadan kaybolmuştu.

26 Mayıs günü sabah saat 10:30'da Bismarck Fransa kıyıları'nın 700 mil açığında tespit edildi. Kıyıdan 500 mil açıktaki kalan deniz ve hava sahasını Alman gemileri ve uçakları dolduracaktı. Bunun üzerine bir İngiliz filosu sahayı kuzeyden, diğer filo ise güneyden kapattı.

Akşam saat 7'de Fairey Swordfish modeli onbeş bombardıman uçağı HMS Ark Royal isimli gemiden havalandı ve taarruz için üç gruba ayrıldı. Kod adı "Jock" olan Deniz Binbaşı John Moffat bunlardan birini uçuruyordu. Bulut tabakasından kurtulduğu esnada devasa Alman canavarını gördü ve dehşete kapıldı.

Uçak saatte 115 mil süratle

dalışa geçti. Bismarck ümitsizce hava savunma ateşine başladı. Bunun üzerine pilotlar geminin silahlarının düşük irtifada kendilerini hedef alamayacağını umarak adete denizi yalarcasına daha da alçaldılar. En kötü ihtimalle denize çarpmaları halinde meydana gelecek bir kazadan sağ çıkabilirlerdi.

Moffat 2000 yarda mesafeden ateşlemek üzere torpido-sunu hazırladığı anda “Şimdi değil Jock, şimdi değil!” şeklinde bir ses duydu. Moffat irkildi ve etrafına bakındı. Bu ses uçağın gözetleyicisi olan “Dusty” kod adlı yüzbaşı JD Miller’dan geliyordu. Yüzbaşı kalçası havada, başı uçak karnının altında bir yerlerde olacak şekilde uçağın sağ kanadında bulunuyordu.

Moffat durumu anladı. Deniz dalgalıydı. Eğer torpido ateşlendikten sonra dalganın üst kısmına çarpacak olursa yönünü değiştirebilirdi. Miller torpidonun dalgaların arasında oluşan yalak şeklindeki boşluğu takip ederek hedefe gitmesini istiyordu. Böylelikle ellerinde sadece bir tane bulunan torpido hedefi vurabilecekti. Ancak bir sorun vardı: Torpidonun izleyeceği uygun boşluğu aramaya devam ettikçe kendilerinin vurulma ihtimali artıyordu.

Bir süre sonra Miller “Ateşle Jock!” diye bağırdı.

Moffat torpidoyu ateşledi. Miller “Vurduk onu, kaçıyor!” diye bağırdı.

Bismarck bir hata yaparak ani bir şekilde sola doğru manevra yapmaya başladı. Torpido geminin sol arkasına isabet etti. Burada bir delik açıldı ve perçinler yerinden çıktı. Dönüş kumandası verilmiş olan geminin dümeni kilitlendi. Geminin takat sistemi durdu. Mühendisler her şeyi yeniden başlatmak zorunda kaldı. Teknisyenler dümeni onarmaya çalıştı.

LS326 Swordfish modeli çift kanatlı bombardıman uçağı 1934 yılında üretilmiştir. Uçak yenilenmiş ve 1 Temmuz 2012 tarihinde gerçekleştirdiği uçuş esnasında fotoğraflanmıştır.

Fakat geminin içine çok fazla miktarda su doluyordu. Dümeni iskele tarafına doğru 12 derece açı ile sıkışmış olan Bismarck kendi ekseninde döndü ve yönünü yeniden İngiliz Filosuna doğru çevirdi. Birkaç dakika sonra Bismarck daireler çiziyordu. Lütjens Berlin’e rapor verdi ve ölene kadar savaşa-ğına dair yemin etti.

İngilizler merhamet göstermedi. Her yana ateş etmeye zorlayacak şekilde Bismarck’ın etrafını çevirdiler. Artık manevra yapamayan Bismarck adeta suyun üzerinde

bekleyen bir ördek gibiydi. Ertesi gün sabah 9:31'de Bismarck'ın bütün mühimmatı tükendi ve ateş edemez hale geldi. Buna rağmen İngiliz Donanması Bismarck saat 10:39'da batıncaya kadar ateş etmeyi sürdürdü.

İngilizler sağ kalanları kurtarmaya çalıştı. Ancak Alman denizaltılarının kendilerini hedef almasından korktukları için olay yerini terk ettiler. Bismarck'ta bulunan 2092 mürettebattın sadece 115'ini

Bismarck'ın vurulma anı

kurtararak bölgeden ayrıldılar. Diğerleri kendi kaderleriyle başbaşa kaldı. Almanya Bismarck'ın battığını o gün öğle üzeri yayın-

lanan haberlerden duydu. Almanlar olay yerine ulaştıklarında hayatta kalan beş personeli daha kurtardılar. Ancak Lütjens bunların arasında yoktu, sözünü tutmuştu. Lindemann da aynı şekilde davranmıştı.

Çift kanatlı eski bir uçak sayesinde Bismarck'ın muharebe görevi sadece 215 saat sürdü. Bu olayla birlikte deniz muharebelerinin yapısı sonsuza kadar değişmiş oldu.

Artık deniz muharebelerinde uçaklar gemiler kadar önemlidir. •

HMS Dorsetshire gemisi sağ kalanları toplarken.

Zamanı Destana
Dönüştüren Kent:

Troia

Yazan: TULGA ALBUSTANLIOĞLU

Troia... Çanakkale Boğazı'nın girişinde, Hisarlık olarak adlandırılan yerde bulunan antik dönemin en önemli kentlerinden biri. Tarihte birçok isimle anılmış; Hitit kaynaklarında Wilusa olarak geçiyor. Daha sonrada İlios'un kenti anlamında İlion ve son olarak da Troia olarak adlandırılmış. Fransız kültür ve dilinden

etkilenilen dönemde Fransızca söylenişi nedeniyle günümüzde de kimi

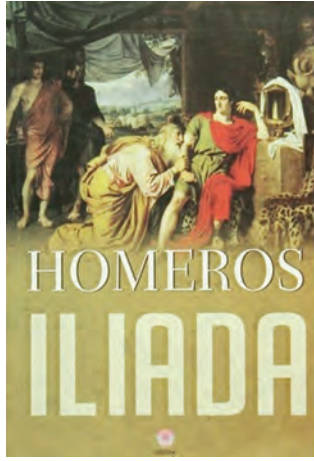
Antik Troia şehrinin mimari yerleşim planı

zaman Truva olarak da adlandırılmıştır.

Batı edebiyatına da esin kaynağı olmuş bu efsanevi kent ile ilk bilgileri Anadolu'yu yurttığımız Smyrna' (İzmir) doğumlu Homeros'un ünlü İlyada destanından öğreniyoruz.

Homeros kör bir ozan, gözleri görmüyor. Homeros, İlyada adlı eserinde Troia Savaşı'nın tamamını anlatmamaktadır. 24 bölüm ve 16.000'den fazla dizeye sahip olan İlyada, Troia Savaşı'nın dokuzuncu yılında 51 günlük bir dönemi tasvir eder. Homeros'un Troia savaşını anlattığı bu epik eseri aynı günümüz ozanları gibi sözlü bir eser

halinde anlatılmaya başlanmıştır. Yaklaşık olarak MÖ 8. veya 7. yüzyılda bu eserin ortaya çıktığı bilinmektedir. Daha sonraları bu anlatımlar düz yazı haline getirilmiş özellikle Helenistik dönemde Makedon Kralı Büyük İskender'in bir başucu kitabı haline gelmiş, Roma İmparatorluğu'nda da

birçok yeni kopyası yazılmıştır.

Acaba Troia kentini bu kadar ünlendiren bu savaş gerçekten olmuş muydu?

Hektor, Paris, Kral Priamos, Agamemnon veya Akhilleus (Aşil) gerçekten yaşamış mıydı?

Gerçekten de Troia önderinde 10 sene süren savaş yaşanmış mıydı?

2005 yılında kaybettiğimiz Troia kazılarında gönül vermiş ve bu kentle özdeşleşmiş ünlü Alman arkeolog Manfred Korfmann "*Herkes bizden bir şeyler bekliyor, fakat öncelikli amacımız destanı kanıtlamak değil bilimsel olarak bir şeyler bulmaktır*" demişti.

Gerçekten de yıllardır sürüp giden bu kazılarda tam da Homeros'un bahsettiği dönemde, yani yaklaşık olarak MÖ 2. binin 3. çeyreğinde burada büyük bir savaşın

Alman arkeolog
Manfred Korfmann

yaşandığını söylemek mümkün. Surlarda bulunan mızrak ve ok uçları, yangın tabakaları, atla birlikte gömülen süvari askerleri bu savaşın arkeolojik kanıtını oluşturuyor. Amaç efsaneyi kanıtlamak değil, ancak burada büyük bir savaşın olduğunu da söylemeden geçemeyiz.

Efsanevi Kral Priamos'un hazinesini bulabilmek için 19. yüzyılın son çeyreğinde burada köstebek gibi deşinen Alman tüccar Heinrich Schliemann bir hazine bulur. Ancak bu hazine Kral Priamos'un değil, ondan yaklaşık olarak 1.500 yıl öncesine yani Tunç Çağı'na (MÖ 3. bin) ait bir hazinedir. Karısı Sophia'nın üzerinde ülkemizden ayrılan bu eserler uzun bir yolculuk sonucu önce Yunanistan'a orada Almanya'ya götürülmüş. 2. Dünya savaşı sırasında Rusların Berlin'e girmesiyle ortadan kaybolmuştur. Yıllar sonra ise Rusya'da ortaya çıkmış ve 1996 yılından bu yana da Puşkin Müzesi'nde sergilenmektedir.

Efsaneye göre Kral Priamos'un

2004 yılında ülkemizde çekilen, yönetmenliğini Wolfgang Petersen'in yaptığı, baş rol oyuncuları Brad Pitt, EricBana, Orlando Bloom, Diana Kruger olan Troy filminden bir sahne

Troialılar bu atı parçalamanın tanrıça Athena'yı kızdıracaklarını düşünüp surlardan içeri sokarak Athena tapınağına getirirler.

oğulları Hektor ve Paris tüccardır. Bir gün kıta Yunanistan'da Kral Menelaos'un sarayında bir yemeğe davet edilirler. Ancak çapkın Paris kralın güzel karısı Helana'ya âşık olur. Tabi Helena'da Paris'e... Paris Helena'yı Troia'ya gitmeye ikna eder. Ancak sonradan durumu öğ-

renen kral Menelaos küplere biner. Ağabeyi Agamemnon'dan yardım ister. O güne kadar görülmemiş dev ordu ve donanma, bir gemide de başına buyruk Akhilleus olmak üzere, Troia önlerine gelir. 10 sene sürecek bu efsanevi savaşta Akhalar surlardan içeri girmeyi başaramazlar. Çekiliyormuş gibi yaparak sahile bir tahta at bırakırlar. Bu at tanrıça Athena'nın da bir simgesidir.

Troialılar bu atı parçalamanın tanrıça Athena'yı kızdıracağını düşünüp surlardan içeri sokarak Athena tapınağına getirirler. Eğlence

ve zafer sarhoşluğu içinde tüm gece eğlenen Troialılar uykuya dalınca atın içine saklanmış askerler, esasında çekilmemiş Tenedos (Bugün Bozcaada) arkasına saklanmış donanmaya haber verirler.

Böylece Troia düşer, yakılıp yağmalanır.

Bu işin efsane tarafı olsa da gerçek; Troia'nın dönemin en zengin kenti olması ve boğazları kontrol etmesidir. O çağın tüm devletleri için Troia göz kamaştıran bir zenginlik abidesidir.

Her iki türlü de Troia tarih sahnesinde yer almıştır artık. Avrupa kültüründe bile birçok ulus soylu bir kültüre sırtını dayamak için kendilerinin Troiaların soyundan geldiklerini anlatır dururlar.

Bu savaştan 2. Bin yıl sonra ise aynı topraklar yine destanımsı bir savaşa tanık olacaktır 1915 Çanakkale Savaşları... Ne enteresandır ki itilaf devletlerinin komodor gemisinin ismi de Agamemnon'dur. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün söylediği "Troia'nın öcünü aldık" sözü de oldukça manidardır.

Son olarak İzmir'de bulunan meşhur Balçova Kaplıcaları'nın eski isminin de burada tedavi olduğu rivayet olunan Akha askerleri ve komutanları sebebiyle Agamemnon Kaplıcaları olduğunu ve halen bilgisayar yazılımı alanında bilgisayarlarla zararlı program yükleyen Trojan Horse adlı yazılımın da Truva Atı'ndan etkilendiğini belirterek sözlerimizi tamamlayalım. •

2. bin yıl sonra ise aynı topraklarda gerçekleşen 1915 Çanakkale Savaşından sonra büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün söylediği "Troia'nın öcünü aldık" sözü oldukça manidardır.

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

Dünyanın en eski tuz madeni Hallstatt

240 milyon yıl önce dünyadaki dev kıta Pangaea parçalara ayrıldığında, Avusturya'nın şimdiki Salzkammergut bölgesi hareketli bir kara parçasının kıyısında kalmış. Milyonlarca yıl boyunca devam eden volkanik patlamalar, dağ oluşumları ve kaya hareketleri zamanla kuruyan deniz tuzlarını yukarı doğru itip sıkıştırarak buradaki dağların içine gömmüş. Pek çok mineral içeren bu doğal tuzlar, binlerce yıl gizli bir hazine gibi saklı kaldıktan sonra dağdaki kaynak suyunun tuzlu olduğunu keşfeden insanlarca çıkarılmaya başlamış ve hala çıkarılmaya devam ediyor.

Fotograf: Tuz madeninin bulunduğu dağdan göl manzarası

Ben de bu bölgedeki dünyanın en eski tuz madenini gezmek için Hallstatt Tuz Madeni turuna bilet alıyorum. Geçmişte Hallstatt kasabasına getirdiği ticaret imkanı ve zenginlik nedeniyle “Beyaz Altın” da denilen tuzun çıkarıldığı maden 22 katman ve toplam uzunluğu 65 kilometreyi bulan tünellerden oluşuyor. Kış ayları dışında düzenli olarak yapılan 1,5 saatlik gezi turuna 4 yaş ve üzeri çocuklar da katılabiliyor. Madenin içindeki sıcaklık 8 derece olduğu ve yaklaşık

üzerine giyiyoruz. Rehberimizi takip edip Christina Tüneli’nin kapısından madene giriyor; zemini ahşap tahtalarla kaplı, beton duvarlı tünelde yürümeye başlıyoruz. Bir süre sonra zemin toprağa, duvarlar taş bloklara dönüşüyor. Ahşap bir kaydırdan alt kata kayarak kayaların arasındaki Tuz Kristali odasına geliyoruz. Burada arkalarına ve içine verilen ışıklar sayesinde madenin karanlık ortamında ışıltılı ışıltılı parlayan irili ufaklı kristal tuz parçaları sergileniyor. “Jeoloji Fotoğraf Galerisi”ni geçtikten sonra merdivenden inince 64 metre uzunluğundaki dev kaydırdan kayarak başka bir kata iniyoruz. Kaydırdan kayarken karşıya yerleştirilmiş bir kamera fotoğrafımızı çekiyor. Bu fotoğraflar tur bitiminde kaç km/saat hızla kaydığımız bilgisiyle birlikte hatıra olarak almak isteyenlere

Kasabadan tuz madenine ulaşımı sağlayan raylı taşıma sistemi (füniküler)

2 kilometre yürünüp, kaydırlardan kayıldığı için sıcak tutan giysiler ve rahat ayakkabılar giyilmesi öneriliyor. Biletler gişeye ek olarak tuz madeninin internet sitesinden de satın alınabiliyor.

Tura başlamadan önce çantalarımızı vestiyer bölümüne bırakarak bize verilen giysileri kendi giysilerimizin

Tuz madeninde ahşap kaydırak

satılıyor. Turun devamında tuz madenciliğinin 7000 yıllık tarihini anlatan farklı alanları geziyor, yer altındaki bir tuz gölüne yansıtılan multivizyon gösterisini izliyor, Demir Devri, Tunç Devri ve günümüzdeki madencilikle ilgili bilgiler ediniyoruz. O dönemlerde kasabada yaşayan herkesin tuz madeninde çalıştığını; erkekler tuzu çıkarırken, kadınların çıkarılan tuzu madenin dışına taşıdığını, çocukların da onlara yardım ederek aydınlatma için yakılan çam odunlarını madene getirdiğini öğreniyoruz.

Avrupa'nın en eski ahşap merdiveni de 2002 yılında bu madende bulunmuş. MÖ1344-1343'de yapılmış olduğu tahmin edilen merdiveni güzel bir şekilde sergilemek için Tunç Devri adlı mini bir sinema yapılmış. Yerin 400 metre altındaki bu sinemada animasyon bir film merdivenin gerçek görüntüsüne yansıtılarak madencilerin geçmişteki yaşamı canlandırılıyor. 1734

Yer altındaki multivizyon gösterisi

Avrupa'nın en eski ahşap merdiveni

Tuzdaki adam

yılında madencilerin bulduğu ve kayıtlara "Tuzdaki Adam" olarak geçen, tuz kayalarının içinde gömülü kaldığından oldukça iyi

korunmuş olan mumya da turda anlatılan öykülerden birini oluşturuyor. Salzbergthal vadisinde gerçekleşen bir doğal afet sırasında öldüğü tahmin edilen bu kişi, bulunduğu sonradan Hallstatt kasabasının mezarlığına gömüldüğü için

Işıklandırılmış tuz kristalleri

Madenci canlandırma

araştırmacıların daha fazla inceleme yapma fırsatı olmamış.

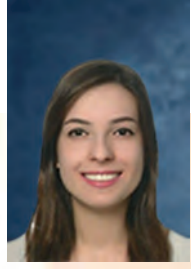
Maden trenine binip bir süre raylarda gittikten sonra Maria Theresia Tüneli'nden çıkarak turu bitiriyoruz. Spirit of Salt (Tuzun Ruhü) ve Glück Auf! (İyi Şanslar!) markalı doğal tuzların satıldığı dükkandan geçip, madenin bulunduğu Salzberg dağından aşağıda görünen Hallstatt gölüne bakıyorum. Bir zamanlar tuz madeninin yöneticisinin yaşadığı binadan gölün muhteşem manzarasını izlerken yıllar önce okuduğum bir öyküyü hatırlıyorum.

Yaşlı usta, çırağının mutsuz bir şekilde sürekli her şeyden şikayet etmesinden bıkmış. Bir gün çırağını tuz almaya göndermiş. Çıрак döndüğünde, usta bir avuç tuzu bir bardak suya karıştırıp içmesini söylemiş. Çıрак, suyu içer içmez tükürmeye başlamış ve “Çok tuzlu!” demiş. Usta cevap vermeden tuzu da yanına alıp

çocuğu dışarı çıkarmış. Sessizce yakındaki gölün kıyısına götürmüş ve çırağına bu kez bir avuç tuzu göle atıp, gölden su içmesini söylemiş. Söyleneni yapan çıрак “Tadı nasıldı?” diye soran ustasına “Çok güzeldi.” demiş. “Tuzun tadını aldın mı?” diye sormuş yaşlı adam, çıрак “Hayır.” diye cevaplamış. Usta, suyun kenarına diz çökmüş olan çırağının yanına oturarak şöyle demiş: “Yaşamdaki bütün olumsuzluklar işte bu bir avuç tuz gibidir. Eğer sen küçük bir bardak su isen, tuzun bütün keskinliğini nasıl tattıysan, yaşamın bütün olumsuzluklarından da öyle etkilenirsin. Eğer sen kişiliğinle ve gönlünle bu önümüzdeki göl gibiyisen, yaşamda karşılaşılabileceğin tüm olumsuzluklar seni o bir avuç tuzun gölü etkileyebileceği kadar etkiler, sana bir bardak suda aldığın tuzlu tadı vermez.

Onun için olumsuzluklarla, sorunlarla karşılaştığında sen de bardak olmayı bırak, göl olmaya çalış.” •

izlensentokerbd@gmail.com

Bağlanma Kuramı

John Bowlby ve Mary Ainsworth bağlanma teorisini çocuklar ve bakım veren kişi arasındaki kalıcı duygusal bağ olarak açıklamıştır. Doğduktan sonraki ilk yıllarda kurulan bu bağın niteliği çocukların ileriki hayatlarındaki bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir.

Mary Ainsworth ve John Bowlby

Bağlanma şekline karar vermenin rol yapma oyunlarından, resimlerden hikaye çıkarma gibi farklı birçok yolu olsa da Mary Ainsworth tarafından geliştirilen “Garip Durum Prosedürü”nde çocuğun verdiği tepkilere göre bağlanma şeklini kolayca görebiliriz. Bu prosedürde çocuğun ayrılığa ve kavuşmaya verilen tepkisine göre karar verilir. Her bölüm üç dakika olmak üzere sekiz bölümden oluşur.

İlk bölümde çocuk ve bakım veren kişi oyuncaklarla dolu odaya girerler. Bir dakika sonra odaya

çocuğa yabancı olan biri girer ve bakım veren kişi ve çocukla tanışıklık kazanmaya çalışır. Daha sonrasında bakım veren kişi çocuğu yabancıyla üç dakikalığına yalnız bırakır ve üç dakikanın sonunda geri gelir. Bunun sonrasında bakım veren kişi bir üç dakika daha çocuğu odada bırakır ve tekrardan geri gelir. Bakım veren kişinin sürekli olarak girip çıkması çocuğun stres seviyesini artıracığından odadaki yabancı

bu bölümler sırasında çocuğun davranışlarını inceler ve bakım veren kişinin varlığı veya yokluğunda çocuğun nasıl davrandığı gözlemler. Hangi bağlanma şekli olduğuna bu şekilde karar verilir.

Bağlanma şekillerini iki ana grupta güvenli ve güvensiz bağlanma olarak inceleyebiliriz.

Güvenli bağlanmada çocuklar bağ kurdukları kişiye güvenir ve korktuklarında bağ figürünün onlar için orada olduğunu her zaman bilirler. Bu sebeple bağ kurulan kişi yanlarındayken etraflarında olan bitenle daha çok ilgilenip kendilerini geliştirebilirler. Yabancı biriyle karşılaştıklarında ise çocuklar genelde onlarla iletişime geçebilir. Bu bağlanma şeklinde bakım veren kişinin çocuğunu tanıdığı, bu yüzden ağladığında neden ağladığını bildiği ve çocuğunun ihtiyaçlarına zamanında ve tutarlı olarak cevap verdiği gözlemlenmiştir.

Çocuklar bir ayrılık yaşandığında bağ figürünün gitmesine gözle görülür bir şekilde üzülürler ve bağ figürünü tekrar gördüklerine sevinirler. Güvenli bağlanma şekli psikolojik rahatsızlık ve içselleştirme-dışsallaştırma problemleri en az görülen bağlanma şeklidir; çünkü güvensiz bağlanma adaptasyon sorunları ortaya çıkarır.

Güvensiz bağlanmaysa kaçınan, kaygılı, ve dağınık bağlanma olarak üçe ayrılır.

Kaçınan bağlanma şeklinde çocuklar bağ figürünü gördüklerine

sevinmezler. Bağ figürünü görmezden gelebilir veya kaçınabilirler. Bu aynı zamanda bir ayrılık sonrasında da benzer şekilde gerçekleşebilir. Bakım veren kişiyi güvenebileceklerini biri olarak görmezler çünkü bu bağlanma şeklinde çocuğun ihtiyacı olduğunda bakım veren kişi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaz.

Kaygılı bağlanma şeklinde bağ figürü tutarsız bir şekilde çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermesi nedeniyle çocuğun da bu durumda dengesi bozulur. Bakım veren kişiyle ayrılık yaşandığında çocuk genelde yüksek seviyelerde stres deneyimler.

Bakım veren kişi döndüğünde ise çocuğun davranışları çelişkili olabilir. Kaygılı bağlanan çocuklar, tanıdık olmayan ortamlarda da korku davranışları sergileyebilirler. Kaygılı bağlanan çocuklar daha çok içselleştirme davranışları gösterirken (endişe ve depresif davranışlar gibi), kaçınan bağlanma şeklinde daha çok dışsallaştırma davranışları (öfke ve şiddet gibi) gösterebilirler.

Dağınık bağlanma şekildeyse çocuk kaygılı ve kaçınan bağlanma şeklinin karışımını gösterip bakım veren kişiden korktuklarını gösteren davranışlar sergilerler. Ayrılık

Kaygılı bağlanan çocuklar, tanıdık olmayan ortamlarda da korku davranışları sergileyebilirler.

sonrası buluşmadaysa nasıl davranacaklarını şaşırmış bir şekilde bakım veren kişiden kaçınabilirler. Üç yaşından sonra bağ figürüyle aralarındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğini rol yapma oyunları ile gösterebilirler.

Örneğin, bebekleriyle oynayan bir çocuğun bebeğini “Bunu yapmadığın için odana gitmelisin” şeklinde konuşturmasıyla aslında burada odaya gitme cezası bağ figürüne yöneltmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlanma şeklindeyse klinik belirtiler göstermesi daha

Eğer çocuk küçüklüğünde güven veren ve saygı duyulan bir ortamda yetiştiyse ilerideki ilişkilerinden de bunu bekleyecektir.

olağandır. Çocuğun yaşı ilerledikçe çocuğun dünyaya bakış açısı da değiştiğinden, benlik duygusu kazandığından bağlanmada olağan değişiklikler olabilir.

Ani bir ayrılık üç ve dört yaşındaki için stresli bir olay olsa da yedi ve sekiz yaşındakiler bağ figürleriyle aralarında devamlı bir ilişki olduğunu anlayıp ani ayrılıklara anlayışla yaklaşabilir. Dört yaşındakiler ayrılığın sebebi açıklandığında anlayışla karşılayabilir. On yaşına gelindiğindeyse bağ figürünün ebeveynlerden büyükanne, büyükbabalar veya arkadaşlara dönüşmesi gibi bir değişiklik yaşanabilir. Bağlanma şekli çocuğun gelecekteki ilişkileri için

model oluşturmaya yarar. Eğer çocuk küçüklüğünde güven veren ve saygı duyulan bir ortamda yetiştiyse ilerideki ilişkilerinden de bunu bekleyecektir.

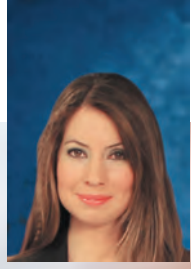
Çocuklar doğdukları andan itibaren bilişsel, sosyal ve duygusal olarak gelişmeye başlarlar. Anne karnında başlayan gelişim doğduktan sonra da son hızıyla devam eder. Çocukların

doğduktan itibaren deneyimledikleri her şey daha sonraki sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini etkileyeceğinden bu deneyimler onların sonraki yaşamlarının kalitesini etkileyebilir. Bu yüzden çocuklarımıza güvenli, saygılı, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılandığı bir ortam sunmak ebeveynlere düşüyor. •

sedemdemirbd@gmail.com

Kaynaklar

- Adolph, K. E., & Robinson, S. R. Handbook of Child Psychology and Developmental Science.
- Bretherton, I., & Ainsworth, M. D. S. (1974). "One-year-olds in the Strange Situation." In M. Lewis & L. Rosenblum (Eds.), The Origins of Fear (pp. 134- 164), New York: Wiley.
- Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2011).
- Parent – Child Attachment in Early and Middle Childhood. The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development, Second Edition, 319-336.

Her Öğünde 100'den Fazla Plastik Parça Yutuyoruz.

“Bir kişi her öğünde 100'den fazla küçük plastik parçacık yutuyor.” Bu tespit İskoçya Edinburg’deki Heriot-Watt Üniversitesi’nden bilim insanlarına ait. Yapılan araştırmada bir kişinin 1 yıl boyunca ortalama 68 bin 415 tehlikeli plastik elyaf yediği tespit edildi.

Sadece 20 dakikada tüketilebilecek bir öğünde 14 parça plastiğe rastlayan bilim insanları, öğün içeriği fazla olan yemeklerde 114 parça kadar plastik yutulduğunu ortaya koydu. Uzmanlar, taze balık fileto-
larının açık tezgâhlarda satılmasının da benzer bir duruma yol açtığını, bu durumun her 240 gramda 139 parça plastik yutulmasına sebep olduğunu vurguladı. Araştırmacılar, bu parçaların ciğerleri tahrip edebileceğini, böbrekleri zehirleyebileceğini hatta hormonlara parazit oluşturabileceğini söylüyor.

2 Japonya'dan İlginç Araştırma

Dünyanın en yaşlı nüfusuna sahip Japonya’da yaşlılarla ilgili ilginç bir araştırma yayınlandı. Araştırmaya göre; ülkede son yıllarda 60 yaş ve üstü kişilerin suç

işleme oranı dört kat arttı. Ülkede, yaşlılar hapisaneye girmek için küçük suçlar işliyor. Nedeni ise kendilerini yalnız hissetmeleri. Hapishanedeki her 5 tutukludan birinin 60 yaş ve üzerinde olduğunu ve yaşlıların özellikle markette ürün çalmak gibi küçük suçlardan tutuklandığı belirtiliyor.

3 170 Milyon Yıllık Dinozor Ayak İzi

İskoçya'daki Skye Adası'nda 170 milyon yıl öncesine ait dinozor ayak izi bulundu. Scottish Journal of Geology dergisinde yayımlanan araştırma sonuçları, keşfedilen 50

ayak izinin dinozorlara ait olduğunu ortaya koydu. Adada daha önce de irili ufaklı ayak izleri bulunmuş ve bunların Saurischia ailesinden Sauropoda dinozorlarına ait olduğu belirtilmişti. Ancak adada keşfedilen yeni dinozor ayak izlerinin etobur ve üç tırnaklı bir türe ait olduğuna işaret ettiği söyleniyor. Edinburgh Üniversitesi'nden Palaentolog Dr. Stephen Brusatte "Bunlar etobur. Sadece ayak izleri var. El izi yok. Arka ayaklarıyla yürüyen bir dinozor bu. T-Rex'in ilkel bir kuzeni" bilgisini verdi.

4 Stres Kilo Alımını Tetikliyor mu?

Amerika Birleşik Devletlerindeki Stanford Üniversitesi Tıp Bölümü, stresin etkileri üzerine yaptığı bir araştırmada, stresle kilo alımı

arasındaki ilişkiyi inceledi. Araştırmaya göre; kronik stres yeni yağ hücrelerinin oluşmasına neden oluyor. Sürekli stresli olduğu zaman, salgılanan glukokortikoid adlı hormon, belli tipte hücrelerin yağ hücresine dönüşmesine, bu da kilo alımına yol açıyor.

Bugüne kadar stres hormonu kortizol salgılandığında insanların iştahının arttığı bunun da kilo alımını tetiklediği söyleniyordu. Ancak bu araştırma, hormonun seviyesinin inip çıkmasının hücreler üzerinde bir etkisinin olmadığını gösterdi.

5 İnsan Kaçakçılığında Vahim Tablo

Avrupa Polis Teşkilatı

Europol, Akdeniz'i geçen göçmenlerin sayısında düşüş yaşanmasına rağmen, insan kaçakçılarına talebin hâlâ çok fazla olduğunu açıkladı. Açıklamada, göçmenleri yasa dışı yollarla başka ülkelere götüren 65 bin insan kaçakçısının izlendiği vurgulandı ve bu sayının göçmen akınının en yoğun yaşandığı 2015 yılının 3 katı olduğu belirtildi. Europol'ün verilerine göre, kimlikleri belirlenen kaçakçıların yüzde 63'ü Avrupa ülkelerinin vatandaşları. Ortadoğu kökenli kaçakçıların oranı ise yüzde 20'lerde.

6 3 Yaşından İtibaren Zorunlu Eğitim

“Fransa'nın geleceği eğitim sisteminin kalitesine bağlı” diyen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron yeni bir uygulamanın sinyalini verdi. Macron, eylül ayından itibaren yürürlüğe girmesi beklenen bir düzenlemeyle, ülkede okula başlama yaşının altıdan üçe indirileceğini açıkladı. Fransa'da

herhangi bir zorunluluk olmamasına rağmen üç yaş çocuklarının yüzde 97'si anaokuluna başlıyor. Ancak reformun yenilik içeren yanı, bu uygulamayla Fransa'nın yoksul kesimlerinde yaşayan ailelerin de, çocuklarını erken yaşta okula gönderme imkanına sahip olması.

7 Suudi Arabistan'da Sinema Yasağı Kalktı

Suudi Arabistan'da sinemalar 1980'li yılların başında Krallığın muhafazakar politikaları sonucu yasaklanmıştı. Sinema yasağı yaklaşık 35 yıl sonra kalktı. Başkent Riyad'da hizmete giren ilk sinema salonunun çalıştırma ruhsatı ise

ABD'li sinema zinciri AMC firmasına verildi. AMC gelecek beş yıl içerisinde Suudi Arabistan'ın 15 kentinde toplam 40 sinema salonu açmayı planlıyor. Yetkililerin açıklamalarına göre; kadınların da sinemaya gitme hakkı olacak. Ülkede yeniden sinema açılması, Veliht Prens Muhammed Bin Selman'ın "2030 Vizyonu" adlı ekonomik reform hedeflerinin bir parçası.

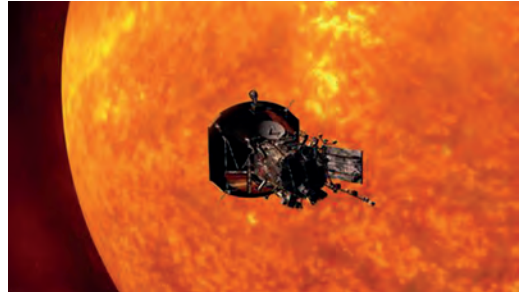
8 Balinanın Midesinde 29 Kilo Plastik Atık

10 metre uzunluğunda ve altı tondan ağır olan genç bir erkek ispermeçet balinası ölü olarak, İspanya'nın Murcia şehrine bağlı Cabo de Palos kıyılarında bulunmuştu. Otopsi yapan uzmanlar, dev deniz canlısının yuttuğu plastik maddeleri sindiremediği için öldüğünü açıkladı. Yapılan incelemede genç balinanın sindirim sistemi organlarından 29 kilo ağırlığında

plastik poşet, su şişesi, konserve kutusu, balık ağı gibi maddeler çıkarıldı. Deniz canlısının ölümünün ardından deniz ve okyanuslardaki plastik atıklara karşı bir kampanya başlatıldı ve ülkenin 11 sahilinde atıkların temizlenmesi için proje yürütülmesi kararlaştırıldı.

10 Güneşe En Fazla Yaklaşacak Uzay Aracı

Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA), Güneş'e göndereceği uzay aracı Parker Solar Probe'un son hazırlıklarını tamamladı. Parker Solar Probe'un güneşe en fazla yaklaşan uzay aracı olması hedefleniyor. 2024'te Güneş'e 7 milyon kilometre mesafeye kadar yaklaşması beklenen uzay aracının pek çok keşif yapması da planlanıyor. En fazla 1371 derecelik sıcaklığa dayanıklılık sağlayabilmesi için karbon kompozit ısı kalkanı ile donatılan uzay aracı, güneşin atmosferi olarak bilinen taç küreyi inceleyecek ve nasıl ısındığına ilişkin veri toplayacak. Uzay Aracı 31 Temmuzda Güneş'e gönderilecek. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

MAYIS AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(b) Bilinmezci

6-(d) Bükümsüz iplik

11-(b) Anlam bilimi

2-(d) Saç tokası

7-(d) Derinlik ölçümü

12-(d) Büyük, önemli

3-(c) Yönlendirilmiş

8-(a) Varlıklı kimse

13-(a) Kalın halat

4-(a) Yönelteç

9-(b) Arı cinsi

14-(d) İlk örnek

5-(c) Barut kesesi

10-(c) Yasal olan

15-(c) Kıvrık şapka

“Bilginizi Denetleyin”

1-(b) Bologna Üniversitesi

2-(c) Narsizim

3-(d) Tendon

4-(c) Gümüş

5-(a) Papatyağiller

6-(b) Freddie Mercury

7-(c) 1927

8-(b) Müzayede

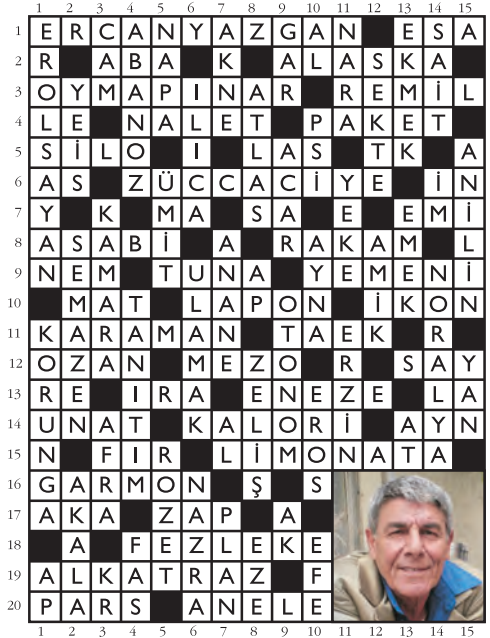
9-(a) Baget

10-(c) Çankaya

11-(b) Tunceli

12-(a) Manavgat

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Erva Öykü Ay, İstanbul

Berkay Efe Kahraman,
Yalova

Öykü Deniz Ataşer,
İstanbul

Berrak Albayrak, Mersin

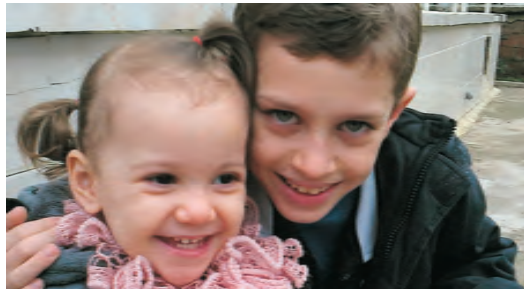
Özgür Can Kaygısız,
İstanbul

E.Egesu Zıraman, İstanbul

Eda Tek, İstanbul

Derin ve Deniz Çatal, Manisa

Özgecan Menekşe, Amasya

Çağlar Mete Yiğit, Ankara

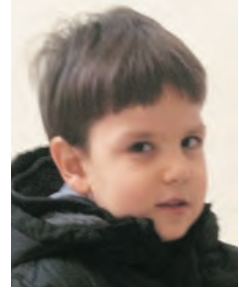
Eylül Karaoğlu, Kayseri

Ateş Kot, İstanbul

Öykü Şener, İstanbul

Kuzey Cansu, İstanbul

Arzu Şahbaz, İstanbul

Elif Savaş, Aydın

Nil Metin, İstanbul

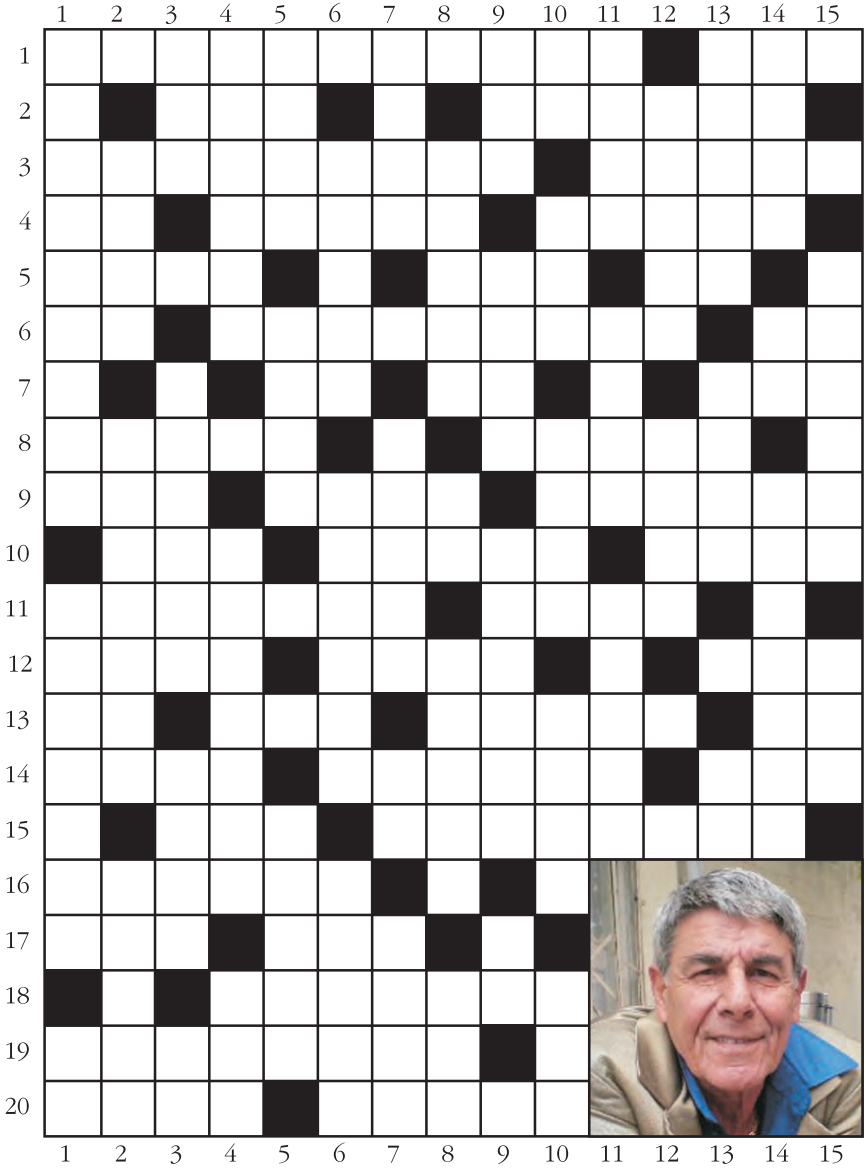
Ümran Çalışkan, İzmir

İrem Şahin, Ankara

Mina Evran, Ankara

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen sinema ve dizi oyuncumuz.-Avrupa Uzay Ajansı'nın kısa adı. 2-Kalın ve kaba bir kumaş.-ABD'nin bir eyaleti. 3-Antalya'nın Manavgat ilçesi yakınlarındaki bir baraj.-Kum fıllı. 4-Bir harfin okunuşu.-Sevimsiz, mendebur.- İçinde bir veya birçok şey bulunan, elde taşınacak büyüklükte nesne. 5-Hububat ambarı.- Ortak Arap menfaatlerini yükseltmek için çalışan Arap Birliği'nin kısa adı.- Türk Hava Yolları'nın uçuş kodu. 6-İskambilde birli.-Cam, porselen gibi maddelerden yapılmış eşya.-Küçük mağara. 7-Eski dilde su.-Samaryumun simgesi.-Bir tembih sözü. 8-Sinirli.- Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri. 9-Rutubet.- Avrupa'da bir nehir.- Bir tür hafif ve kaba ayakkabı. 10-Donuk renkli.- Norveç ve İsveç'in Kuzey Kutup Dairesi içinde kalan bölgelerinde yaşamakta olan bir etnik grup.- Dini resim, azizlerin resmi. 11-Bir ilimiz.- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun kısa adı. 12-Sazla şiirler söyleyen halk şairi.- Müzikte orta kalınlıkta anlamında bir terim.-Her arz kendi talebini yaratır diyen ekonomi yasası. 13-Bir nota.- Karakter.- Cılız, zayıf, güçsüz.-Lantanın simgesi. 14-Doğru yolu tutan, akıllı.-Besinlerde enerji birimi- Eski dilde göz. 15-Hava sahası ve civarı, ülkenin büyüklüğüne, konumuna ve hava trafiğinin durumuna göre bölünmüş hat.- Limon, su ve şeker ile yapılan bir içecek. 16-İskeleti çınar ağacından yapılan bir Rus çalgısı. 17-Büyük erkek kardeş.-Doğu Anadolu'da bir ırmak. 18-Özet, hülasa. 19'-..... Kuşçusu' (Thomas E. Gaddis'in ünlü eseri). 20-Kedigillerden, genellikle Asya ve Afrika'da yaşayan, postu benekli, yırtıcı, memeli hayvan.- Gemilerde türlü işlerde kullanılan bir tür demir halka.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Bana Bir Aşk Masalından Şarkılar Söyle','Hep Ağlattı Beni Kaderim','Geçsin Günler, Haftalar, Aylar' adlı yapıtlarından da tanıdığımız bestekarımız.-Genellikle 30-70 cm boyunda, çok yıllık, pembe çiçekli, hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki.-Bir haber ajansının simgesi. 2-Umutsuzluktan doğan karamsarlık.- Sema ayininde dönen derviş.-Bir pamuk türü. 3-Silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.-Gemi odası.- Cennetteki ayak basılmamış toprak.-Kriptonun simgesi. 4-Mobilyacılıkta kullanılan sert ve siyah renkli bir ağaç.-Tanıtma işi.-Afrika'da bir ülke. 5-Eldiven ve giysi yapımında kullanılan bir tür yumuşak deri.-Umma, beklenti.-Gitar gibi bazı telli çalgılardaki ses deliğinin etrafındaki süsler. 6-Erzurum'un bir ilçesi.-Eklemek,ilave etmek.-Bir tek bakış anlamında bir sözcük. 7-Ergenlik sivilcesi.-Gelenek.-Bir renk.- Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen. 8-Yüzü parlak, sık dokunmuş bir tür ipekli kumaş.-Eski bir siyasi partinin simgesi.-Necati Cumalı'nın bir yapıtı.- Bazı yörelerde teyzeye verilen ad. 9-Büyük tren istasyonu.- Atılgan, gözü pek, yiğit.-Özerk.-Bazı yörelerde ayrına verilen ad. 10-Hile.-Fizikte basınç birimi.-'Kırık' (Agatha Christie'nin bir yapıtı).-Yunan mitolojisinde aşk tanrısı.-Zeybek. 11-Sarhoş bağırması.- Kayıktı dümeni kullanmak için dümenin baş tarafına takılan kol.-Hatay'ın bir ilçesi. 12-Durma, kesintiye uğrama-Hatay ilinde bir ova. 13-'..... Parası'(Muzafer İzzü'nün bir yapıtı).- Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü-Satrançta bir taş. 14-Kutlu, uğurlu.-İşaret.-'Matmazel nın Koltuğu (Peyami Safa'nın bir yapıtı). 15-Benzenden türeyen bir amin.- Taraf, yön.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

Mustafa Yıldız

AVRUPA BAYANLAR BİRİNCİLİĞİ

Anastasia Paramzina – Ekaterina Atalık, 3. Tur

Atalık, a8 karesindeki kalesini bırakıyor, 35... e4-e3! hamlesiyle mat arıyor. Gerçekten 36. Vxa8 Vxf2+ 37.Şh1 Vxg2+# oyun biterdi. 36.fxe3 Ke8! 37.Fb6 c5 Tehdit vezire yöneldi. 38.Vxa6 Kxe3 39.Vf1 Ve6 40.d7 Ke1! 41.d8V Ve3+ Beyazın konumu öyle umutsuz ki yeni vezir de kurtaramıyor onu. 42.Şh2 Ve5+ 43.Şg1 Vd4+ Bu şah çekişler de çok öğretici... 44.Şh2 Kxf1 Beyaz terk etti. Siyah vezirin g1 ve f4 karelerinden yapacağı ölümcül saldırılar önlenemiyor. 0-1

Naruna Chan – Kübra Öztürk, 5. Tur

İlk dört turu beraberliklerle bitiren Öztürk, bu turda Rus rakibi karşısında şah temposuyla nasıl piyon ve oyun kazanılacağını teknik bir biçimde gösteriyor. 46...Vc1+ 47.Şf2 Vd2+ 48.Şg3 Vf4+ 49.Şf2 Vxd4+ (48.Şf1 Vd1+ 49.Şf2 Vxd4 ile bir şey değişmezdi.) 50.Şf1 Vd1+ 51.Şf2 Vc2+ 52.Şg1 Vf5 53.Ve1 Vg6 54.Şh1 Kf4 55.Ve7 Vb1+ 56.Şh2 Vxb2 57.Ve6 Vd4 58.Vg8+ Şg6 59.Ke6+Kf6 60.Ke7 Vf4+61.g3 Vd2+ 62.Şh1 Vc1+ 63.Şh2 Vb2+ 64.Şg1 Kxf3 Siyah, üç piyon öne geçti. 65.Ve6+ Şh7 Beyaz terk etti, çünkü şah çekeceği kare kalmadı. 0-1

Betül Cemre Kadioğlu Yıldız – Bela Khotenashvili, 1. Tur

Yandaki konumda bir at fazlası ve h dikeyinde uzak geçeri olan siyah öncelikle beyazın b ve c dikeylerindeki bağlı geçerlerinin ilerlemesine önlem alması gerekirken 54...h4?? sürdü. O, herhalde 55.c8V Axc8 56.Kxc8 Kxb5 bekliyordu. Ama Yıldız, atı açmaza alarak

kesin kazanç konuma ulaştı: **55.Kd8! h3 56.c8V Kb2+ 57.Şe1 h2 58.Vc6+ Şe6 59.Kh8 Kb1+ 60.Şd2 h1V 61.Kxh1 Kxh1 62.b6 Şf7** Beyaz bir vezir adayını daha ilerletiyor. **63.Vd5 Şf6 64.Şc2 Kh2 65.b7 Kxf2+ 66.Şc3 Axb7 67.Vxb7 Kg2 68.Vb6+ Şf7 69.Vb4+ Kg1 70.Vb3+ Şf6 71.Vb6 Şf7 72.Vb3+ Şf6 73.Vb2 Şf7 74.Va2 Şf6 75.Vb2 Şf7 76.Vb3+** Beyaz, zaman sıkışmasından ötürü üç fotoğraf konumunun ayırına varamadı ve oyun berabere bitti. ½ -½

Çağıl Irmak Arda - Marta Michna, 6. Tur

Siyahın filini piyonların önüne atmasının ardında ne gibi bir hinlik olabilir? Eğer **17.axb3 Vxf2+ 18.Kxf2 Ke1+** ve kaçınılmaz mat. O nedenle **17.Va6 Ke6 18.axb3 Fxg3 19.Fd5! Fxh2+ 20.Şh1** (Elbette bu fili de almak iyi olmazdı: **20.Şxh2 Ve5+ 21.f4 Vxd5** ile beyaz, toparlanırdı.) **20...Kfe8 21.Vd3** (21.g3 dikkate değer bir hamleydi.) **21...Fe5 22.c3 Ae2!**

(Bu at da alınamaz: **22.Vxe2 Vh4+** ve sonraki hamlede mat. Siyah, baskı altındayken bile atak yapabilecek taktik manevra gücüne sahip olduğunu gösteriyor.) **23.Fd2 Şh8 24.Fxe6 Kxe6 25.g3! Ff4 26.Fxf4 Axf4 27.Vf3** (27. Kxa7!?) **27... g5** (28.Va8# tehdidini de önlüyor.) **28.gxf4 Vh6+ 29.Şg2 gxf4** Siyah, bir kale geride ama hâlâ mat peşinde.) **30.Kg1 Vg5+ Şf1** ve siyah terk etti. 1-0

Kristyna Novosadova - Sıla Çağlar, 3.Tur

Oyunun 25. hamlesi sıra beyazda. O, **25.Vg6+ Şg8 26.Vh7+ Şf7 27.Vg6+** sürekli şah ile beraberlik yapabiliirdi ancak hem siyah şahın savunmasız konumu hem c6 atının açmazda oluşu beyazda kazanç düşüncesi oluşturmuş olmalı ki **25.Kf2?** oynadı. Oysa **25.Ke1** daha iyiydi. **25...Va5! 26.Vg6+ Şg8 27.Vh7+ Şf7 28.Vg6+ Şg8** Yine **29.Vh7+ Şf7** üç fotoğraf beraberliği ama beyaz intihar ediyor: **29.Ve6+? Kf7 30.Kxe2 Ad4!** Bu güzel hamleden sonra internet bordunda sonuç beraberlik ilan edilmiş! Neden? Oyuncular mı anlaştı, hakem kararı mı? Anlaşılmıyor ama son konum siyaha kesin kazanç gözüküyor.

mustafayildizbd@gmail.com

Bize Gönderilen Kitaplardan

Bozoklu Osman Şakir'in Musavver İran Sefaretnamesi

ve Fatih'ten
1914 Kuşağına
Türk Resim
Sanatı

Yakup Öztürk

Büyüyenay
Yayınları

Yabancı gezginlerin yazdıkları yanında az da olsa bizim seyyahlarımızın gözlemleri de tarihe ışık tutuyor. II. Mahmud dönemi Şeyhülislamlarından Abdülvehhab Efendi, İran'a elçi olduğunda, yanına çevirmen olarak Bozoklu Osman Şakir verildi. Bozoklu, çevirmenlikle yetinmedi. Üsküdar'dan Tahran'a yolculuğu, konaklanan yerleri resimledi. Suluboya resimler Osmanlı klasik resim çizgisinin son numuneleriydi. Bozoklu'nun verdiği bilginin gerçeğe aykırı düşmemesi için resimlerle desteklediği bu eseri, artık klasik anlamda minyatür sanatının terkedildiği, akabinde batılı eğitim usulünü hayata geçirecek mektepler eliyle resmin Osmanlı gençleri arasında itibar göreceği, Avrupa

şehirlerine gönderilen talebelerin çağdaş batılı ressamaları tanıyacağı yılların hemen öncesinde kaleme alındı. Medrese tahsili almış, dinî ve beşerî ilimlerde terbiye görmüş Bozoklu'nun resme dair bir hassasiyete sahip olduğu aşikâr ancak fırçasından çıkan resimler ne minyatürün çizgilerini külliyen muhafaza ediyor ne de batılı gerçekçi resme hizmet ediyor. Hem klasik Türk nakşını hem de yeni teknikleri bir arada gösteriyor. Bu eserde, Bozoklu'nun resimlerinin iyi anlaşılabilmesi için Osmanlı resim geleneğinin ilk devirlerine yolculuk Yakup Öztürk'ün incelemesiyle başlıyor(...)

Tanrı Bizi İster mi?

Kahire
Sokaklarında
İsyan

Onur Sinan
Güzaltan

Kaynak Yayınları

Mısır Akdeniz'de karşı komşumuz. Tarihsel bağlarımız ise alabildiğine derin. Yaşanmışlıklar ve yaşatılanlar ise ikiz gibi. Prof. Dr. İlber Ortaylı: "Mısır, dünya kamuoyunun tartıştığı siyasal İslam, 'Arap Baharı', terör ve Ortadoğu sorunlarını anlamak için bir

anahtar görevi görmektedir. Kahire başta olmak üzere Nil kıyısında yaşananları, yerinden gözlemler ve yerel aktörlerle görüşmeler vasıtasıyla aktaran bu çalışmadan edebi anlamda da lezzet alacağınıza inanıyorum... Maalesef ülkemiz aydınları, tarihsel anlamda bir parçamızı oluşturan bölgeyi, sadece savaşımlardan veya ideolojik kamplaşmalardan ibaret görme yanlışına düşmektedir. Bölgeyi incelemeye kalkışanlar ise, tarihimizin geleceğimizin parçası olan bu topraklara Batılı gözlüğüyle yaklaşp hatalı sonuçlara vardılar” diyor. Yalnızca Batı’ya bakarak tarihi, dünyayı ve ülkemizi anlamaya çalışmanın yanlışlığını, bu kitabı okuyunca daha iyi göreceksiniz. Tarih boyunca medeniyetlerin beşiği olmuş Mısır’da, 2011’de çıkan isyanın etkisi hem bölgede hem de dünyada büyük oldu. Dünyaca ünlü ekonomist Prof. Dr. Samir Amin, Mısır’ın efsanevi siyasetçisi Leila Takla, Al-Wafd Partisi’nin Onursal Başkanı Ezz el-Arab, İhvan liderleri, sokakların efendisi devrimciler, Sufiler ve elleri nasırlı kahveciler Mısır’da yaşananları anlatıyor. Mısır askeriyesinin siyasetteki rolü nedir? Mısır’da yaşananlar darbe miydi yoksa devrim mi? Mısır’ın ileri gelenleri süreci nasıl yorumluyor? Siyasal İslam, Arap Baharı, sokak hareketleri, devrimler, darbeler ve daha fazlası. Okudukça hatlar da karışıyor. Anlatılan neresi Mısır mı? Türkiye mi?

Biricik ve Mülkiyeti

Max Stirner

Norgunk
Yayıcılık

Lakabını “geniş, çıkık anlı”ndan alan Stirner yaşarken ve öldükten sonra hem haksızlığa uğradı hem de anlaşılamadı. Felsefenin günah keçisiydi. Ölümünden elli yıl sonra okurunun rast geldiği bir yazısı ile yeniden keşfedildi. Bebekken babasız kaldı. Eşi ve bebeği doğumda öldü. Feuerbach’tan Marx’a birçok filozofu en çok da Nietzsche’yi etkiledi. Kız hazırlık okulunda ders verirken bir yandan da Adam Smith’in “Ulusların Zenginliği” kitabını Almancaya çevirdi. Adono’ya göre: “Stirne baklayı ağzından çıkaran tek filozoftu.” Siyasal, dini, ticari maskeli sözde kurtarıcı, özgürleştirici düşüncelerin çoğunun otoriter, baskıcı, ezici, tektipleştirici, köleleştirici gerçek yüzünü ortaya koydu. “Tepkinin Tarihi”ni yazdı. Borç yüzünden girdiği cezaevinde böcek sokması sonucu öldü. “Tanrı’yı yargıçları olarak ve Tanrı’nın sözlerini de yaşamlarının rehberi olarak gören dindarlardan, sadece anımsatmak için söz edip geçeceğim.”(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: MAHMUT IRCI, ANKARA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor.
Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız
yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak.
Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın,
bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

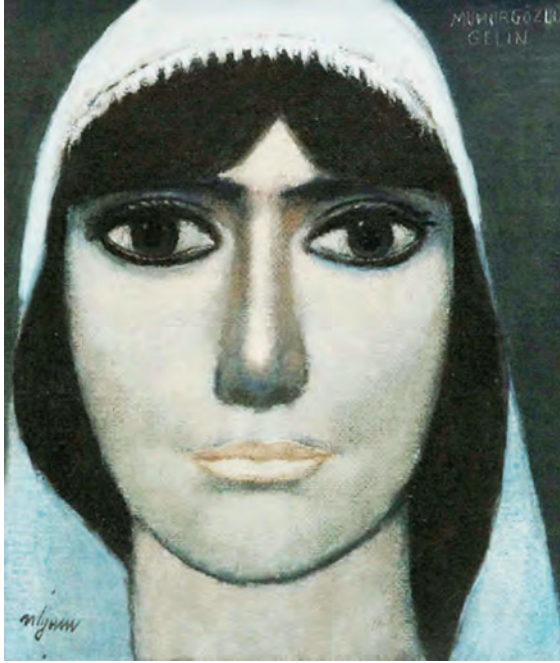
Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

NURİ İYEM

Çocuktu resme tutuldu. Boya kalemlerini açmak için babasının usturasını kullandı. “Resim yapmak, öylesine heyecan ve keyif verici bir şeydi işte!” Cizre’den İstanbul’a Tıp okumaya gönderildi. Lisenin gönülsüz öğrenciliğinden, Nazmi Ziya’nın “En yakışıklısı sensin, gel gir” yüreklendirmesiyle akademiye girdi. Ailelerinin izin ve rızaları olmaksızın gelen, taşın üstünde ince bir örtüde yatıp kalkan aydınlara katıldı. Dünyada sağ kalabilmiş tek evladının liseyi terk edip, habersiz Güzel Sanatlar Akademisi’ne yazıldığını öğrenen babası yıkıldı. “Resim yapmak onu mutlu eden tek şeydi” “Türkiye’de resim yapılamaz. Türkiye’de sergi açılmaz. Türkiye’de resim anlaşılmaz” engellerini aşanlardandı.